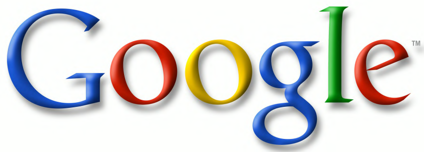
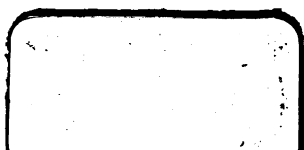

Google

UITKOMSTEN

VAN EEN ONDERZOEK OMTRENT DE

ELSEVIERS.

Jhr W. J. C. Rammelman Elsevier

UITKOMSTEN

VAN EEN ONDERZOEK OMTRENT DE

ELSEVIERS,

MEER BEPAALDELIJK MET OPZIGT TOT DERZELVER

GENEALOGIE.

EEN NOODIGE VÓÓRARBEID TOT DE GESCHIEDENIS DER *ELSEVIERSCHE* DRUKPERS.

DOOR

Jhr. W. J. C. RAMMELMAN ELSEVIER,
1 Lt. van het 3e Regt. Infanterie te *Utrecht*.

TER BOEKDRUKKERIJ VAN N. VAN DER MONDE TE UTRECHT, 1845.

Dat ik de pen heb opgevat, om over de ELSEVIERS te schrijven, is noch uit ijdelheid geschied, om van de verdiensten mijner voorvaderen luister te ontleenen, noch uit onbescheidenheid, omdat ik in eenen bijzonderen graad de gave van mededeeling waande te bezitten. Ook zal zulks niet kunnen worden aangemerkt, onnoodig te zijn geweest. Want, hoezeer ik niet ontkennen wil, dat nog al een en ander, van tijd tot tijd, zich er mede heeft onledig gehouden, berigten aangaande de vermaarde drukkersfamilie der ELSEVIERS op te sporen, te verzamelen en voor den dag te brengen, zoo dat men oppervlakkig beschouwd, wel op het denkbeeld zou kunnen komen, om de zaak als afgedaan te beschouwen, zoo meen ik dan toch, na gedaan onderzoek, met den schrijver in het Utrechtsche Tijdschrift (VII. 2.) te mogen en moeten beweren, dat in dezen, latere schrijvers, veelal weinig meer hebben gedaan, dan, zonder eigen onderzoek in te stellen, hunne voorgangeren na te schrijven, en de zaak te laten, waar zij was; en ik mag mij voor zoo verre gelukkig achten, als ik, van den wenk, door gezegden schrijver ter aangehaalder plaatse gegeven, gebruik makende, in de gelegenheid gekomen ben, onderscheidene zuivere bronnen te ontdekken, waaruit het tot hiertoe over deze stoffe gezegde, kan worden bevestigd, verbeterd en aangevuld. Naar de plaats, waar ik mijn onderzoek heb ingesteld, splitsen zich deze bronnen gevoegelijk in zulke, waaruit ik te *Leijden* heb kunnen putten, en zulke, die mij te *Utrecht* zijn toegevloeid.

Ter eerstgenoemde plaatse heb ik namelijk ter beschikking gehad:

1°. Register, bevattende opgave van al de burgers en poorters te *Leijden*, in Sept. 1581.

2°. De registers, bevattende opgave der aldaar als nieuwe burgers of poorters ingeschrevene personen.
3°. De lijsten van de aanteekeningen der huwelijken voor de kerkelijke en stedelijke besturen.
4°. De dagelijksche notulen van den raad en het geregt.
5°. De doop- en sterfregisters.
6°. De resolutien van de Edel Achtbare Heeren Curatoren der Hoogeschool.

Wat *Utrecht* aangaat, zekerlijk stonden mij aldaar dezelve bescheiden ten dienste, maar het lag in den aard der zaak, dat dezelve voor mijn doel minder konden opleveren. Als zulke, die mij bij mijn onderzoek van eenige dienst zijn geweest, mag ik enkel noemen:

7°. Het buurspraakboek, of het register bevattende de bepalingen des Raads, bij welker kennis de ingezetenen, als zoodanig, onmiddellijk belang hadden.
8°. De vroedschapsresolutien.
9°. De registers, bevattende de aanteekeningen van procuratien, berustende in het Archief van den hove-provinciaal.

Meer dan eens vond ik, in het verloop van mijn onderzoek, aanleiding, om hetzelve verder uit te strekken, dat ik ook niet nagelaten heb te doen. Daar de uitkomsten daarvan echter tot hiertoe niet gunstig zijn geweest, kan hieromtrent, voor als nog, gevoegelijk het stilzwijgen worden bewaard.

LODEWIJK I.

De eerste Elsevier, die in de geschiedenis bekend stond, was Lodewijk, en niettegenstaande alle gedane pogingen, heeft het mij niet mogen gelukken, eenen vroegeren zeker [1], op het spoor te komen. Oorkondelijk is mij echter gebleken, hetgeen men tot hiertoe maar zoo los en onzeker had heen gesteld [2], dat dit geslacht niet in Holland te huis behoort, maar van buiten bij ons is ingekomen, en dat de eerste leden van hetzelve, eer zij zich met der woon naar Holland begaven, respective elders, als te *Leuven*, *Antwerpen*, *Wezel* hebben gewoond, ja, dat één van hen zelfs te *Douai* geboren is [3]. Van Lodewijk, wiens naam in de oudste berigten Louys d'Elsevier geschreven staat [4], is het uitgemaakt, dat hij in September van het jaar 1580, met vrouw en kinderen van *Leuven* naar *Leijden* is verhuisd [5], en zich aldaar als boekverkooper en boekbinder met der woon heeft gevestigd. Het zal hiernaar

---

[1] Volgens eene losse aanteekening, bij mij berustende, zou zekere Isaac Elsevier in de XVI eeuw te *Mechelen*, Deken of Hoofdman van het witwerkers gild zijn geweest. Van eenen, tot dus ver geheel onbekenden Nicolaas Elsevier, die hier in aanmerking zou kunnen komen, zie hier beneden nader.

[2] Vergelijk Adry. Notice *etc.*, p. 6.

[3] Zoo als later zal blijken.

[4] Vergelijk Adry, l.l., p. 4.

[5] Register bij ons N°. 1.: Gedaen in de Maand September 1581. Rapenborch gaende naer de Houtstraet; Louys d'Elsevier boeckbinder van *Leuven*, heeft hier gewoent een jaer, Mayke zyn wyf, Thys, Gellis, Louys, Joost, Aernt, Mayken haer beyder kinderen. Over Pauls Reyniers van *Leuven*, zyn knecht. Vergelijk Adry, l.l., p. 6.

wel niet te gewaagd zijn, om aan te nemen, dat hij ook reeds te *Leuven* beide deze beroepen heeft uitgeoefend. Zeker is het verder, dat de huisvrouw van LODEWIJK ELSEVIER, was MAYKE DUVERDYN [1], bij welke hij, reeds in den jare 1581, althans zes kinderen, MATHYS, GILLIS, LOUIS, JOOST, ARNOLT en MAYKE, dus vijf zonen en eene dochter [2], moet hebben verwekt, terwijl hem van haar, daarna te *Leijden* nog eene dochter, ELISABETH [3], en een zoon BONAVENTURA werd geschonken. Dat hij in 1586 nog enkel de gezegde beroepen te *Leijden* uitoefende, zou wel uit eene acte [4], en daarbij behoorende stukken mogen gesteld worden, het geval te zijn geweest, waarin hij in de hoedanigheid van boekverkooper voorkomt. Het was echter ook op den 30 September 1586, dat hij door de Curatoren der Leijdsche Hoogeschool, met een, toen door den afstand van JOOST STALPERT AUGUSTYNSZ. [5]

---

[1] Register bij ons N°. 3.: Aengeteyckent den 19 December 1603. DIRCK GERRITSZ. OOSTERLING, Jonggesel van *Leijden*, vergeselschapt met GERRIT DIRCKSZ. DEN OOSTERLING zijn vader ende HEYLTGE ADRIAENS VAN CRIMPEN zyne moeder, met MAYKE ELSEVIER jonge dochter van *Leyden*, vergeselschapt met LOUYS ELSEVIER haer vader ende MAYKEN DUVERDYN haer moeder. Vergelijk ook blz. 1. aanteek. 1.; en hetgeen ADRY, l.l., p. 6 zegt: «Il avoit épousé à Liége MAYKE DE VERBOIS, demoiselle noble, dont le frère, qui étoit un capitaine distingué par sa bravoure, fut tué dans un combat le 7 de Septembre 1590. On croit, que le père de Louis étoit un DE VERDUN, et que sa soeur épousa don PEDRO LOPEZ DE HARO, gentilhomme à la cour de CHARLES V, qui le choisit pour conduire en *Danemarck* ISABELLE d'AUTRICHE, femme de Christierne II"; voor welk gezegde ADRY echter geen ander bewijs bijbrengt, dan de genealogie der familie ELSEVIER. Het is om die reden, dat wij zekere stukken, waarop dezelve schijnt te steunen, en die ons onlangs zijn ter hand gekomen, hier achter in eene bijzondere bijlage denken mede te deelen. Vergel. ook *Analyse des matériaux les plus utiles, pour des futures Annales de l'Imprimerie des* ELSEVIER, etc. à *Gand*, 1843, p. 43 sq. noot *.

[2] Vergelijk bladz. 5 Aanteekening 3.

[3] Register bij ons N°. 3.: Aengeteekent den 13 November 1609 LAMBERT CLAESZ VAN TETHROEDE, boeckbinder jongman van *Leyden*, vergeselschapt met HERMAN JACOBSZ VAN DER BEL zyn oom ende LOUYS ELSEVIER zyn toecomende schoonvader, met ELISABETH ELSEVIER jonge dochter van *Leyden*, vergeselschapt met LOUYS ELSEVIER haer vader en MAYKE ELSEVIER, ende MARYTGE CLAES d^r. haer toecomende moeije.

[4] Vergelijk Bijlage N°. 1.

[5] Uit het verzoekschrift om ontslag blijkt, dat hij voornemens was, zich als arts te *Schiedam* te vestigen.

opengevallen pedelschap werd begiftigd; terwijl eene gunstige beschikking, op een door hem in 1587 ingediend rekwest, hem de gelegenheid verschafte, om daarbij tevens zijnen boekhandel te blijven uitoefenen [1]. Uit het gezegde rekwest leert men mede, dat ELSEVIER toen reeds, «zekere jaren, ten gerieve van de Studenten zijnen winkel op Rapenborch over de Universiteit had open gesteld», waarop het dan ook onder anderen was, dat hij zijn verzoek steunde. Het blijkt voorts, dat hij die woning op Rapenborch, welke aan de Akademie behoorde, en hem op zijn verzoek door Curatoren was toegestaan [2], op het punt stond in 1595 te moeten verlaten, en niet dan onder bepaalde voorwaarden bleef behouden [3]. Ik weet niet, of hiermede in verband zou kunnen staan het jaargetal 1595 op zijn *intersignium* [4].

Bij het afbranden van het Akademische gebouw te *Leijden* in 1616, eene gebeurtenis, waarvan ORLERS [5] melding gemaakt heeft, werden de pedels LODEWYK en MATTHYS ELSEVIER beschuldigd, door hunne knechts niet de behoorlijke voorzigtigheid met vuur en licht te hebben doen in acht nemen, als waardoor die brand zou zijn ontstaan of veroorzaakt. MATTHYS werd ten gevolge van dien uit zijne betrekking tot de Universiteit ontslagen, en het was niet, dan ter naauwer nood, dat de oude LODEWIJK, die nu het pedelschap dertig jaren had bediend, zijnen post bleef behouden [6].

---

[1] Vergelijk hierover verder de bijlagen N°. 2, 3, 4, 5 en 6.

[2] Vergelijk bijlage N°. 6.

[3] Vergelijk bijlage N°. 7. Het blijkt echter, dat hij 14 jaren te *Leijden* gewoond had, alvorens Poorter der stad te zijn geworden. Het poorters regt is hem geschonken, want men vindt in het register daaromtrent het volgende: «Dees is het Poortrecht geschonken, LOUYS ELSEVIER pedel der Universiteyt is op getuychenisse van MATHYS ELSEVIER syn soon, poorter ontfangen, aan wiens handen hy den behoorlycken eedt gedaen heeft, en syn zoon constitueert hem borge. Actum den 8 Augustus 1594, ten overstaen van PIETER PIETER JORYNSZ VAN CORTEVELT ende CLAES GOVERTSZ VAN DER AER.

[4] Hoe ADRY er aan komt, om te zeggen, p. 6.: «Cette devise (L'aigle etc.), qui convient si bien à une maison de commerce et à toute société humaine, paroît déjà en effet sur L'Ennius de 1595, weet ik niet; althans, het exemplaar op de Akademische bibliotheek alhier voorhanden, toont noch dit noch eenig ander *intersignium*.

[5] Beschrijving van *Leijden*, pag. 189.

[6] Vergelijk de bijlage, N°. 3 en 8.

Dat Lodewijk Elsevier in 1617 zou zijn overleden, had men tot hiertoe alleen kunnen gissen, of als waarschijnlijk daarstellen. Ook ten deze, heeft het mij mogen gelukken, afdoende bewijzen te vinden, waarnaar blijkt, dat Lodewijk Elsevier op den 4 Februarij 1617, en vier jaren van te voren zijne huisvrouw Mayke Duverdyn, op den 3 December 1613 in de St. Pieterskerk te *Leijden* zijn begraven geworden [1].

Wat zijne werkzaamheden en verrigtingen als uitgever [2] (want dat hij zelf eene drukkerij zou gehad hebben, wordt thans algemeen in twijfel getrokken [3]), betreft, als het vroegste artikel, bij hem uitgekomen en met zijnen naam te voorschijn getreden, stond nu, sedert Adry bekend, de Eutropius van 1592 [4]. Eerst nu onlangs is het geweest, dat door den meergemelden schrijver in het Utrechtsche Tijdschrift, een artikel, als in de Leijdsche boekerij voorhanden, is aangewezen, dat reeds tien jaren van te voren, in 1583 bij Lodewijk Elsevier uitkwam, hetwelk daarna in het jaarboekje voor den boekhandel van 1843 beschreven is, in dezer voege:

«J. Drusii, Ebraicarum quaestionum, sive quaestio-

---

[1] Register bij ons boven N°. 5.

[2] Adry, l.l., pag. 3. Waar ook gesproken wordt van de winkels en correspondentien, die Louis Elsevier respective te *Delft*, *Yperen*, *Dordrecht*, *Franckfort*, *Franeker* en te *Parijs* zou gehad hebben. Vergel. p. 6. Het ligt buiten ons bestek, om hierin nader te komen, als verstoken zijnde van berigten, waardoor het hieromtrent bekende zou kunnen worden verbeterd.

[3] Ik zou ook niet genegen zijn, om, wegens uitdrukkingen, als het *Typographum vestrum Ludovicum Elzevirium* in den brief van Ub. Emmius aan Meursius, *Prid. Eid. Martii Juliani*, 1614. (Opera. Ed. Lami. XI. col. 239) het tegendeel te beweren.

[4] Vóór Adry was er geen vroeger artikel bekend, dan de Ennius van 1595. In de Akademische Bibliotheek te *Utrecht*, is het volgende, van den jare 1594 voorhanden:

Oratio M. Antonii Arnoldi, Advocati in Parlamento Parisiensi *etc.* Pro Vniuersitate Parisiensi actrice, contra Jesuitas reos. Habita IIII et III idus Julias CIↃ.IↃ.XCIV. Nunc primum latina facta, et missa Ad Senatum Populumque Vilnensem. (*Het intersignium* van den Eutropius van 1592). Lugd. Batav., Ex officina Joannis Paetsii, et Ludovici Elzevirii, Anno CIↃ.IↃ.XCIV. (4°).

Een toeschrift aan den senaat en het volk van *Vilna*, pag. 3, is gedagteekend, Lugd. Bat., Nonis Novembribus, 1594.

num ac Responsionum libri duo, videlicet secundus ac tertius. In academia Lugdunensi MDLXXXIII, in 8°.

Ce volume a 126 pages, dont 6 pour le titre et la dédicace (à JANUS DOUSA Sr. de *Noordwyk*, et à PAULUS BUSIUS); de la 7e page à la 13e pour l'index quaestionum quae libro secundo; de la 14e à la 17e pour l'avis au lecteur; les pages 17 à 105 renferment le texte proprement dit; les pages 106 à 118 l'Index locorum veteris ac novi testamenti quae libri II; et les pages 119 à 126, l'Index verborum et rerum quae lib. II. et III.

Sur le verso de la 8e feuille (page 16) se trouvent les Armes de la ville de *Leyde* avec le millésime de 1575, accompagnés d'attributs allégoriques, relatifs au siège mémorable que cette ville soutint à cette époque, contre ses oppresseurs avec un si héroïque dévouement.

Le frontispice du titre porte une vignette avec la devise *Aequabilitate*.

Après la page 126e se trouve un feuillet isolé contenant *l'errata*, au bas duquel est imprimé:

Veneunt Lugduni Batavorum apud LUDOVICUM ELSEUIRIUM *e regione scholae nouae.*»

NICOLAAS EN ....?

Na aldus van LODEWIJK te hebben gehandeld, zou ik gevoegelijk tot deszelfs kinderen kunnen overgaan, ware het niet, dat er vooraf nog van twee, tot hiertoe geheel onbekende ELSEVIERS, met een paar woorden diende gewag gemaakt te worden, die met LODEWIJK gelijktijdig hebben geleefd, zonder dat echter blijkt, in welke maagschappelijke verhouding zij tot hem gestaan hebben.

Het is op het jaar 1594, dat ik in de Leijdsche poorterboeken [1] vinde aangeteekend, dat zekere LYNTGEN

---

[1] Reg. bij ons N°. 2.: Ontvangen 4 *L.* 4 st. LYNTGEN VAN OPSTAL VAN LEUVEN, weduwe van NICOLAES ELSEVIER is op de getuychenis

VAN OPSTAL, weduwe van NICOLAAS ELSEVIER, als poorteresse werd ontvangen. Die NICOLAAS ELSEVIER was dus toen niet meer in leven. Wat meer is, hij wordt ook op de lijst der poorters van gezegde stad, in 1581 opgemaakt (reg. bij ons N°. 1) niet aangetroffen, waaruit men wel zou mogen afleiden, dat hij reeds op dien tijd overleden was, en dat zijne vrouw, als weduwe zich te *Leijden* heeft gevestigd.

Het blijkt voorts, dat hij bij haar eene dochter, JEANNE had verwekt, welke ik vind, in den jare 1600 in het huwelijk te zijn getreden met eenen MICHIEL MATHYSZ. CHIMAER [1], na omstreeks drie maanden te voren met eenen DIRCK ADRIAANSZ. TIL te zijn aangeteekend [2].

Voorts wordt op dien tijd nog van eenen anderen ELSEVIER melding gemaakt, zonder dat het mij heeft mogen gelukken, deszelfs voornaam te ontdekken. Ik vond namelijk dat eene HESTER ELSEVIER, van *Antwerpen*, vergezelschapt met hare moeder LOYSE DUVERLY in 1601 te *Leijden* aanteekende met JAN SOMBAERT [3], en na des-

---

van MATHYS ELSEVIER ende LOUYS ELSEVIER, bij Burgermeesteren poortresse ontfangen, ende heeft den behoorlycken eedt gedaen, Borge LOUYS ELSEVIER. Actum den 8 Augustus 1594, ten overstaan van PIETER PIETER JORYNSZ. VAN CORTEVELT ende CLAES GOVERTSZ. VAN DER AER.

[1] Reg. bij ons N°. 3.: Aengeteekent 7 October 1600. MICHAEL MATHYSZ. CHIMAER lettersetter, jonggesel van *Vilvorden*, wonende binnen *Leyden*, vergeselschapt met CLAES JANSZ. VAN TETHROEDE syn oom, met JANNEKEN ELSEVIER jonge dochter van *Leuven*, wonende tot *Leyden*, vergeselschapt met LYNTGEN VAN OPSTAL haer moeder. — Deze CHIMAER was in 1641 Commissaris van Huwelijkszaken te *Leijden*, en heeft drie zonen gehad, namelijk:

1. MATHYS CHIMAER, predikant te *Soeterwoude* die in zijn eerste huwelijk tot vrouwe had JANNEKEN EDUARDUS BOOMS, en bij zijn tweede huwelijk te *Leijden* op den 6 October 1639, BELIJNTGEN. ANTEUNISSE VAN BUYTEVEST.
2. NICOLAAS CHIMAER, Apotheker der Stad *Leijden*, getrouwd den 31 Maart 1627 met SARA DE CLERC van *Haarlem*.
3. LOUIS CHIMAER, Advocaat voor den Edelen Hove van Holland.

[2] Register bij ons N°. 3.: Aengeteekent den 7 Julij 1600. DIRCK ADRIAANSZ. TIL, jongesel van *Leyden*, vergeselschapt met CLAES DIRCKSZ. TIL syn oom, met JANNEKEN ELSEVIER, jonge dochter van *Leuven*, wonende te *Leijden*, vergeselschapt met LYNTGEN VAN OPSTAL haer moeder.

[3] Register bij ons N°. 3.: Aengeteekent den 26 Mey 1601 JAN SOMBAERT, boratwerker, jongesel van *Rijssel*, wonende binnen deser

zelfs overlijden, in 1603 hertrouwde met zekeren DANIEL FLAMEN [1].

MATTHYS.

Dat MATTHYS of (gelijk deszelfs naam in de oude bescheiden ook geschreven staat) MATHIAS [2] de oudste van LODEWYKS zonen, geweest is, mag wel voor waarschijnlijk worden aangenomen, eensdeels, omdat hij in de Leydsche Registers, bij de opsomming van LODEWYKS kinderen, het eerst genoemd wordt, en anderdeels, omdat hij gevonden wordt zich het eerst van allen in het huwelijk te hebben begeven. De tijd zijner geboorte laat zich, bij gebrek aan bewijzen, voor als nog niet stiptelijk bepalen; en, dat dezelve te *Antwerpen* zou hebben plaats gehad, kan men alleen gissen, omdat hij aldaar gewoond heeft, eer hij met zijnen vader naar *Leyden* verhuisde. Het eerste spoor, dat ik van hem, na met zijnen vader naar *Leyden* te zijn gekomen, vind, dagteekent van den jare 1591, als wanneer hij, naar oorkondelijke berigten blijkt, te *Leijden* boek-

stede, vergeselschapt met FRONCHOYS SOMBAERT zijn vader, en GEELEBAERT VAILLANT zijn oom; met HESTER ELSEVIER, jonge dochter van *Antwerpen*, vergeselschapt met LOYSE DUVERLY haer moeder, en ELISABETH DUTRYE haer nicht.

[1] Reg bij ons N°. 3. Aengeteekent den 2 October 1603. DANIEL FLAMEN, Leydsch-Turcx-greynwercker, jongman van *Antwerpen*, vergeselschapt met GABRIEL FLAMEN zyn vader; met HESTER ELSEVIER, mede van *Antwerpen*, wedue van JAN SOMBAERT, boratwerker, vergeselschapt met LOYSE DUVERLY haer moeder en JUDITH LEBEN, haer moeye.

Terwijl in Reg. bij ons N°. 2, van hem vermeld staat:

«Ontf. 3 L 4 st. DANIEL FLAMEN, boratwercker van *Antwerpen*, is opte getuychnisse van ANTHONI DUGARDEYN en STAES DE BRECHT, en onder de borchtogt van deze getuigen, tot het poortrecht alhier, by Burger^s als voren ontfangen. Actum 8 Aug. 1605.»

[2] Hetgeen ADRY, *Notice* zegt, pag. 8: «Ce MATTHIEU ou MATTHYS, ne peut être, à ce qu'il me semble, le MATTHIAS ELZEVIER, dont parle SCALIGER dans une lettre qu'il écrit de *Leide*, le 6 des ides de Septembre 1607, à CORNELIUS VAN DER MYLE etc.» vervalt, naar hetgeen ik hier mededeel, met de geheele argumentatie, waarop hetzelve steunt.

verkooper [1] zijnde, een huwelijk te hebben aangegaan [2]. Drie jaren daarna, in 1594, verkreeg hij, en wel slechts weinige dagen vóór zijnen vader, het poortersregt van *Leijden* [3].

Reeds boven hebben wij MATTHYS als Pedel der Hoogeschool leeren kennen. Het was in den jare 1607 [4], dat hij, en bepaaldelijk op voorspraak van den zoo invloedrijken SCALIGER, na het overlijden van AUGUSTYN WAARSEGGER, tot dien post werd bevorderd, van welken hij, zoo als ook boven is aangemerkt, in 1616 om zijne zorgeloosheid werd ontslagen. Evenwel schijnen de H. H. Curatoren naderhand te hebben begrepen, dat deszelfs misdrijf in dezen begaan, al zwaar genoeg gestraft was;

---

[1] Als uitgever kent men MATTHYS tot dus verre uit een enkel artikel, dat hij te zamen schijnt te hebben bekostigd, met BONAVENTURA, die tot nog toe voor den zoon van MATTHYS doorging, doch welke naar alle waarschijnlijkheid een broeder van hem geweest is, zoo als ik, van BONAVENTURA sprekende, nader hoop aan te wijzen.

[2] Reg. bij ons N°. 3.: Aengeteeckent 9 Jan. 1591. MATHYS ELSEVIER, boucverkooper, vergeselschapt mit LOWYS ELSEVIER syn vader; met BARBARA LOPES, van *Leuven*, vergeselschapt met HONESTO LOPES haer vader.

Tot nog toe meende men dat de vrouw van dezen HONESTO LOPES, CATHARINA VAN DEN BERGHE zou geheeten hebben. Uit het gezegde Register van 1581 (bij ons N°. 1) blijkt echter dat zij MAYKEN heette. Men leest namelijk aldaar: «beginnende aan de *blaauwe steen*. Schutter. HONESTO LOPES van *Leuven*, hosebreider, heeft hier gewoont 2½ jaer, met MAYKEN VANDEN BERGE syn wyff. JAQUES, BARBARA en PIETER haer beyder kinderen.» Terwijl in Reg. bij ons N°. 2 van hem nog het volgende gevonden wordt: « HONESTO LOPES DE HARO is op de getuychnisse van FOY VAN BROUCHOVEN, Schepen, by Burgermr poorter ontfangen, aen wiens handen hy den gewone eedt gedaen heeft, ende voors. VAN BROUCHOVEN stelt hem voor den poorter borge. Actum in't College van de Gerechte, den 19 Dec. 1591.» Wij komen hierop, als gezegd is, in eene bijzondere bijlage terug.

[3] Reg. bij ons N°. 2: (Ontf. 3 L 4 st.) MATHYS ELSEVIER is op de getuygenisse van HONESTO LOPES en PIETER BENAERT, by burgermeesteren poorter ontfangen, aen wiens handen hy eedt gedaen heeft, ende voorseide HONESTO LOPES constitueert hem borge. Actum den 5 Aug. 1594.

[4] Reg. bij ons N°. 6 : Den 13 November 1607, mits den overlyden van AUGUSTYN WAERSEGGER, Pedel van de Universiteyt, by den Rector en den Senaet, nominatie gedaen zynde van drie personen, als te weten: MATHIAS ELSEVIER, THOMAS BASSON ende PHILIPS NACHTEGAEL. Is by Curateurs en burgemeesteren daertoe geëligeert MATHYS ELSEVIER, die daerop zyn eed in handen van den Heer VAN MATHENES, den 14 November 1607, gedaen heeft.

want het blijkt dat hij, MATTHYS, in het volgende jaar, 1617, na het overlijden van zijnen vader, uit een te dien behoeve gemaakt drietal van personen, op nieuw tot Pedel werd gekozen [1]. Zijne jaren bereikt hebbende, en het pedelschap in persoon moeijelijk meer kunnende waarnemen, heeft hij in 1636 (dus omtrent 30 jaren na zijne eerste aanstelling) van de Heeren Curatoren verzocht en verkregen, dat zijn schoonzoon, PIETER CARON [2], hem daarbij mogt behulpzaam wezen [3]. Het mag wel met een enkel woord worden aangemerkt, dat toen in dat zelfde jaar 1636, vele Studenten om de toen aldaar heerschende besmettende ziekte, de Universiteit verlieten, waardoor het inkomen van de Pedels zeer verminderd werd, MATTHYS ELSEVIER en zijn collega VAN SWIETEN [4], met goed gevolg, bij Heeren Curatoren een verzoekschrift indienden, om eenige tegemoetkoming [5]. MATTHYS overleed in den jare 1640, en werd op den 10 December in de St. Pieterskerk te *Leijden* begraven. Zoo men mogt stellen, dat hij op zijn 25ste jaar trouwde, dan zou hij in 1565 geboren zijn, en eenen ouderdom van 75 jaren bereikt hebben.

---

[1] Reg. bij ons N°. 6.: Op den 8 Augustus 1617 by den Senaat van de Universiteyt, gedaen zynde nominatie van drie personen, om daeruit eenen gecoren te worden tot Pedel, in de plaetse van LOWYS ELSEVIER, Pedel, overleden, te weten: GOVERT BASSON, EWOUT VAN 's GRAVENSANDE ende MATHYS ELSEVIER; is daeruit tot Pedel gecozen MATHYS ELSEVIER,

[2] Reg. bij ons N°. 3.: Aangeteekent 17 November 1628. PIETER CARON, jongman van *Brussel*, wonende op de Breedstraat, vergeselschapt met FRANCHOYS COETYCK syn swager, en ELSEVIER zyn toekomende vader; met CATHARINA ELSEVIER, jonge dochter, wonende op het Rapenburch, en vergeselsceapt met CHRISTINA EVERARDUS en CATHARINA ELSEVIER (WAESBERGEN), haer schoonzuster, (zyn te *Rynsburg* den 4 Dec. 1628 getrouwd). — Deze PIETER CARON is naderhand Apotheker van het Fransche Collegie te *Leijden* geworden, volgens eene aanteekening, in de resolutiën der Curatoren.

[3] Zie bijlage N°. 9.

[4] Reg. bij ons N°. 3. Hij was eerst klerk van den Secretaris der Curatoren, en heeft naderhand als pedel bedankt. Hij had tot vrouwe MARIA BREUGEL, zoo als uit de doopregisters der St. Pieterskerk van 1621 blijkt, alsmede een' zoon SIMON (de jonge), getrouwd met CATHARINA SIX, volgens het doopregister, van hunne dochter ELISABETH, op den 8 Mei 1648 in de St. Pieterskerk te *Leijden*.

[5] Zie bijlage N°. 10.

MATTHYS ELSEVIER was drie malen getrouwd; eerst, zoo als reeds is aangemerkt, in 1591, met BARBARA, HONESTO LOPES dochter, bij welke hij althans drie zenen, ABRAHAM, IZAAK en JACOB verwekte [1]. Deze zijne eerste huisvrouw overleed in 1624. MATTHYS hertrouwde daarna met MARIA VAN CEULEN [2], waarschijnlijk eene dochter van den vermaarden wiskundige, LUDOLF VAN CEULEN, Lector bij de Leydsche Hoogeschool. Zij schonk hem eenen zoon, bij den doop, 27 Februarij 1626, LUDOLPH geheeten, die echter reeds in hetzelfde jaar, op den 10 Maart overleed. Het was dan voor de derde maal, dat hij zich in het huwelijk begaf met eene ELISABETH JANS [3], denkelijk dezelfde, die in de geslachtregisters der ELSEVIERS bekend staat onder den naam van ELISABETH DE SMIT, dochter van JAN DE SMIT of DE SMET. Het blijkt niet, dat uit dit derde huwelijk eenige kinderen zijn gesproten.

Het was mede deze MATTHYS ELSEVIER, die, om zulks hier nog ter loops aan te merken, door zekeren JAN DE LATERE [4], te *Commines* geboren en te *Leijden* in 1612 gestorven, mede tot executeur van zijne nalatenschap werd gesteld, waaruit het thans nog te *Leijden* bestaande *Jan de Laters hofje* gesticht werd, en waarvan MATTHYS ELSEVIER ook tot 1635 regent geweest is, als wanneer hij in deze door zijnen zoon ABRAHAM werd vervangen [5].

---

[1] Zie noot N°. 2, pag. 10.

[2] Reg. bij ons N°. 3.: Aengeteeckent den 25 Oct. 1624. MATHYAS ELSEVIER, van *Antwerpen*, Pedel van dezer stede Universiteyt, weduenaer van BARBARA LOOPES, met MARIA VAN CEULEN, jonge dochter van *Delft*, (getrouwd 10 November 1624). Zij is den 17 Maart 1626 in de St. Pieterskerk begraven, eenige dagen na den dood van haar zoontje. Bij den doop van dit kind hebben als getuigen gestaan GILLIS ELSEVIER, ABRAHAM HONESTO, ADRIANA LUDOLFS en SARA VAN CEULEN.

[3] Reg. bij ons N°. 3.: Aengeteekent den 18 Junij 1626. MATHYAS ELSEVIER, van *Antwerpen*, Pedel van dezer stede Universiteyt, weduenaer van MARY LUDOLPH VAN CEULEN, wonende opt Rapenburch, met ELISABETH JANS, van *Breemen*, wedue van HENDRICK DIRCXS, woonachtig tot *Amsterdam*, (zijn getrouwd den 7 Julij 1626 in de Hooglandsche kerk). Zij is den 30 Julij 1639 in de St. Pieterskerk begraven.

[4] Reg. bij ons N°. 1.: JAN DE LATERE, van *Comene* in *Vlaenderen*, die om coopmanschapt reist, met BARBARA DE WINTERE syn wyf en CATHALYNE heur beyder dochter.

[5] Zie ORLERS pag. 153 en VAN MIERIS pag. 298. Beschrijving van *Leijden*.

GILLIS.

Wat dezen Gillis aangaat, het is weinig wat ik van hem weet te berigten, behalve hetgeen door Adry [1] reeds vermeld werd; en ik zou, overeenkomstig mijn voornemen, om zoo min mogelijk algemeen bekende zaken te boek te stellen, misschien niet afzonderlijk van hem gehandeld hebben, ware het niet, dat ik, de berigten door Adry geleverd, toch eensdeels hier en daar konde aanvullen en verbeteren, en anderdeels oorkondelijk vaststellen. Het is dan daarom, dat ik op de wet, die ik mij zelven in deze heb gesteld, hierin eene uitzondering vermeen te mogen maken.

Gillis Elsevier, dien wij boven met zijnen vader in 1580 naar *Leijden* hebben zien verhuizen [2], denkelijk de tweede zoon van Lodewyk, mag met eenige waarschijnlijkheid worden aangenomen, te *Wesel* te zijn geboren [3], zonder dat blijkt, wanneer zulks heeft plaats gehad. Men heeft tot hiertoe ook niet dan één enkel artikel van 1599 kunnen aanwijzen, om aan te toonen, dat hij in dien tijd in den *Haag* het beroep van Boekverkooper heeft uitgeoefend [4], en, er zijn redenen, die het doen betwijfelen, of hij wel zijn vast verblijf te dezer stede heeft gehad [5]. Hij overleed te *Leijden* in het jaar 1651 en werd aldaar op den 1 Julij in de St. Pieterskerk begraven [6]. Men zal zich derhalve wel

---

[1] l.l. pag. 10.

[2] Pag. 3, noot 5.

[3] Reg. bij ons N°. 3: Aenget. 10 January 1597. Gilles Elsevier, van *Wesel*, wonende binnen *Leyden*, vergeselschapt met Lowys Elsevier syn vader en Mayke Elsevier zyne moeder, met Anneke Hartshals, van *Leuven*, nu wonende binnen *Leyden*, vergeselschapt met Mayke Hartshals haer moeder ende Joost Hartshals haer vader (zijn den 4 Februarij 1597 getrouwd).

[4] Adry l.l. p. 10 geeft dit aldus op: *La navigation de Linschot etc.* Voor Nederlandsche lezers zal het wel niet noodig zijn aan te merken, dat hiermede bedoeld wordt de Latijnsche uitgave der *voyagien* van Jan Huygen van Linschoten.

[5] Want wij vinden zijnen naam in de Leijdsche doopregisters sedert 1621 gedurig voorkomen, alwaar hij mede als getuige voorkomt.

[6] Reg. bij ons N°. 5.

niet grovelijk vergissen, wanneer men stelt, dat hij eenen omtrent tachtigjarigen leeftijd bereikt heeft.

Gillis was twee malen getrouwd. Zijn eerste huwelijk ging hij aan te *Leijden* in den jare 1597, met zekere Anneke Hartshals, van *Leuven* [1], die na hem twee dochters, Maria [2] en Elisabeth [3], te hebben geschonken, reeds na eene echtverbintenis van omstreeks twee jaren, in 1599 overleed [4]. Hij hertrouwde in het volgende jaar 1600, met Francina Henriks dochter, weduwe van Steven Bellaert [5], bij welke niet blijkt, dat hij eenige kinderen verwekt heeft [6].

LODEWYK II.

Van dezen Lodewyk, mede een' zoon van Lodewyk I., droeg men hoegenaamd geene kennis, tot dat door den meergemelden schrijver in het Utrechtsche Tijdschrift [7] ons eenige berigten werden medegedeeld, die omtrent deszelfs bestaan en beroep geenen twijfel over

[1] Zie Noot N°. 3, pag. 13.

[2] Reg. bij ons N°. 3: Aenget. 16 October 1617. Pieter van Vyven, coopman, jongman van *Middelburg* in *Zeelandt*, wonende thans in *London*, in Engelandt, met de Eerbare Maria Elsevier, jonge dochter van *Leyden*, vergeselschapt met Gillis Elsevier haer vader en Mathys Elsevier haer oom. — Zij hertrouwt 26 Julij 1629 Joris Cornelis van Spreeuwen.

[3] Reg. bij ons N°. 3: Aenget. 27 Mey 1621. Abraham de Visscher, coopman, jongman van *Leyden*, met Elisabeth Elsevier.

[4] Zij is den 10 Aug. 1599 overleden, volgens eene aanteekening der familie Paets, waarvan de hierna gemelde Ryckhuizen zich heeft bediend.

[5] Reg. bij ons N°. 3: Aenget. 18 Juny 1600. Gillis Elsevier weduenaer, van *Wesel*, met Francina Hendriks dochter, wedue van Steven Bellaert. Abusivelijk staat hier Gillis Olivier, in plaats van Gillis Elsevier. Zie bijlage N°. 11.

[6] Adry l.l. zegt, dat uit dit tweede huwelijk van Gillis een zoon Simon zou zijn gesproten. Ik hoop hierna te kunnen aantoonen, dat dit op eene vergissing is berustende, en dat die Simon moet gesteld worden, zoon van Arnold, en niet van Gillis Elsevier te zijn geweest.

[7] l.l. p. 303.

laten, welke berigten ik nu in staat gesteld ben, met het een en ander te kunnen aanvullen.

Onder de kinderen van LODEWYK I., die deze in 1580 van *Leuven* naar *Leijden* mede overbragt [1], wordt in de derde plaats genoemd, een zoon LODEWYK. Uit eene authentieke acte is mij gebleken, dat deze LODEWYK II. in het jaar 1598 voor den collega van zijnen vader, gedurende drie maanden het pedelschap heeft waargenomen [2], en uit de aanteekeningen van RYCKHUYZEN [3] leert men, dat hij reeds in het volgende jaar 1599 in den *Haag* boekverkooper was, of althans daar boeken uitstalde [4]. Dat zulks in 1601 [5], 1610 [6] en

[1] Zier hier boven pag. 3, noot 5.

[2] Vergelijkt de Bijlage N°. 12.

[3] Bode met de busse. Deze aanteekeningen worden bewaard in de Akademische Bibliotheek te *Leijden*. Het is nu onlangs geweest, dat de Heer Prof. PEERLKAMP, dezelve bij gelegenheid dat hij daarvan in de aanteekeningen op zijn « *Oratio de necessitudine* etc.» gebruik maakte, nader heeft doen kennen.

[4] 45 Gulden competerende aen LOYS ELSEVIER de Jonge, bouckverkooper in den *Haag* a°. 1599.

Eenige bladzijden vroeger komt hij als benoemd voogd voor; doch het voogdenboek, waarvan aldaar gesproken wordt, is na alle aangewende pogingen niet meer te vinden geweest. Misschien is hij toen als voogd benoemd, over de twee nagelatene dochters van zijnen broeder GILLIS, wiens vrouw in 1599 is overleden.

Deze aanmerking stemt overeen met hetgeen in gemeld tijdschrift is gezegd, dat hij in 1601 reeds boeken in den *Haag* verkocht.

[5] In het Utrechtsche Tijdschrift l. l. pag. 303, leest men:

«... dat de Pedel ELSEVIER eenen zoon had, die mede LODEWYK heette, blijkt uit eenen nog niet gedrukten Latijnschen brief van PAULUS MERULA aan MAXIMILIANUS DE HORNES, *arci Heusdanae praefectus*, gedagt. van den 5 May 1601, waarin onder andere deze woorden voorkomen: - «*Ik was met* FRA. JUNIUS, *Hoogleeraar in de Godgeleerdheid door den Academischen Senaat afgevaardigd aan de Ed. Mo. Heeren Staten van Holland enz. In het paleis zijnde, trof ik aldaar* den Zoon van onzen Pedel, LODEWYK ELZEVIER, (*incidi in filium Pedelli nostri*, LUDOVICUM ELSEVIRIUM), die daar met boeken uitstalt.»

Als herhaald worden deze woorden, voor zoo verre zij ELSEVIER betreffen, in de Resolutie der genoemde Staten, d.d. 1603., Aug. 18.

« *Is gehandelt,*» wordt daar gezegd, «*en overkoomen met* LOUIS ELSEVIER, *boekverkooper, staande op de groote Zaale van het hof alhier in den Hage, dat hy onder syne recepissen sal ligten ende hem volgen sullen alle de Kronyken van* JO. FRA. LE PETIT, *jeegenwoordig in bewaringe onder den ontfanger* ADR. JANSZ. *tot Dordrecht...*» en weêr van den 2 Febr. 1606 nog duidelijkar aldus:

«*Is gehandelt met* LOUIS ELSEVIER *den ouden tot Leijden, ende synen soon meede genaamt* LOUIS ELSEVIER, *den Jongen in den Hage, dat se uit handen....*»

[6] In de Resolutien der Staten Generaal staat op den 29 Apr. 1610 aangeteekend:

1619 [1] nog het geval was, is door den bovengemelden schrijver voldingend bewezen; en uit eenen brief van Hier. Isbrandus, den 4 Junij 1620 uit Groningen, aan Meursius geschreven (*Opera, Ed. Lami, col.* 359) blijkt, dat deze Lodewyk in dat jaar 1620 nog leefde.

JOOST.

Adry [2] zeide in 1806, dat Arnout en Joost hunnen vader in het beroep van boekverkooper en uitgever niet zouden zijn opgevolgd, en allen, die sedert over de Elsevier schreven, hebben hem dit tot nu onlangs toe nageschreven. Het is namelijk weder voor het eerst geweest, dat de gemelde schrijver in het Utrechtsche Tijdschrift [3] (de Heer Dodt), ten aanzien van Joost, waarschijnlijk den derden zoon van Lodewyk I. [4], het tegendeel heeft doen blijken. Uit de rekeningen van den stedelijken kameraar heeft Z. E. doen zien, dat Joost Elsevier in den jare 1604 als boekverkooper te *Utrecht* was gevestigd, en boeken aan de stadsbibliotheek leverde. Het is ons daarna gebleken, dat hij op den 30 September 1600, aldaar als burger werd ingeschreven [5], en het gezegde beroep in een huis uitoefende, alwaar de *Roye gans* [6] uithing.

«Is Loys Elsevier, *bouckverkoper alhier in den Hage* geaccordeert Octroy voor 6 jaren, te doen drucken ende vercopen seker bouckskeh, in de Walsche ende Duytsche spraken, geintituleert: *La repentance de* Jean Haren *et son retour en l'église de Dieu, publiquement par luy recité en l'église Wallone de Wesel.*»

[1] Uit de Utrechtsche akademische boekerij ligt voor mij: «Arrest donné, prononcé, et exécuté contre Johan d'Oldenbarneveld etc., à la *Haye* chez Loys Elsevier, marchant libraire à la Salle a°. 1619, avec privilége.»

«On ne tient pour copies autentiques celles qui ne sont imprimées chez le dit Loys Elsevier.» Abusivelijk staat dus in het Utrechtsche Tijdschrift 1618, in plaats van 1619.

[2] l. l. pag. 8.

[3] l. l. pag. 12.

[4] Zie boven pag. 4.

[5] Reg. bij ons boven N°. 7.

[6] Reg. bij ons N°. 9. Arrestboek 2 Aug. 1600: Joris Willemsz. etc., van wegen Cornelis Reyersz., olyslager, gearresteert ende be-

Over zijn verder leven en bedrijf, is mij weinig of niets bekend geworden. Alleen heb ik gevonden, dat hij in 1612 nog te *Utrecht* leefde, en vóór 1642 moet zijn overleden.

Hij was getrouwd met MARGARETA VAN DER WOERT [1], die, na hem vier kinderen, LODEWYK [2], PIETER [3], BARBARA [4] en MARIA [5] te hebben geschonken, op den 12den Januarij 1657 te *Utrecht* overleed.

ARNOUT.

ARNOUT was denkelijk de vijfde zoon van LODEWYK I., en er is grond, om te vermoeden, dat hij te *Douai* werd geboren [6], alwaar zijne ouders dus, op dien tijd, althans

---

slagen te hebben alle 't raepsaet, alset leggende is ten huyse van JOEST ELSEVIER, boeckverkooper in de *Roye gans*, etc.

[1] Reg. bij ons N°. 5. MARGARETA VANDER WOERDT, wedue van JOOST ELSEVIER, aan de *Martensdam*, nalatende echte mundige kinderen, mitsgaders eene overledene dochter, met echte mundige en onmundige kinderen, en van welke onmundige kinderen, FREDERICK BEERNINCK, lakenkooper aan de Besembrug, de vader is.

[2] Ik zal hierna trachten aan te toonen, dat het deze LODEWYK geweest is, die zich reeds in 1638 te *Amsterdam* vestigde, en aldaar naderhand met DANIEL ELSEVIER als boekdrukker een vennootschap aanging.

[3] Het is mij gebleken, dat deze PIETER koopman te *Amsterdam* was. Hij woonde eerst te *Rotterdam*, was reeds in 1639 getrouwd met ANNA DIRKS dochter, en heeft uit dit huwelijk drie kinderen gehad, namelijk: PIETER (Schepen te *Utrecht*), ADRIAAN en MARGARETHA, welke allen te *Rotterdam* zijn geboren. Zie Bijlage N°. 43.

[4] Zij trouwde te *Utrecht* op den 19 Februarij 1632 met FREDERIK BEERNINCK, lakenkooper, en overleed aldaar op den 25 Junij 1638, na hem twee zonen (JUSTUS en FREDERIK) en twee dochters te hebben geschonken, te weten:

1°. WILHELMINA, den 18 Julij 1654 te *Utrecht* getrouwd, met Professor JOHAN DE BRUYN.

2°. ANNA, den 4 Februarij 1655 te *Utrecht* getrouwd met DANIEL ELSEVIER, zoon van BONAVENTURA, en kleinzoon van LODEWYK I.

[5] Zij trouwde te *Utrecht* op den 6 April 1656, met ANDREAS HELLERUS, en overleed aldaar kinderloos den 18 October 1680. (Zie over hare nalatenschap, de *Syllog. epp.* van BURMAN, IV. p. 684-685.)

[6] Reg. bij ons N°. 3.: Aenget. den 9 Feb. 1607. ARRNOULT ELSEVIER, schilder, jongman, *geboren* te *Douwaen* (*Douai*), wonende

tijdelijk, met der woon zullen zijn gevestigd geweest. Van dezen ARNOUT, schijnt ADRY te regt te hebben beweerd, dat hij zijnen vader in het beroep van boekhandelaar niet heeft opgevolgd. Immers, dat zulks het geval geweest zij, wordt nergens vermeld. Oorkondelijk blijkt daarentegen, dat hij de schilderkunst als beroep uitoefende, en dat hij zich in 1646 te *Dordrecht* in het gild liet opnemen [1]. Den tijd van zijn overlijden, ben ik voor als nog niet in staat om op te geven.

ARNOUT ELSEVIER trad voor de eerste maal, in 1607, in het huwelijk met MARIA VAN SWIETEN, die in 1626, dus na eene echtverbintenis van omstreeks twintig jaren, overleed, en op den 10 Maart in de St. Pieterskerk te *Leijden* begraven werd.

Eenige maanden na haar overlijden, ging hij een tweede huwelijk aan, met zekere CHRISTINA EVERARDUS, weduwe van DIRCK VAN WETSELAER [2]. ADRY zeide (l.l. pag. 10), « *les registres n'ont point conservé les noms de leurs enfants.* » Het heeft mij mogen gelukken drie van zijne kinderen (uit het eerste huwelijk) in de Leijdsche doopregisters te ontdekken [3], en, dat de tot nog toe als zoon van GILLIS ELSEVIER bekend staande SYMON [4], mede een zoon van dezen ARNOUT geweest zij, daaraan mag men, den naam SYMON in aanmerking nemende, dien hij naar alle waarschijnlijkheid van zijnen grootvader, SYMON VAN SWIETEN, zal hebben ontvangen, wel naauwe-

---

tot *Leyden*, vergeselschapt met LOYS ELSEVIER, zyn vader, MATHYS ELSEVIER, zyn broeder, en MAYKE ELSEVIER, zyne moeder; met MARIA SYMONS VAN SWYETEN, jonge dochter van *Leyden*, vergeselschapt met JAECQUEMYNE BAILLY, haer moeder.

[1] Zie IMMERZEEL, *Nederl. Schilders*, I. p. 222, en ORLERS, *Beschrijving van Leyden*, pag. 250.

[2] Reg. bij ons N°. 3.: Aenget. den 22 Oct. 1626, AERNAULT ELSEVIER, van *Leyden*, weduenaer van MARIA SYMONS d[r]. VAN SWIETEN, vergeselschapt met MATHYS ELSEVIER, zyn broeder; met Juffr. CHRISTINA EVERARDUS van *'s Gravenhage*, wonende alhier, wedue van DIRCK VAN WETSELAER, vergeselschapt met MAGDALENA CANING, haer moeder.

[3] Reg. by ons N°. 5.:
1°. ELISABETH, geboren 7. Mey 1621.
2°. ANNA, geb. 15 July 1622.
3°. ARNOUD, geb. 5 Maart 1625.

[4] Reg. bij ons N°. 3., Getrouwd den 25 July 1634 te *Delft* SYMON ELSEVIER, jongman tot *Rotterdam* en CORNELIA JACOBS dochter VANDEN BERCH, jonge dochter alhier.

lijks twijfelen, gelijk er mede redenen bestaan om te stellen, dat hij, Arnout, nog een' tweeden zoon, Lodewyk[1] genaamd, gehad heeft, die zich, even als zijn vader, op het schilderen toelegde; alsmede nog eene dochter, Jacomina genaamd, die reeds in 1639 gehuwd was met Adriaan Waelpot[2], commies van de Admiraliteit te *Rotterdam*.

BONAVENTURA.

Wij hebben reeds boven gezegd, dat men dezen Bonaventura steeds voor eenen zoon van Matthys heeft gehouden, maar daarbij tevens te kennen gegeven, dat zulks op eene vergissing berustende ware, en dat die Bonaventura, naar alle waarschijnlijkheid, moet worden gesteld een broeder van Matthys, en dus een zoon van Lodewyk I, te zijn geweest, en het is mede, om die reden, dat wij hier, nog van diens zonen sprekende, aan Bonaventura eene plaats hebben gegeven.

Vooreerst mag wel worden aangenomen, dat men meer bedenken zou gehad hebben, om dezen Bonaventura voor eenen zoon van Matthys te laten doorgaan, wanneer men geweten had, dat, gelijk zulks nu door mij, zoo ik hoop aangetoond is, alhetgeen tot hiertoe van eenen Matthys is voor den dag gekomen, tot één' en denzelfden persoon kan en moest worden terug gebragt. Want het schijnt wel, dat men, in de vooronderstelling van meerdere in de geschiedenis der Elze-

---

[1] Reg. bij ons N°. 3.: Aenget. den 20 January 1645, Loys Elsevier, schilder, jongman, wonende op *Rapenburg*, met Helena Waelpoth, wonende te *Delft*.

Uit dit huwelijk is op den 5 Nov. 1645 te *Leyden* een zoon, Johannes, geboren.

[2] Reg. bij ons N°. 3.: Aenget. te *Rotterdam* den 23 Oct. 1639, Adriaen Waelpot, jongman van *Rotterdam*, met Jacomina Elsevier, jonge dochter van *Leyden*, woont te *Delft*. (Zijn te *Delft* den 15 Nov. 1639 getrouwd). — Uit dit huwelijk is onder anderen te *Rotterdam* een zoon, Arnout, geboren, die op den 23 Julij 1641 te *Rotterdam* werd gedoopt, en die tot peet had, Arnout Elsevier.

VIERS van dien tijd, voorkomende personen, tot de gezegde verkeerde stelling, aanleiding gehad heeft; en houdt men hierbij in het oog, dat in een oorspronkelijk stuk van den jare 1620 [1], BONAVENTURA uitdrukkelijk gezegd wordt, een broeder van MATTHYS te zijn, dan mag men wel naauwelijks twijfelen, of deze BONAVENTURA, moet mede een zoon van LODEWYK I. zijn geweest. Voorts is mij oorkondelijk gebleken, dat BONAVENTURA zich reeds in den jare 1601 met den boekhandel bezig hield [2], terwijl ADRY, en latere schrijvers, geen vroeger artikel daarvan hebben weten bij te brengen dan de bij MATTHYS vermelde, *Castramétation*, van STÉVIN [3], van den jare 1618, door welke omstandigheid hunne bewijsvoering blijkbaar moet komen te verzwakken. Als van zelve, wordt men hierdoor genoodzaakt te stellen, dat BONAVENTURA vroeger moet zijn geboren, dan ADRY meent, het geval te zijn geweest; want hij, BONAVENTURA, mag toch wel op dezen tijd, namelijk in 1601, aangenomen worden weinig jonger dan twintig jaren te zijn geweest, en dus niet lang, na de komst van LODEWYK I te *Leijden*, het levenslicht te hebben aanschouwd; en, men zou in dit geval dan ook niet noodig hebben de *defensio contra Becanum* [4], met ADRY, voor eene *fausse adresse* te houden, of het bestaan van nog eenen tweeden BONAVENTURA ELSEVIER te veronderstellen.

---

[1] Zie VAN MIERIS, *Beschrijving van Leyden*, pag. 101. Het stuk houdt in, dat BONAVENTURA en deszelfs broeder MATTHYS ELSEVIER in 1620, door de burgermeesters van *Leyden* verzocht zijn, om het door hen voor 60 gulden in het jaar gehuurde Herusalems kapelletje aftestaan, opdat hetzelve voor de Engelsche gemeente zoude kunnen worden ingerigt; komende zulks overeen met de oorspronkelijke registers van het geregt.

[2] BONAVENTURA VULCANIUS zegt in eenen brief (in de Florentynsche uitgave der Opera MEURSII col. 87 voor het eerst verschenen) aan MEURSIUS, van den jare 1601, van dingen die verzuimd waren: « Effeci tamen apud BONAVENTURAM ELSEVIRIUM meum, ut is eorum curam in se receperit...» Dat *meum* brengt mij op de gedachte, of VULCANIUS wel peetoom van dien ELSEVIER zou kunnen geweest zijn, en hij, ELSEVIER welligt naar hem, BONAVENTURA, zij genoemd. VULCANIUS stierf in 1610.

[3] *La Castramétation*, en, *la nouvelle fortification par écluses*, à *Leyde* chez MATTHIEU et BONAVENTURE ELZEVIR, 1618.

[4] *Pro defensione tertia Foederatorum* etc. (*adversus Becanum*) *Amstelodami sumtibus* BONAVENTURAE ELSEVIRII 1608. 8°. Vergel. PAQUOT in *Becan*.

De associatie met zijnen broeder MATTHYS, zoo als wij nu dienen te spreken, heeft men tot nog toe niet verder kunnen terugbrengen, dan tot 1618, als wanneer de reeds genoemde *Castramétation* van STEVIN [1] door hen werd uitgegeven. In 1626 sloot ABRAHAM, (zoon van MATTHYS) een vennootschap met zijnen oom BONAVENTURA, en het was in datzelfde jaar, dat zij hunne kans waarnamen, om, door een bij de Curatoren ingediend verzoekschrift, in plaats van hunnen respectiven *broeder* en *neef*, IZAAK, het akademiedrukkersampt te bekomen, waarvan verder bij ABRAHAM de rede zal zijn.

Het is ons mede uit authentieke bescheiden gebleken, dat BONAVENTURA, zich in den jare 1610, meermalen te *Leuven* moet hebben opgehouden [2]. Hij was gedurende de jaren 1639 tot 1649 ouderling der Waalsche gemeente te *Leijden*, en nam daarbij waar, de betrekking van commissaris van Huwelijkszaken [3].

BONAVENTURA ELSEVIER trouwde te *Leijden* in 1625 met SARA VAN CEULEN [4]; dochter van den bekenden DANIEL VAN CEULEN, predikant, en tevens Regent van het Fransche collegie aldaar. Hij won bij haar tien kinderen, en daaronder vier zonen, DANIEL, PIETER, BONAVENTURA en WILLEM [5]. Hij stierf in 1652, en werd

---

[1] Zie noot 3 pag. 20.

[2] Epistt. E. PUTEANI. Coloniae 1681 sqq., onder anderen, epp. ad HEINSIUM, p. 96, 99.

[3] Reg. bij ons N°. 4.: Tot gecommitteerden der Echtsaken; Ende sullen ordinaris compareren, ten opsigte van diegeene die hun geboden opt raedhuys begeren, alle vrydagen, ende ten opsigte van die geene die hunne geboden in de kerke begeeren, alle saturdags precyselyck, by wintertyden, te tweeën, ende by somertyden, ten drie uyren; SIMON WILLEMS VAN KERCHEM, vroedschap; CLAES DIRXZ VERRUYT ende BONAVENTUYR ELSEVIER, vercoren den 24 Juny 1649.

[4] Reg. bij ons N°. 3.: Aenget. den 18 July 1625. BONAVENTUYR ELSEVIER, bouckvercooper, jongman van *Leyden*, met SARA VAN CEULEN, geboren te *Rotterdam*, wonende alhier. (Zijn den 22 Aug. 1625 getrouwd).
Zij is den 20 Aug. 1601 te *Rotterdam* geboren.

[5] Reg. bij ons N°. 5.:
1°. DANIEL, geboren 14 Aug. 1626.
2°. PIETER, geboren 26 April 1628. doch in 1644 overleden.
3°. BONAVENTURA, geb. 2 Novemb. 1639, den 27 Mei 1670 getrouwd met CLARA VANDER LINDEN (dochter van JAN ANTONIDER VAN DER LINDEN en HELENA GRONDT).
4°. WILLEM, Canonnik van den Dom; wiens geboorte ik niet heb

in de St. Pieterskerk te *Leijden* op den 21 September begraven; terwijl zijne vrouw SARA, hem reeds in 1647 was voorafgegaan, die, te gezegder stede, op den 16 Maart van dat jaar, ter aarde werd besteld.

ABRAHAM I.

Uit het rekwest [1] waarvan reeds bij BONAVENTURA melding gemaakt is, en waarop wij hier nog terug komen, noemen zich BONAVENTURA en ABRAHAM, respective neef en broeder van IZAAK, in wiens plaats zij verzoeken als Akademiedrukkers te worden aangesteld. Daar nu BONAVENTURA, uitgemaakt een broeder van MATTHYS was, zoo volgt ontegenzeggelijk, dat ABRAHAM een broeder van IZAAK moet zijn geweest [2]. Uit de aanteekeningen bij de familie berustende, wordt ABRAHAM vermeld, als op den 4 April 1592 te *Leijden* te zijn geboren, waarmede dan ook niet strijdt, hetgeen door deszelfs zoon JOHAN, in het door hem eigenhandig geschrevene *Memorandum*, dezen aangaande is opgegeven.

---

kunnen vinden. Hij trouwde den 20 Mei 1666 te *Utrecht*, BARBARA BEERNINCK. Uit dit huwelijk heeft hij op den 16 Oct. 1670 eenen zoon gehad, BONAVENTURA genaamd. Hij overleed te *Utrecht* den 16 April 1671, en heeft volgens de Registers der Weeskamer, zijnen broeder DANIEL, als voogd over zijnen onmondigen zoon verkozen. Zie bijlage N°. 49.

[1] Zie bijlage N°. 18.

[2] Daar wij nu weten, dat ABRAHAM een kleinzoon, en BONAVENTURA een zoon van LODEWYK I. geweest is, volgt van zelve, dat in de toespraak tot den lezer voor den CAESAR, door A. en B. uitgegeven, het: *Quod Avo Parentique p. m. nostris in voto semper fuit*, etc., alleen van LODEWYK I. dient te worden verstaan, die gezegd kon worden, grootvader van ABRAHAM en vader van BONAVENTURA te zijn, en dat dus hierom alleen niet behoeft te worden aangenomen, dat door hen met die woorden onderscheidene vroegere uitgaven van den CAESAR bedoeld worden. Vergel. ADRY, l.l. p. 16.

[3] Den 14 August. 1652 is overleden mijn vader ABRAHAM ELSEVIER, smorgens ten zeven uyren, oudt zynde 60 jaeren, ende begraven in de St. Pieterskerck.

Dat Abraham reeds eene eigene drukkerij zou hebben gehad, eer hij het vennootschap met zijnen oom Bonaventura aanging, dus vóór 1626, schijnt zonder grond te zijn aangenomen; want noch bij de aanteekening van zijn huwelijk in 1621, noch in het gezegde rekwest van 1626, is hij als drukker gequalificeerd. Daar echter zijn broeder Izaak reeds in 1621 ten huize van zijnen vader Matthys, zijne drukkerij en boekwinkel blijkt te hebben gevestigd gehad, zoo mag men wel vermoeden, dat Abraham daarin mede zal zijn werkzaam geweest.

Het was echter niet vóór den jare 1626, dat zij, Bonaventura en Abraham, aan Curatoren, bij rekwest verzochten en verkregen, om in de plaats van Izaak, tot akademiedrukkers te worden aangesteld, waarbij hun een jaarlijksch traktement van 100 gulden werd toegelegt, dat daarna, bij herhaling werd verhoogd [1], tot dat de Curatoren redenen meenden te hebben, om in deze eene andere schikking te treffen, zoo als uit de hiertoe behoorende bijlagen nader blijkt [2].

Niet lang daarna, in Augustus 1652, stierf Abraham [3], hetgeen Curatoren aanleiding gaf, bij Bonaventura te doen aanvragen, onder welke voorwaarden, hij genegen zoude zijn, om het akademiedrukkersampt voort te zetten [4], zonder dat blijkt, welke voorwaarden Bonaventura toen bedongen heeft, daar hij reeds in September 1652 overleed. Intusschen werd deze zaak met hunne kinderen, Johan (zoon van Abraham) en Daniel (zoon van Bonaventura) in der minne geschikt, toen zij tot opvolgers van hunne respective vaders, als akademiedrukkers werden aangenomen.

Abraham Elsevier, had tot vrouw, Catharina van Waesbergen [5], dochter van Johan (drukker der Admiraliteit te *Rotterdam*), en Margaretha van Bracht. Uit dit

---

[1] Zie bijlagen N°. 20—26.

[2] Zie bijlagen N°. 26, 27, 28, 29, 30 en 31.

[3] Register bij ons N°. 5.: Begraven in de St. Pieterskerk, den 17 Augustus 1652, de Heer Abraham Elsevier op Rapenborch.

[4] Zie bijlage N°. 32.

[5] Register bij ons N°. 3.: Aaenget. 13 April 1621. Abraham Elsevier bouckvercouper, jongman van *Leyden*, met Cathelyne van Waesberge, jonge dochter van *Rotterdam*, wonende alhier. (Zijn den 21 Mei 1621 te *Rotterdam* getrouwd). Zij overleed te *Leijden* op den 25 October 1659.

huwelijk sproten drie zonen [1] en twee dochters, welke laatsten jong zijn overleden.

IZAAK.

IZAAK was een zoon van MATTHYS, dus een kleinzoon van LODEWYK I.; dat blijkt bij authentieke bescheiden, en daaraan heeft, mijns wetens, ook nog niemand getwijfeld. Het jaar zijner geboorte is niet met zekerheid te bepalen; men mag echter stellen, dat dezelve na 1592, heeft plaats gehad, daar in dit jaar, zijn oudere broeder ABRAHAM geboren werd.

IZAAK is de eerste van al de ELSEVIERS, die, tot hiertoe gebleken is, in den eigenlijken zin, drukker te zijn geweest, of eene drukkerij te hebben gehad, en wel reeds in den jare 1616. Het eerste voortbrengsel dier pers, tot dus verre bekend geworden, is echter de uitgave der werken van CONSTANTINUS PORPHYROGENETA van 1617. Het is bekend, dat deze IZAAK ELSEVIER tot Akademiedrukker werd aangesteld [2]. Uit de acte van aanstelling ziet men, dat hij in die betrekking, opvolger werd van den genoeg bekenden JAN PAETS (met wien zijn grootvader LODEWYK I., blijkt, te zamen werken te hebben uitgegeven) zonder dat ik hebbe kunnen te weten komen, om welke oorzaak PAETS uit deze betrekking geraakte [3]. Het is reeds door prof. SIEGENBEEK opgemerkt,

---

[1] Reg. bij ons N°. 5.: 1°. JOHANNIS, gedoopt 4 Maart 1622, Akademiedrukker; in 1647, getrouwd met EVA VAN ALPHEN.

2°. ABRAHAM, gedoopt 13 Junij 1625. Ontvanger van het Kwartier *Kempeland;* trouwt 15 Feb. 1650 CATHARINA BLOMMAERT, dochter van SAMUEL BLOMMAERT (bewindhebber der West-Ind. comp. te *Amsterdam*) en CATHARINA REYNST.

3°. ISAAC, gedoopt 26 Maart 1627, Schepen der Stad *Rotterdam;* trouwt aldaar 22 Maart 1650 ANNA VAN DER MAST (dochter van WILLEM VAN DER MAST en ANNA RAMMELMAN).

[2] Zie zijne aanstelling van 9 Februarij 1620 in de bijlagen N°. 13.

[3] De resolutien der Heeren Curatoren van 1617 tot 1619 zijn niet meer voorhanden. Die van 1600—1617 schijnen overgeschreven, waarbij wel het een en ander zou kunnen zijn weggelaten.

dat de Orientaalsche drukkerij van ERPENIUS, door ELSEVIER werd overgenomen [1]. Als met die drukkerij ten naauwste in verband staande, mag hierbij wel worden aangemerkt, dat ELSEVIER voor dezelve eenen eigenen Corrector bezoldigde, en wel zekeren EUSEBIUS MEISNERUS, die nog onder BONAVENTURA en ABRAHAM, als zoodanig blijkt werkzaam te zijn geweest, en in 1652 bij het Leijdsche *Observatorium* is aangesteld geworden [2]. In 1621 diende IZAAK ELSEVIER een rekwest in, om zijne drukkerij en boekwinkel op Rapenburg te mogen plaatsen [3].

Men heeft tot hiertoe altijd in het denkbeeld verkeerd, dat IZAAK ELSEVIER in 1626 of 1628 zou zijn overleden, op grond, dat zijn naam, na dien tijd, op geene drukwerken meer gevonden wordt; evenwel schijnt men zich met dit negatief bewijs te hebben vergist. Ik vind namelijk, dat hij in het begin van het jaar 1626 bij Curatoren een rekwest heeft ingediend, waarin hij te kennen geeft, om redenen, daarin ontwikkeld, zijne drukkerij te hebben verkocht, en tevens, hoop te hebben, om in eene andere betrekking geplaatst te worden [4]; terwijl het van elders blijkt, dat hij reeds in datzelfde jaar 1626, *Leijden* moet hebben verlaten [5]. De drukkerij, ook de Orientaalsche, ging bij koop over, op zijnen broeder ABRAHAM en zijnen oom BONAVENTURA. Als eigentlijk gezegd drukker, zal IZAAK derhalve wel bezwaarlijk, nog na 1626 op eenig werk meer voorkomen, terwijl het wel zou kunnen gebeuren, dat hij als uitgever, of mede–uitgever van een of ander

---

[1] Zie bijlage N°. 18.
[2] Zie bijlage N°. 16 en 22. Hij had tot vrouwe BARBARA BULLINGERA, en bij haar een' zoon, IZAAK genaamd, die op den 11 October 1623 in de St. Pieterskerk te *Leijden* is gedoopt, en waarbij als getuigen gestaan hebben HENDRIK à DIEST, predikant, IZAAK ELSEVIER en JEANNE DE FRANCE.
[3] Zie bijlage N°. 15.
[4] Zie bijlage N°. 17.
[5] In een register der Pieterskerk, bevattende de namen der Lidmaten, die van hier met attestatie begeerden te vertrekken, leest men: Den 29 Maart 1626. ISAAC ELSEVIER en JAQUEMYNTGEN VAN SWYTEN, syn huysvrouwe, wonende op Rapenborch, (de plaats waarnaar zij vertrokken, wordt niet genoemd, zal echter wel *Rotterdam* geweest zijn).

boek voorkome. Men weet stellig, dat hij daarna in 's lands zeedienst is getreden, waarin hij in 1649 reeds den rang van Kapitein had; of hierdoor Kapitein van een schip, of van de militaire bezetting van hetzelve moet verstaan worden, kan ik niet beslissen.

Wat den tijd van zijn overlijden aangaat, men vindt in de *Leijdsche* registers, dat op den 14 Julij 1651 vermeld wordt, een M^r^. Izaak te zijn begraven. Houdt men hier naast, dat bij de aanstelling van Daniel en Johan Elsevier als Akademiedrukkers in 1653, de Curatoren, op Izaak Elsevier terug komende, spreken van *nu wijlen* Izaak Elsevier, en, hetgeen van elders [1] blijkt, dat namelijk Izaak in 1649 nog in leven moet zijn geweest, dan staat het althans vast, dat hij tusschen de jaren 1649 en 1653 moet zijn overleden, en dat met M^r^. Izaak in de *Leijdsche* registers, geen andere zal bedoeld zijn, dan onze Izaak Elsevier.

Izaak Elsevier trouwde te *Leijden* in 1616, met Jacomina van Swieten [2], (dochter van Simon van Swieten en Jacomina Bailly). Uit dit huwelijk sproten vijf kinderen, drie zonen en twee dochters [3]. Zijne

---

[1] Behalve hetgeen de geslachtlijsten vermelden, kan dit nog bewezen worden uit het door Johan eigenhandig geschrevene *memorandum* der Elseviers, beginnende met 1647, welk *Memorandum* zich thans bevindt in handen van professor Libri te *Parijs*. In hetzelve vindt men door gezegden Johan het volgende geschreven. « Den 27 Junij 1649 is geboren, ons tweede kint, Maria Elsevier, 's morgens tusschen 9 en 10 uren; den 30 dito naer middach is zy gedoopt in de S^t^. Pieterskerk, haer peters waren, vader Daniel Symonsz van Alphen, *oom* Isack Elsevier, *Capitain* ende ma Soeur Elisabeth van Alphen, ende ma Soeur Magdalena de Hartoche, ende is genoemt naer myn schoonmoeder zaliger, Maria. » En in het register bij ons N°. 5 staat vermeld: Gedoopt 30 Junij 1649, Maria, dochter van Johannis Elsevier en Eva van Alphen; getuigen, Daniel Simonsz van Alphen, Isaac Elsevier, *Kapitein;* Elisabeth van Alphen en Magdalena de Hertog, waardoor dus die berigten zich bevestigen.

[2] Aenget. den 29 Jan. 1616: Ysaack Elsevier, *bouckdrucker*, vergeselschapt met Mathys Elsevier zyn vader, en Barbara Lopes syn moeder; met Jacquemyntgen Symons van Swieten, jonge dochter van *Leyden*, vergeselschapt met Symon van Swieten haer broeder en Aernoult Elsevier haer schoonbroeder. (Zijn den 14 Feb. 1616 getrouwd).

[3] Namelijk:

1°. Louis, geb. 13 Maart, 1617: *Hij was Kapitein ter Zee, trouwde te Rotterdam op den 9 Nov. 1639* Adriana Bosman, *die*,

huisvrouw stierf te *Rotterdam* op den 10 October 1670.

JACOB.

ADRY (p. 26) aarselt niet, dezen JACOB te noemen, » *quatrième fils* de MATTHIEU." Maar meer dan waarschijnlijk is dat toch niet, daar zulks alleen kan worden aangenomen, omdat hij reeds in 1620 in het huwelijk trad [1], bij welke gelegenheid, hij gezegd wordt, het beroep van boekverkooper uit te oefenen. Hij moet daarna, nog één jaar te *Leijden* op Rapenburg gewoond hebben, en blijkt in 1621, naar *'s Gravenhage* te zijn vertrokken [2], terwijl het daar ter stede was, dat hij in 1626 uitgaf zeker werk van GIRARD [3], het eenigste, dat door ADRY vermeld is, en sedert bekend staat, als door hem te zijn bekostigd, welk boek naar de *devise* te oordeelen, wel zou mogen worden aangenomen, uit de drukkerij van ABRAHAM en BONAVENTURA te zijn voortgekomen.

na hem twee kinderen, LOUIS *en* BARBARA *geschonken te hebben, aldaar den* 21 *Oct.* 1642 *als weduwe van hem hertrouwde, met* CORNELIS NAGTEGAEL, *van Zierikzee; zoo dat deze* LOUIS *nimmer met* DANIEL ELSEVIER *te Amsterdam heeft kunnen drukken.*

2°. SIMON, geb. 14 April 1621, get. met JEANNE DE BOSCH, van *Delft*.

3°. ISAAC, geb. 10 Februarij 1623, get. met CATHA PELS en vervolgens met JOHANNA MEYERS. Hij was Ontvanger te *Hedel*, en sneuvelde bij het beleg van *Grave* in 1674.

4°. JACOMINA, geb. 3 Junij 1619.

5°. MARIA, geb. 7 Junij 1626, get. met Mr. PIETER VROMANS, Advocaat te *'s Hage*.

[1] Register bij ons N°. 3. Aengeteekent den 24 September 1620, JACOB ELSEVIER, bouckvercooper, jongman van *Leyden*, met SARA VAN LOO, jonge dochter van *Amsterdam*, wonende tot *Leyden*. (Zijn den 11 October 1620 getrouwd).

[2] Uit een register der St. Pieterskerk te *Leijden*, van attestatien, afgegeven aan Lidmaten die naar elders verkozen te vertrekken, komt voor: Den 10 October 1621, JACOB ELSEVIER, gewoont hebbende op Rapenborch, attestatie gegeven op den *Hage*, den 18 October 1621.

[3] *Les tables des Sinus,* D'ALBERT GIRARD, chez JACOB ELSEVIER, *marchant Libraire à la Haye* 1626. Tot nog toe is dit het eenigste werk waarop men zijnen naam heeft aangetroffen, dat tevens met het vignet *non Solus* voorzien is, zoodat dit werk bij BONAVENTURA en ABRAHAM moet zijn gedrukt geworden.

Adry zegt, dat hij in het huwelijk zou zijn getreden met Sara van Loo, zonder dat uit de openlijke registers blijke, of hij bij haar eenige kinderen verwekte. Het eerste blijkt oorkondelijk; maar, wat het tweede aangaat, Jacob Elsevier moet eenen zoon, Simon gehad hebben. Wel heb ik mij, ter verkrijging van nadere inlichting hieromtrent, naar *'s Gravenhage* gewend, maar de hiertoe betrekkelijke stedelijke registers van dien tijd, zijn aldaar niet meer voorhanden, doch bij gelegenheid der aanteekening van het huwelijk van dezen Simon met Anna de Visscher, kleindochter van Gillis Elsevier, wordt zulks duidelijk [1].

De tijd van het overlijden van Jacob Elsevier, is mij evenmin bekend, als de sterfdag zijner gade [2].

JOHAN.

Hij was, zoo als reeds is aangewezen, een zoon van Abraham Elsevier en Catharina van Waesbergen, en werd in den jare 1622 te *Leijden* geboren, en aldaar in de St. Pieterskerk, op den 4 Maart gedoopt. Om zich in het vak van den boekhandel, waarin hij al in het ouderlijke huis zal zijn werkzaam geweest, verder te bekwamen, werd hij door zijnen vader in 1638 naar *Parijs* gezonden. In het vaderland teruggekeerd, is hij, toen zijn vader, Abraham, in 1652 overleden was, met zijnen neef Daniel, wiens vader, Bonaventura [3], mede

---

[1] Register bij ons No. 3.: Aengeteekent 19 September 1644, Simon Elsevier, Luitenant en Commandeur op een schip van oorlog, binnen *Duyns*, jongman van *Leyden*, wonende tot *Wassenaar*, vergeselschapt met Abraham Elsevier, syn oom op Rapenborch; met Anna de Visscher, wonende opde Oosterlingsplaats, vergeselschapt met Elisabeth haer moeder. (Deze Anna werd te *Leijden*, op den 1 Dec. 1622 gedoopt, waarbij als getuigen voorkomen, Gillis Elsevier en Robyntgen de Visscher).

[2] Beiden komen nog te *Rotterdam* op den 1 Nov. 1644 als getuigen voor, bij den doop van Adriaan Elsevier, (zoon van Pieter Elsevier en Anna Dirks van der Mast) en kleinzoon van Joost Elsevier.

[3] In het meer genoemde *Memorandum*, schrijft Johan: » In Mey

in 1652 overleed, tot akademiedrukker aangesteld. Het schijnt bij gelegenheid dier aanstelling, de sprake geweest te zijn, om de drukkerij, de *Orientaalsche* niet uitgezonderd, uit hoofde der onvoordeelige voorwaarden, hun daarbij gesteld, te verkoopen, en het was niet dan, ten gevolge eener Memorie, aan hen overgeleverd, dat zij zich, in Augustus 1653, de op hen gevallene benoeming tot Akademiedrukkers lieten welgevallen, waarbij tevens bepaald werd, dat zij de *Orientaalsche* drukkerij voor den tijd van *vijf* of *zes* jaren zouden aanhouden [1]. Of Professor Golius hun daarin had laten zien, de voordeelen, die door hen, buiten het tractement, zouden kunnen worden gemaakt, en of zij, van zoodanigen wenk gebruik makende, hunne rekening, voor geleverd werk, daarnaar regelden, blijft twijfelachtig; maar het blijkt, dat de Curatoren hunne, in 1655 ingediende rekening, met de uitdrukking *exorbitante* bestempelden [2], en het is welligt in deze verschillen over de drukkerij, met de Hoogeschool ontstaan, dat de oorzaak moet gezocht worden, waarom Daniel Elsevier zich in 1654, van zijnen compagnon scheidde, zoo als dit nader zal worden aangewezen. In de handelingen der H. Curatoren komt niets, hiertoe betrekkelijks, voor. Gelijk reeds ten aanzien van eenen eigenen corrector in de Akademiedrukkerij gesproken is, mag hier ook wel met een enkel woord worden aangemerkt, dat Johan, naar goede bescheiden blijkt eenen meesterknecht voor zijne drukkerij te hebben aangenomen [3]. Daar deze aanstelling juist van den jare 1654 dagteekent, komt men als van zelve op de gedachte, of zulks wel niet met deszelfs afscheiding van Daniel in verband zou kunnen staan, die welligt, als steeds in het ouderlijke huis geble-

---

1649 zyn wy gaen woonen in de Houtstraat, in het huys van *oom* Bonaventura." (Men moet hierdoor verstaan *oudoom*).

[1] Zie bijlagen N°. 33. 34 en 35.

[2] Zie bijlage N°. 36.

[3] Verschenen Johan Elsevier, met Carel Gestecoren, by hem aengenomen voor den tyd van zes jaeren, als breeder blykt by accoord by hem gemaakt in dato 1 Mey 1654. Deze Carel Gestecoren is den 31 Januarij 1659 als boekverkooper ingeschreven. (Overgenomen uit de Gildenboeken berustende bij den Heer J. J. Thyssens, Boekh. te *Leijden*).

ven zijnde, zich meer in de drukkerij zou hebben kunnen bekwamen, terwijl Johan, meer bepaaldelijk voor den handel werd opgeleid, om welk laatste aan te nemen, men ook in deszelfs oponthoud te *Parijs* eenige reden zou kunnen vinden. Gezegde meesterknecht heette Carolus Gestecoren, en hij was het, die, nadat de drukkerij van Johan in 1658 eene aanmerkelijke uitbreiding had ondergaan, in April 1659 zijn' meester het voorstel deed, den winkel van hem over te nemen [1]. Het blijkt echter niet, hoe die zaak afliep.

Johan Elsevier, overleed te *Leijden* in den ouderdom van 39 jaren, op den 8 Junij 1661, en werd den 11 dier maand in de St. Pieterskerk aldaar begraven. Hij trouwde te *Leijden* in 1647 met Eva van Alphen [2], dochter van Daniel Simonsz. van Alphen en Maria Hoogeveen, en won bij haar twee zonen en twee dochters [3].

EVA van ALPHEN.

Zij heeft, na het overlijden van haren echtgenoot, de drukkerij aangehouden, onder de firma: « *de weduwe en erfgenamen van wijlen* Johan Elsevier, » zoo als

---

1 Zie bijlagen No. 37 en 38.

2 Register by ons No. 3.: Aenget. den 8 Juny 1647 Johannes Elsevier van *Leijden*, wonende op Rapenburg, vergeselschapt met Abraham Elsevier, syn vader; en Eva van Alphen, vergeselschapt met Magdalena van Alphen haer suster. (Zijn den 9 Julij 1647 getrouwd).

3 Register bij ons No. 5.:

1o. Daniel, geb. 14 April 1648, Kapitein ter Zee, en tot Vice-Admiraal benoemd, doch vóór het doen van zijnen eed, op den 26 Februarij 1688 te *Leijden* overleden. Hij had tot vrouw Emmerentia van Swaneveld, weduwe van Aegidius de Roy.

2o. Abraham geboren 5 April 1653, van 1681 tot 1712 als Akademiedrukker bekend.

3o. Maria Catharina, geb. 7 April 1655, getrouwd met Dominicus Doessen, van *Coningsbrugh*, Secretaris van *Soetermeer*.

4o. Maria, geb. 27 Junij 1649. Overleden 6 Mei 1651.

uit de voortbrengselen harer pers blijkt. Ook heeft zij bij rekwest aan de Curatoren der Hoogeschool verzocht, tot opvolgster van haren man in het akademiedrukkersampt te worden benoemd, op welk verzoek den 12 November 1661, onder nadere bepalingen een gunstig besluit volgde [1].

Daar zij zich, als vrouw, uit den aard der zaak, met de drukkerij zelve niet zal hebben kunnen bemoeijen, zoo zou wel kunnen vermoed worden, dat zich een of ander van hare naastbestaanden het bestuur der drukkerij, zal hebben aangetrokken, of dat zij zulks aan haren meesterknecht, den genoemden Carel Gestecoren, zal hebben toevertrouwd. Hare zonen Daniel en Abraham, waren in 1661 nog te jong, om hunne moeder daarin bij te staan. Daniel heeft zich daarna in 's Lands zeedienst begeven, waarbij hij zich in onderscheidene zeeslagen, onder de Ruyter en Tromp loffelijk blijkt te hebben gekweten. Van eenige bemoeijing met de drukkerij zijner moeder, gedurende dien tijd, kan gevolgelijk de rede niet zijn. Het was dan ook Abraham, die zich ondertusschen bij voortduring te *Leijden* was blijven ophouden, welke daarna de drukkerij voortzette.

Als mij, voor als nog, niet opzettelijk met de voortbrengselen der Elseviersche pers onledig houdende, meen ik hier enkel te moeten aanmerken, dat de laatste *Theses*, die van Eva's pers gingen, dagteekenen van Junij 1681, waaruit men echter ten onregte heeft opgemaakt, dat zij in dat jaar zou zijn overleden; want het meergemelde *Memorandum* houdt in, dat zij op den 18 Maart 1695 overleed [2], en het is deze opgave, die in alle deelen

---

[1] Zie bijlage N°. 39. In het *Memorandum* schrijft ook Eva van Alphen: » In de maend Mey 1662 ben ick gaen woonen in de Academie, en ben gecontinueert in myn mans saligers plaets, druckster van de Universiteyt binnen de stadt *Leyden*".

[2] Den 18 Maart 1695 des Saturdags smorgens tusschen half ses en ses uyren is overleden, myn waerde moeder zal. Eva van Alphen, weduwe van zal. Johan Elsevier myn vader zal., oud zynde 75 jaeren min 9 daegen, en is begraven den 23 Maert des avonds in de S^t^. Pieterskerck, in de grafstede van myn broeder zal. Daniel Elsevier, in syn leven Capitein ter Zee, vooraan in het hooge choor.

(get.) A. Elzevier.

met de sterfregisters der St. Pieterskerk te *Leijden* overeenkomt. Ook blijkt uit het Gildenboek, dat in Mei 1665, nog van harentwege eene boekverkooping te *Leijden* plaats had.

ABRAHAM II.

Deze ABRAHAM was een zoon van JOHAN ELSEVIER en EVA VAN ALPHEN, en werd op den 5 April 1653 te *Leijden* geboren [1]. Hoezeer hij blijkt in de regten te hebben gestudeerd en in 1679 tot *doctor* in de beide Regten te zijn gepromoveerd, vinden wij nogthans, dat hij zich in 1681 als drukker in het Gildenboek liet inschrijven [2]. Eene bijzondere aanstelling tot Akademie-drukker schijnt ten aanzien van hem niet te hebben plaats gehad, denkelijk, omdat zijne moeder, die als zoodanig was aangesteld, nog leefde. Evenwel was het reeds in Julij 1681, dat bij hem, als gezworen drukker der Leijdsche Akademie, de eerste *dissertatie* uitkwam.

Hij schijnt in 1705 in zijne dubbele betrekking als drukker en boekverkooper tevens, met het Boekdrukkersgild in zeker geschil te zijn geweest, dat echter in der minne werd bijgelegd [3]. Mede moet hij in de

[1] In het *Memorandum* door JOHANNIS ELSEVIER geschreven, wordt vermeld: «den 5 April 1653 is geboren ons 3e kint, ende genoemt ABRAHAM ELSEVIER, smorgens ten 7 uyr, ende den 6 dito gedoopt inde Hooglandsche kerck; syn peetters syn geweest, oom ABRAHAM MYTENS, mon frère ABRAHAM ELSEVIER, en moeder CATHARINA VAN WAESBERGE.

[2] Op den 13 Aug. 1681 is voor ons opsienders verschenen, Mr. ABRAHAM ELSEVIER, soon van den Heer JOHANNIS ELSEVIER zal. ende by ons voor vrymeester verclaert, sonder eenig geld te geven, als volgens de ordonnantie daervan vry was.

(*get.*) JACOB HACKIUS, FELIX LOPES, JACOB VOORN.

[3] Den 21 Oct. 1705. Dewyl by den Heer ABRAHAM ELSEVIER, altyd de dubbele oorkontspenning is betaald, als Mr. boekvercooper en drukker, en hy by ons daertegen in oppositie is gekomen, om maer enkel de oorkontspenning te betalen, zoo hebben daervan met zyn Ed. gebesonjeert, ende met den anderen overeengekomen, dat voortaen zal continueren met het betalen van de dubbele oorkontpenning als Mr. Boekverkooper en drukker.

(*get.*) CORNELIS BOULESTEIN, FRANS HENEMAN, JORDAAN LUCHTMANS.

Maatschappij een aanzienlijk man zijn geweest; hij werd in 1679 tot Schepen der stad *Leijden* benoemd, en deed als zoodanig op den 6 Augustus den daartoe staanden eed. Maar hij schijnt dan ook daarna, zijne drukkerij geheel te hebben verwaarloosd, zoo dat, na zijn overlijden, in Julij 1712, aan Curatoren eene voordragt werd gedaan, waaruit maar al te duidelijk blijkt, hoe deerlijk het toen met zijne drukkerij gesteld was [1]. De *firma* Elsevier verdween van toen af aan. Jacob Poereep, pedel bij de Universiteit, werd Akademiedrukker, van wien deze betrekking naderhand in de familie Luchtmans is overgegaan.

Abraham trouwde op den 22 Junij 1695, dus in eenen reeds gevorderden leeftijd, met Maria Vermeulen, dochter van Cornelis Vermeulen van *Amsterdam*, en won bij haar verscheidene kinderen [2]. Zij overleefde haren man, en trouwde in 1725, Izaak Elsevier (kleinzoon van Izaak I.), Schepen te *'s Hertogenbosch*, weduwenaar van Johanna de Jonge, weduwe van Herman van Beedts.

PIETER.

Deze Pieter [3], was een zoon van Pieter Elsevier en Anna Dirks van der Mast, dus een kleinzoon van Joost Elsevier. Hij werd te *Rotterdam* geboren, en aldaar gedoopt, op den 8 Maart 1643. Zijne ouders, die zich later te *Amsterdam* met der woon hadden gevestigd,

---

[1] Zie bijlage N°. 40.

[2] Deze zijn jong overleden, behalve Eva Maria, geboren 19 Januarij 1696; getrouwd met Pieter du Mee, Heer van Soetermeer. Zij overleed aldaar den 13 October 1727, zonder kinderen nagelaten te hebben.

[3] Hij had (volgens het testament van Maria, dochter van Joost Elsevier), nog eenen broeder, Adriaan, geb. 1 Nov. 1644, en te *Rotterdam* den 6 Aug. 1670 getrouwd met Petronella Cornelia van Oudensteyn; alsmede nog eene zuster Margaretha, den 15 April 1666 te *Utrecht* getrouwd met Cornelis Hackius (zoon van François).

reeds vóór 1657 overleden zijnde, werd hij onder de voogdij gesteld van zijnen oom LODEWYK ELSEVIER en behuwdoom ANDREAS HELLERUS. Hij studeerde in de regten (denkelijk aan de Utrechtsche Hoogeschool), en promoveerde, zonder dat stiptelijk blijkt de tijd wanneer. Hierdoor werd hem de weg geopend tot de aanzienlijke betrekkingen, waarmede wij hem daarna te *Utrecht* bekleed vinden, en waaruit het de tijdsomstandigheden waren, die hem verwijderden [1]. Dat hij eene eigene drukkerij zoude gehad hebben, heeft zich tot nog toe, niet bevestigd. Maar als boekverkooper is zijne *firma* bekend. Uit de Utrechtsche vroedschapsresolutien blijkt, dat hij in den jare 1667 althans dit beroep uitoefende [2]. Ook als schrijver staat PIETER ELSEVIER bekend [3].

Omtrent den tijd zijns overlijdens, verkeerde men tot dus verre in het onzekere, welke onzekerheid ik echter zoo gelukkig ben, om nu te kunnen wegnemen. Hij is op den 22 September 1696 in de St. Geertekerk te *Utrecht* begraven, waaruit volgt, dat het werk [4], door ADRY gezegd bij eenen zoon van dezen PIETER te zijn uitgegeven, moet gesteld geworden bij dezen PIETER ELSEVIER zelven te zijn uitgekomen, te meer daar deszelfs zoon PIETER, uitgemaakt in 1678 geboren zijnde, in 1692, als het jaar van het verschijnen van dit werk, eerst in zijn veertiende jaar kan zijn geweest, waarop hij toch wel niet gevoegelijk kan worden aangenomen, in handelszaken eenige zelfstandige rol te hebben gespeeld. Het is dezelfde ADRY, die, tegen de waarheid aan, zegt, dat deze PIETER zich in 1680 van de nalatenschap eener zuster van DANIEL ELSEVIER zou hebben getracht meester te maken. In de plaats van

---

[1] Zie bijlagen N°. 45 en 46.
[2] Zie bijlage N°. 44.
[3] Hij schreef:
1°. *Scheele Griet of de gestrafte wellust*, 1662.
2°. *De gestoorde Vreucht*, 1664.
3°. *De springende doctor*, 1666.
4°. *De broekdragende vrouw*, 1666.
[4] Les Mélanges de Colomies, in 12°. à *Utrecht*, chez PIERRE ELZEVIER, a°. 1692.

den brief [1], waaruit gezegdė schrijver zulks gemeend heeft te mogen opmaken, maar die door hem kwalijk is begrepen, is niet de rede, van eene zuster van DANIEL, maar van LODEWYK, dat is, LODEWYK, die een broeder was van PIETER, te zamen zonen van JOOST ELSEVIER. Deze zuster heette MARIA, die in 1656 te *Utrecht* in het huwelijk trad met den reeds genoemden ANDREAS HELLERUS, en aldaar den 18 October 1680 kinderloos overleed, zoo dat ANNA BEERNINCK, (echtgenoot van DANIEL ELSEVIER) en PIETER ELSEVIER, als kleinkinderen van JOOST ELSEVIER, op de nalatenschap van hunne *tante* (MARIA ELSEVIER, dochter van JOOST) gelijkelijk aanspraak hadden. De zaak schijnt ook in der minne tusschen de de belanghebbende te zijn geschikt geworden.

PIETER ELSEVIER was twee malen getrouwd, en wel eerst met ALETTA VAN BENTHEM, dochter van JOHAN VAN BENTHEM en CLARA VAN WYCKERSLOOT. Dit huwelijk sloot hij te *Utrecht* op den 30 October 1666, dus op eenen leeftijd van 23 jaren. Zij schonk hem gedurende eene echtverbintenis van slechts twee jaren, twee dochters [2], en overleed in 1668 op den 10 October. PIETER leefde daarna geruimen tijd als weduwnaar, en hertrouwde vervolgens op den 25 Maart 1677 te *Utrecht*, met SOPHIA VAN LUCHTENBURG (dochter van JONATHAN VAN LUCHTENBURG, Secretaris van Haar Ed. H. M.) bij welke hij twee zonen, JONATHAN en PIETER verwekte [3].

---

[1] *Syllog. epp.* van BURMAN, IV. p. 684—685.

[2] Zij overleed te *Utrecht*, den 10 October 1668, na uit dit huwelijk tweelingsdochters gehad te hebben:

1°. CLARA, geboren 21 April 1667.

2°. ANNA, geboren 21 April 1667; den 27 Mei 1693 getrouwd met Mr. ALBERTUS VAN OVERMEER, advocaat; en den 1 Jan. 1699 met Mr. JOHAN VAN MUYDEN, advocaat.

[3] 1°. JONATHAN, geboren te *Utrecht* 3 Februarij 1678, en overleden 25 Maart 1718.

2°. PIETER, geboren 8 Junij 1679, en in 1709 als Lieutenant gesneuveld in den slag van *Malplaquet*.

DANIEL.

DANIEL, zoon van BONAVENTURA en SARA VAN CEULEN, kleinzoon van LODEWYK I., werd geboren te *Leijden*, en op den 14 Augustus 1626 in de St. Pieterskerk aldaar gedoopt [1]. ADRY [2] beweert dus ten onregte, dat hij, DANIEL, op den 26 November 1617 te *Leijden* zou zijn gedoopt; want ten aanzien van hetgeen men in het doopregister der Waalsche kerk te *Leijden* vindt: « *Baptisé le* 26 *Novembre* 1617, DANIEL, *fils de Monsieur* CLYVER; *témoins Mess*[rs]. HEYNSIUS, DE MERULE *et la femme du professeur* MEURSIUS », heeft men, bij het lezen van het oude schrift, denkelijk CLYVER, voor ELSEVIER aangezien. DANIEL blijkt het beroep van zijnen vader te hebben uitgeoefend, en ook na diens overlijden, met zijnen neef JOHAN, zoo als reeds vermeld is, tot Akademiedrukker te zijn aangesteld geworden [3]. Wij hebben ook reeds gezien, dat deze associatie van korten duur was, doordien DANIEL reeds in Julij 1654 [4], van zijnen compagnon scheidde en zich te *Amsterdam* vestigde [5]. Het was hier dat hij, en waarschijnlijk in 1654, met zijnen vollen neef LODEWYK (zoon van JOOST) een vennootschap sloot. Er mag worden opgemerkt, dat zij na of gelijktijdig met ZETTHERUS, van wien zulks bekend is, tot corrector in hunne drukkerij hadden aangenomen, zekeren SIMON MOINET, die met DANIEL naar *Amsterdam* vertrok, en tot in 1665 deze betrekking bleef waarnemen, als wanneer dezelve voor eigene rekening schijnt te hebben gedrukt en uitgegeven, zoo als blijkt uit zijne *firma*, op zeker boekwerk van 1666 aldus opgegeven: *A Amsterdam*,

---

[1] Register bij ons N°. 5. Den 14 Augustus 1626 gedoopt, DANIEL, zoon van BONAVENTURA ELSEVIER en SARA VAN CEULEN; getuigen, DANIEL VAN CEULEN, GILLIS ELSEVIER en SARA VAN CEULEN.

[2] l.l. pag. 43.

[3] Zie bijlage N° 35.

[4] Niet, zoo als men tot dus verre gemeend had, in 1655.

[5] Uit het register der St. Pieterskerk te *Leijden*, van lidmaten, die naar elders vertrokken, vindt men: M[r]. DANIEL ELSEVIER op Rapenburch, attestatie gegeven naar *Amsterdam*, den 11 Julij 1654.

de l'imprimerie et aux dépens de Simon Moinet *le long du canal du Laurier dans le cul de sac du Potier.* Hieruit mag dus wel worden afgeleid, dat de niet zeer kiesche Fransche werken, als *l'Arétin* van 1660, en dus ook *le Blessebois* uit de drukkerij der Elseviers afkomstig zijn, te meer, daar die Simon Moinet reeds in 1651 de opdragt van *l'Eschole de Salerne* onderteekent. Nog mag ik hier niet voorbijgaan, de door den Heer J. L. C. Jacob te *'s Gravenhage, in het Jaarboekje van den Boekhandel,* a°. 1843, ter sprake gebragte Nederduitsche briefwisseling, tusschen Daniel Elsevier en Nicolaas Heinsius, van de jaren 1675—1679, in de Akademische Bibliotheek te *Utrecht* voorhanden, en mij door het bestuur der Bibliotheek goedgunstig ter beschikking gesteld, vooral met betrekking tot de uitkomsten, welke de schrandere schrijver der « *Analyse des matériaux les plus utiles, pour des futures annales de l'imprimerie des* Elsevier » meent, dat die briefwisseling zou mogen opleveren. Het tegendeel is mij gebleken, dezelve behelzen weinig of niets, wat er toe zou kunnen dienen, om over de zaak der Elseviers eenig meerder licht te verspreiden. In een van dezelve geeft Elsevier te kennen, dat hij zich, bij gebrek van debiet, niet dan ongaarne met het drukken van Hollandsche werken inliet [1]. De brieven zijn meest gezegeld met D. E., doch op eenen derzelve, bevindt zich het wapen der Elseviers, zijnde *d'azur à la croix d'or, cantonnées au* 1 *et* 4 *de trois Lys d'Argent, au* 2 *et* 3 *d'un Lion de Gueules. Pour Cimier le lion de l'Ecu tenant à sa patte une croix de Jérusalem,*

[1] In een anderen, van 8 Junij 1677, komt voor: Ik heb een boek gedrukt in de Philosophie geintituleerd, *de Deo, Anima et Malo,* de auteur is Bipontinus, genaamd Poirret. Wat belangt de *poemata* van de Heeren Forrest, soude niet genegen syn deselve op myne eigene kosten te drukken, als wel gelecrd synde by die van Mous^r. Ménage ende Heer Hogersé, welke laatste geobligeert was, volgens accoord, ettelyke 100 Exemplaren te nemen en te betalen; doch mits syn overlyden, heb ik daarvan weinig ontfangen; doch byaldien deselve Heeren 500 Exemplaren willen nemen, sal haar deselve tot eene seer redelyke prys overlaten, ende als ik weten sal, hoe zy het werck willen gedrukt hebben, en hoe groot hetselve sal vallen, soo sal haer de prys overschryven.

zijnde dit het wapen, van deszelfs grootmoeder Mayke Duverdyn, dat door al de Elseviers is aangenomen.

Daniel trouwde te *Utrecht* op den 4 Februarij 1655 met Anna Beerninck, dochter van Frederik Beerninck en Barbara Elsevier, en dus kleindochter van Joost Elsevier en Margareta van der Woert. Uit dit huwelijk sproten onder anderen drie zonen, te weten Bonaventura [1], Daniel [2] en Louis [3]. Daniel overleed in 1680 te *Amsterdam*, werd naar *Leijden* gevoerd, en aldaar begraven op den 26 October [4]. Het was niet, dan zeer korten tijd dat de weduwe Anna Beerninck, de drukkerij van haren man aanhield, onder de *firma* van, *la veuve de* Daniel Elsevier, want zij overleed in 1681 te *Amsterdam*, en werd op den 15 Maart te *Leijden* begraven, terwijl het uit echte berigten blijkt, dat de kinderen, op aanraden hunner voogden, zich na den dood hunner ouders, niet met den boekhandel hebben ingelaten [5]. Doch alvorens zich geheel en al van de drukkerij te hebben ontdaan, verscheen er nog in 1682 een werk, getiteld: *Tibère, discours politique sur Tacite, etc. in 4°. Amsterdam, chez les héritiers de* Daniel Elzévir. Door deze erfgenamen, moet men verstaan, Louis Elsevier en zijne zusters, omdat de andere zonen van Daniel, reeds allen vóór dien tijd overleden waren. In een testament van Bonavéntura, a°. 14 Sept. 1650, wordt aan zijnen zoon Daniel, vermaakt, de helft van de drukkerij, voor zoo verre dezelve hem toebehoort, de boeken, zoo binnen als buiten 's lands, de *winkel* in den *Haag*, en al hetgeen hij in compagnie heeft, met *zijnen* neef Abraham en diens zoon.

---

[1] Deze is den 23 September 1679 in het familiegraf te *Leijden* bijgezet.

[2] Hij is te *Amsterdam* in de kleine kapel op den 15 Aug. 1669 begraven.

[3] Louis is getrouwd geweest met N. de Roos, doch schijnt zonder kinderen overleden te zijn.

[4] Register bij ons N°. 5.: Den 26 October 1680 begraven in de St. Pieterskerk, in stilte, Daniel Elsevier, van *Amsterdam*.

[5] De Heer Brunet, te *Parijs*, bezit eenen brief van den 15 Jan. 1682, waarin zulks vermeld wordt.

LODEWIJK III.

Omtrent dezen LODEWYK, die als drukker te *Amsterdam*, en compagnon van DANIEL bekend staat, hebben tot hiertoe groote verwarringen geheerscht, welke ik, naar de mij toegekomene deugdelijke bewijsstukken, zal trachten weg te nemen.

ADRY zegt, pag. 41, dat deze LODEWYK een zoon van IZAAK en JACOMINA VAN SWIETEN, dus kleinzoon van MATTHYS zou zijn geweest, dat hij Kapitein ter zee zou geworden zijn, in 1639 op den 9 November met ADRIANA BOSMAN [1] in het huwelijk zou zijn getreden, en op den 21 Julij 1662 zou zijn overleden; maar deze stellingen, blijken bijkans zoo vele vergissingen te zijn geweest.

Want, hoezeer het in de eerste plaats waar is, dat een LODEWYK, zoon van IZAAK en JACOMINA VAN SWIETEN, in 1639 met ADRIANA BOSMAN trouwde, en bij haar twee kinderen verwekt heeft, LOUIS en BARBARA [2], zoo blijkt toch oorkondelijk, dat deze LODEWYK, die Amsterdamsche drukker niet kan geweest zijn, daar zij, ADRIANA BOSMAN, in 1642 als weduwe van hem hertrouwde, met CORNELIS NAGTEGAAL [3]. Zij overleed in 1662, te *Rotterdam*, en werd aldaar op den 23 Julij begraven [4]. Vergelijkt men nu dit sterfjaar, met hetgeen door ADRY, van LODEWYK ELSEVIER, wordt opgegeven, dan

---

[1] Register bij ons N°. 3.: Getrouwd te *Rotterdam* den 9 Nov. 1639, LOUIS ELSEVIER, Lieutenant, jongman van *Leijden*, wonende op het Princenhof, met ADRIANA BOSMAN, jonge dochter van *Rotterdam*, wonende op de Hoogstraet.

[2] Reg. bij ons N°. 5.: Gedoopt te *Rotterdam* de kinderen van LOUIS ELSEVIER en ADRIANA BOSMAN: 1° BARBARA, den 18 Mei 1640; 2° LOUIS, den 27 Aug. 1641; waarbij als getuigen komen, ISAAK ELSEVIER, ABRAHAM ELSEVIER, JACOMINA ELSEVIER, (VAN SWIETEN) en MARIA DULAERT.

[3] Reg. bij ons N°. 3.: Getrouwd te *Rotterdam*, den 21 October 1642, CORNELIS NAGTEGAEL, jongman van *Zierikzee*, woont aldaer, en ADRIANA BOSMAN, wed. van Cappiteyn LOUWYS ELSEVIER, woont op de Hoogstraat.

[4] Reg. bij ons N°. 5.: Begraven te *Rotterdam* den 23 Julij 1662 ADRIANA BOSMAN, op de Hoogstraat over de Hoofdsteeg.

komt men geleidelijk op de gedachte, dat hij, ADRY, het een met het ander zal hebben verward. Daar tegen over blijkt voldingend, dat LODEWYK ELSEVIER, de Amsterdamsche drukker, in 1665 nog leefde [1]. Voorts is uit het mij ter hand gekomene testament, van MARGARETA VAN DER WOERT, dagteekenende van den 14 April 1642, duidelijk gebleken, dat de bedoelde Amsterdamsche drukker, LODEWYK (als broeder van PIETER, BARBARA en MARIA, kinderen van JOOST ELSEVIER) een kleinzoon van LODEWYK I., geweest is [2]. Uit dit testament leert men mede:

1°. Dat LODEWYK, de Amsterdamsche drukker, tot voogd benoemd werd over de vier onmondige kinderen (JUSTUS, FREDERIK, ANNA en WILHELMINA) van wijlen zijne zuster BARBARA ELSEVIER, in huwelijk verwekt, bij FREDERIK BEERNINCK.

2°. Dat PIETER, als zijnde tegen den zin zijner moeder getrouwd, behalve zijne *legitime* portie, van hare nalatenschap werd uitgesloten.

3°. Dat MARIA, eerst uit den boedel, 4000 gulden zou ontvangen, alvorens verder ter deeling te komen met hare andere, respective broeders en zusters, die reeds bij hun huwelijk eene dergelijke som hadden ontvangen, en dat zij MARIA, bij deze erfdeeling, het ouderlijke huis moest overnemen voor de som van *f* 6000.

Uit welke laatste bepaling, men dus wel mag opmaken, eensdeels, dat de zaken van JOOST zich niet in eenen slechten staat hebben bevonden, en anderdeels, dat deszelfs zoon LODEWYK, in 1642 moet zijn getrouwd geweest.

Uit eene voor mij liggende notariële acte, blijkt verder, dat de Utrechtsche professor JOHANNES DE BRUYN (getrouwd met de bovenvermelde WILHELMINA BEERNINCK) in verband met zijnen oom LODEWYK ELSEVIER in 1657, tot administrateur is gesteld geworden over de goederen

---

[1] Men vindt in de *Syllog.* epp. van BURMAN, tom. V. pag. 506, eenen brief van NIC. HEINSIUS, aan OCT. FALCONER dato 23 Junij 1665, waarin voorkomt: « *Sunt enim* LUDOVICUS *et* DANIEL ELZEVERII *in civitate Amstelaedamia etiamnum incolumes.* JOANNES ELZEVIRIUS *qui Lugduni Batavorum fixerat sedem, e vivis ante hoc triennium excessit.* »

[2] Zie Bijlage N°. 42 en 43.

van den reeds gemelden JUSTUS BEERNINCK, en het is in die acte, dat LODEWYK ELSEVIER voorkomt als koopman te *Amsterdam* [1], welke LODEWYK het dan ook is, die in eene andere acte van 1660 vermeld wordt met DANIEL te *Amsterdam*, te zijn geassocieerd [2], en uit een derde soortgelijk stuk, blijkt tevens, dat hij, LODEWYK, in Februarij 1670 nog te *Amsterdam* geleefd heeft [3]. Bij eene naauwkeurige vergelijking van het gezegde, met den inhoud des briefs, voorkomende in de *Syllog. epp.* van BURMAN, tom. IV. pag. 90, blijkt dan ook (de datum des briefs, die aldaar abusivelijk tot 1661 gebragt wordt, doch van Januarij 1671 moet zijn, is in de opgave der *Errata* hersteld), dat LODEWYK ELSEVIER, de Amsterdamsche drukker, in 1670 moet zijn overleden.

Daar deze LODEWYK (zoon van JOOST, en kleinzoon van LODEWYK I.) reeds in 1642 moet zijn getrouwd geweest, zoo kan hierbij niet in aanmerking komen, de LODEWYK ELSEVIER, welke wij op *pag.* 19, onder de kinderen van ARNOUT vermeld hebben; want die huwde uitgemaakt eerst in 1645.

Wat nu deze Amsterdamsche LODEWYK, om zoo te spreken, aangaat, er is grond om te vermoeden, dat hij bij zijne ooms, MATTHYS, GILLIS of BONAVENTURA, te *Leijden*, den boekhandel zal hebben geleerd. Eene kerkelijke attestatie van 1638, luidt op eenen LOUIS ELSEVIER, die in dat jaar *Leijden* zou hebben verlaten [4], en waarmede wel in zamenhang zou kunnen worden gebragt, hetgeen MEURSIUS aan VOSSIUS (Opera MEURSII, Ed. Lami, col. 613 en 647.) schrijft gehoord te hebben van LODEWYK ELSEVIER, dat deze voornemens was, zich te *Amsterdam* te vestigen, welk plan dan ook werkelijk ten uitvoer is gelegd, gelijk blijkt door de *Amores* van *Baudius*, die in 1638 te *Amsterdam* bij LODEWYK ELSEVIER zijn verschenen.

---

[1] Zie Bijlage N°. 47.
[2] Zie Bijlage N°. 48 en 49.
[3] Zie Bijlage N°. 50.
[4] Uit het register der S^t. Pieterskerk, van lidmaten, die naar elders vertrokken komt voor: Attestatie gegeven aan LOUIS ELSEVIER, jongman gewoond hebbende op Rapenburg, den 11 April 1638).

Het *nomine societatis* op de *epistolae Baudii* van 1649, wijst, duidelijk genoeg, op eene toen reeds bestaande associatie. Wie in dat jaar 1649 zijn compagnon geweest zij, vindt men nergens uitdrukkelijk vermeld. Vermoeden mag men echter wel, dat die vereeniging misschien met zijnen broeder PIETER kan hebben bestaan, dien men sedert 1647 niet meer te *Rotterdam* aantreft, en die zich, na dien tijd, als koopman (denkelijk boekhandelaar) te *Amsterdam* blijkt te hebben gevestigd, en over wiens kinderen, na deszelfs overlijden vóór 1657, LODEWYK de voogdij heeft gehad [1].

---

[1] Twee voor ons liggende notariele acten luiden aldus: Op huyden den 1e Sept. 1666, ouden styl, compareerden etc. de Heer LOWIES ELSEVIER, wonende op *'s Graveland*, ende jegenwoordich zynde alhier te *Utrecht*, *oom* ende medevoogd over den persoon van ADRIANUS ELSEVIER, wonende te *Rotterdam*, dewelke ten versoeke van den selven ADRIANUS ELSEVIER heeft getuycht ende geattesteert, dat de voors. ELSEVIER, van jongs af, sich altyt eerlyck ende deuchdelyck tot contentement van hem comparant heeft gecomporteert, dat oock denselven met expres consent van hem comparant ende syn medevoocht (ANDREAS HELLERUS) hem heeft begeven in dienst van S[r]. ISAÄCK ELSEVIER, coopman te *Rotterdam*, desselfs *cousyn*, waerinne hy req[t]. over de vyf jaeren heeft gecontinueert, ende sich selven seer eerlyck gequeten, alsmede hem soodanig in de negotie geëxerceert, dat hy ten genouge bequaem is, omme deselve voor syn eyge reeckeninge te connen doen, ende alsoo hy requirant hem comparant hadde versocht, omme van nu voortaen syn eyge affairen te mogen doen ende syn goederen selfs te administreeren ende te benifitieren, waerinne hem syn minderjaricheyt obstineerde, seyde van meninge te wesen, ten eynde voorts brieven van *veniam aetatis*, van Haer Ed. Groot Mog. de Staten van Hollant of daer des vereyscht sal worden, te versoecken, edoch daertoe alvorens nopende syn bequaemheyt, behoorlycke attestatie van de Comparant syn voocht van noode te hebben; soo verclaerde de comparant, dat de requirant (twee ende twintich jaren out zynde) absolutelyck capabel is, om syn eygen goederen te regeren, administreren ende benifitieren (ende sonder flatteringe) te syn een jongman van goeden huyse ende comportement.

Aldus gepasseert te *Utrecht*, ter presentie van JOHANNIS WENNING ende HUBERTUS VAN TIELL als getuygen.

(*get.*) LOUYS ELZEVIER. H. VAN ZUYLEN, Not[s].

Op huyden den 11 Oct. a°. 1668, ouden styl, compareerde S[r]. LOWIES ELSEVIER, als momber en voocht over ADRIANUS ELSEVIER, residerende op *'s Graveland*, ende verclaerde by desen specialyck ende onwederroepelyck te constitueren ende machtich te maken, JOHANNIS WENNINGH ende ..... CLERQUEN, te samen ende elcxs bysonder, omme te compareren voor den gerechte der stadt *Utrecht*,

In 1654 verliet DANIEL (zoon van BONAVENTURA) de stad *Leijden* en associeerde zich toen te *Amsterdam* met zijnen vollen neef en oom LODEWYK ELSEVIER; welke LODEWYK dan ook in hetzelfde jaar 1654, de *epistolae Baudii*, onderteekent, *Sumptibus Societatis*.

Het is mij eindelijk uit vele notariele acten gebleken, dat LODEWYK ELSEVIER, behalve zijne woning te *Amsterdam*, ook nog eene buitenplaats te *'s Graveland* had, alwaar hij de laatste jaren van zijn leven heeft doorgebragt, en te *'s Graveland* in Mei 1670 moet zijn overleden en begraven.

LODEWYK ELSEVIER, maakte bij testament, zijne vrij aanzienlijke nalatenschap, aan de erfgenamen van zijnen broeder PIETER, en zijne zusters MARIA en BARBARA, en benoemde DANIEL ELSEVIER, zijn' compagnon, tot executeur van zijn testament, waaruit duidelijk blijkt, dat LODEWYK geene kinderen moet hebben nagelaten.

Bij eene afrekening betreffende die nalatenschap, den 1 Junij 1671 te *Utrecht* voor Notaris en getuigen gepasseerd, wordt ook nog gesproken, over de liquidatie van den boekhandel, die tusschen LODEWYK en DANIEL ELSEVIER heeft bestaan, alsmede over de onkosten, die zij op het drukken van Bijbels hadden besteed.

De buitenplaats te *'s Graveland*, en de daarbij behoorende landerijen, zijn aan MARIA, LODEWYKS zuster, ten deele gevallen, die dezelve, mede bij testament, aan de kinderen van wijlen haren broeder PIETER, en hare zuster BARBARA maakte, en het is denkelijk dezelfde buitenplaats, waarvan in de *Syllog. epp.* van

---

ende aldaer aen S^r^. PETER ELSEVIER ende ten synen behoeve, syn comparants neve, ende broeder van den voors. ADRIANUS ELSEVIER, te cederen, transporteren ende over te geven, een derde part van seeckere huysinge, staende binnen *Utrecht* aen de noortzyde vande S^t^. Martensdam, daer den Domtrans oostwaerts ende den Oudmunsteren trans westwaerts naest gelegen zyn, den voornoemden ADRIANUS ELSEVIER, als een mede erfgenaem van de eerbare MARGARETA VAN DER WOERT, weduwe van JOOST ELSEVIER, syn grootmoeder, zynde des comparants moeder zaliger, competerende; daervan hem PETER ELSEVIER mede een derde part ende S^r^. CORNELIS HACKIUS, *nomine uxoris*, in gelycke qualité, het resterende derde part is competerende, etc. etc.

(*get.*) LOUYS ELSEVIER. H. VAN ZUYLEN, Not^s^.

Burman, tom. IV. pag. 701 wordt gesproken, die na het overlijden van Maria Elsevier in Oct. 1680, door Prof. Wolzogen werd gekocht, en waarbij de kinderen van Daniel Elsevier (die mede in Oct. 1680 overleed) als erfgenamen van gemelde Maria, onmiddelijk belang hadden.

Het is bekend, dat de Elseviers, eenen uitgebreiden buitenlandschen boekhandel hadden, en dat zij, tot behartiging van dien handel, vele reizen naar Engeland, Zweden, Denemarken, Duitschland, Frankrijk en andere rijken hebben gedaan, ofschoon het uit de brieven der Geleerden van dien tijd, niet altijd juist blijkt, welke Elseviers hiermede bedoeld werden. Lodewyk Elsevier, waarschijnlijk de Amsterdamsche drukker, heeft in 1638 Italie bezocht, en te *Rome* zijnde, van Lucas Holstenius, *bibliothekaris* van het *Vaticaan*, eenen brief (*Commonitorium*) ontvangen, waarin over verscheidene boeken gehandeld wordt, en waarbij hem tevens aan zijnen oom Bonaventura en (neef) Abraham eenige commissien werden opgedragen (zie Opera Meursii, Ed. Lami, XI. col. 598).

Behalve den hierboven vermelden brief, ben ik door de welwillendheid van Professor A. van Goudoever te *Utrecht*, in de gelegenheid gesteld geworden, om eenen eigenhandig door Lucas Holstenius in 1642 aan Bonaventura en Abraham Elsevier, geschreven Italiaanschen brief, mede te deelen, luidende aldus:

*Molto magnifici Sig^ri^*

Sapendo io che le S^rie^ VV^re^ tengono pensiere di stampare tutta l'istoria di Procopio, ho stimato sempre beneficio publico di concorrere ad una si nobil' impresa, e procurare, ch' oltra la squisitezza della stampa, che la loro gia cognosciuta diligenza promette, quell' opera havesse anco la maggior correttione, che fosse possibile di darli. E percio hauendo hauuto io l' arcana historia del sud^o^ autore, tutta corretta e riuista dal sig^e^ Nicolo Alemanni per una seconda impressione, di che l'originale si troua nella libraria dell Emin^mo^ Sig^e^ Car-

dinal FRANCESCO BARBERINO *mio Sig^re^ l'invio a loro l'aggionta copia, per seruirsene d'essa per la stampa alle quale vedranno anco aggionte molte correttione nel testo mandate mi dalla libraria Ambrogiana di Milano. Prego le S^ria^ V.V. di non metter nella loro editione maledicenza alcuna, contra il d^o^ Alemanni, alquale seruirà per apologia il principio di Procopio stesso, ch'in questo suo essemplare hora vedranno intiero: e per il tutto restaranno tenuti al detto Sig^e^ Card.* BARBERINO, *mio Padrone, chi con molta prontezza ha concesso per uso loro e del publico l'originale dell' Alemanni. Si loro hauessen voglia di stampare l'Hierocle in aureum carmen Pythagoras in graeco e latino, da me diligentissimamente corretto sopro cinque manoscritti, mandarci l'originale mio per questa med^ma^ strada de' sig^ri^ Puteani. Hora stampo qui la vita di Proclo philosopho tutto intiera, aggiongendovi dei discorsi, l'una de successione Academiae Atticae et Alexandrinae, l'altro, de scriptis Procli.*

*Mi faranno fauore di salutare a nome mio li Sig^ri^* HEINSIO, SCRIUERIO, VOSSIO *e di nuovo alle Sig^rie^ V.V. m'offerisco.*

Roma *li* 28 *di Gennare* 1642
Delle Sig^rie^ V.V.

Aff^mo^ Ser^re^.
LUCA HOLSTENIO.

Opschrift: Alli m^to^ magn^ci^ Sig^ri^ ELZEUIRII mercanti librari, à Leyda. insieme con un libro.

Wij eindigen dit hoofdstuk met nog te vermelden, dat LODEWYK (de Amsterdamsche drukker) tot voogd benoemd werd over de onmondige kinderen van zijnen oom BONAVENTURA, die volgens twee testamenten, den 14 Sept. 1650 en den 16 Sept. 1652, te *Leijden*, voor den notaris WILLEM VAN VREDENBURG gepasseerd, onder anderen bepaalt:

1°. Dat de renten eener obligatie van *f* 6000 door zijne zusters MAYKE en ELISABETH zullen worden genoten, en na hun overlijden dit kapitaal met derzelver renten zal oploopen, tot het stichten van

een *Hofje*, of wel tot ondersteuning van behoeftige nakomelingen, zoo van hem (Bonaventura) als van zijne zusters, en dat tot het stichten van dit *Hofje* ook zal worden besteed $^1/_{10}$ van de zuivere opbrengst, van de reeds ingedijkte of nader in te dijkene landen in Vlaanderen, welke hij met zijnen schoonbroeder, Professor Daniel van Ceulen, in het gemeen bezit.

2°. Dat zijn zoon Daniel, tegen taxatie zal overnenemen, het huis op den hoek van de Houtstraat en dat op Rapenburg bij de Academie, alsmede de *helft der drukkerij*, voor zoo verre dezelve aan hem (Bonaventura) toebehoort, ook de *boeken* zoo binnen als buiten 's lands, den *winkel in 's Gravenhage* en al hetgeen hij in *compagnie* heeft, met zijnen *neef* Abraham Elsevier, en diens zoon (Johan), en op gelijken voet als gemelde Abraham aan zijnen zoon een gedeelte daarvan heeft overgelaten, benoemende verder tot voogden zijner kinderen, Mr. Daniel van Ceulen, D°. Daniel de Dieu, Louis Elsevier, en tot dat de scheiding gedaan is, D°. Deramontius, en daarna zijnen zoon Daniel Elsevier.

Uit deze laatste bepaling leert men derhalve, dat de *boekwinkel* in *'s Gravenhage* (*Hage comitis in officina* Elzeviriana, *op de zaal*), waarvan Adry pag. 36 melding maakt, het eigendom van Bonaventura en Abraham geweest is, terwijl door die testamenten, voldingend bewezen wordt, dat Bonaventura en Abraham *geene broeders* zijn geweest, zoodat alles hierdoor tevens bevestigd wordt, wat wij omtrent de bloedverwantschap van deze compagnons reeds hebben vermeld.

LES FAUX ELZÉVIRS,

Is het opschrift, waaronder Adry, in afzonderlijke hoofdstukken van zijne *Notice sur les imprimeurs de la famille* des Elzévirs, handelt:

a. Van eenen Elsevier, te weten, Théodore, die voorkomen zou op zekere exemplaren van de *Origines Belgiques de* Schrieckius, Amst. 1614 *in fol.*, maar door hem geoordeeld wordt, nimmer te hebben bestaan.

b. Van zekere boekwerken, die abusivelijk gesteld worden bij de Elseviers te zijn uitgekomen, bepaaldelijk van deze:

1°. *La politique ou histoire abregée de* Guillaume III. *de Nassau*, à Amsterdam chez les frères Elzévirs, 1695.

2°. *Les derniers discours de* Mr. Morus, (Ministre Protestant) à Amsterdam chez Isac Elzévir, 1680, 8°.

3°. *Les mémoires de la* Rochefoucault, à Amsterdam, chez Louis et Gabriel Elzévir, 1665.

Wat mijn onderzoek te dezen aanzien betreft, de uitkomst van hetzelve is niet van dien aard geweest, dat daarnaar, het door den Heer Adry in deze geopperde, beduidende wijzigingen zou ondergaan. Evenwel meen ik hieromtrent niet geheel te mogen zwijgen. Wat de gezegde Theodoor Elsevier aangaat, in het exemplaar der gezegde *Editie* van het werk van Schrieckius, op de bibliotheek der Utrechtsche Academie voorhanden, vindt men van hem geen spoor; waaruit ik echter minder zou genegen zijn, eene reden te ontleenen, om deszelfs bestaan te *ontkennen*, dan uit de omstandigheid, dat ik bij al mijn onderzoek, onder het groot getal der leden dier familie, niet één' omstreeks dien tijd ontmoette, die Theodore heette, evenmin als een' Gabriël, bij wien het werk onder N°. 3 opgegeven, mede zou zijn verschenen. Wie zich met genealogische studien zelf heeft opgehouden, zal hierdoor eene sterkere overtuiging winnen, dan elk ander. Op zich zelve, heeft het niets tegenstrijdigs, dat er een Theodoor Elsevier, op den gezegden tijd, kan hebben bestaan, even zoo goed, als er omstreeks 1665 een Louis en Gabriël, mogelijk zonen van Louis Elsevier (den Amsterdamschen drukker, zoon van Joost Elsevier en Margareta van der Woert, die naar het testament zijner moeder Margareta van der Woert, blijkt te zijn getrouwd geweest, zonder dat

hiertoe van deszelfs kinderen eenig spoor ontdekt is), zich met den boekhandel te *Amsterdam* kan hebben bezig gehouden. Wat de *frères* ELZEVIERS op N°. 2 aangaat, die *demonstratie* is te onbepaald, om daarop, met hoop op goeden uitslag, eenige gissing te bouwen, zoo als zulks, mede ten aanzien van ISAAK het geval is, op welken naam, meer dan één ELSEVIER op dien tijd zou kunnen aanspraak maken.

Ik kan niet nalaten, om hier ter loops aan te merken, dat de ELSEVIERS, zich niet altijd gelijk gebleven zijn, in het schrijven van hunnen naam, daar zulks in vele notariele acten verschillend, met eene *z* of *s* plaats heeft, ofschoon het uitgemaakt is, dat LODEWYK I. en diens kinderen zich teekenden ELSEVIER, en niet ELZEVIER; waaruit volgt, dat hun naam met eene *s* moet worden geschreven.

ONGEGROND VERMOEDEN OMTRENT DE AFKOMST DER ELSEVIERS EN OVER LOPES DE HARO.

Van de vooronderstelling uitgaande, dat LODEWYK I., de eenige ELSEVIER geweest zij, die zich met zijne huisvrouw MAYKE DUVERDYN, te *Leijden* vestigde, vond men in de Leijdsche trouwregisters op het jaar 1601 te zijn aangeteekend eene HESTER ELSEVIER van *Antwerpen*, (zie pag. 8, noot 3), daarbij geadsisteerd, als getuige, door hare moeder LOYS(E) DUVERLY, en nam hieruit aanleiding, om die HESTER voor eene dochter van LODEWYK I., en bij gevolg de gezegde LOYS(E) DUVERLY en MAYKE DUVERDYN voor een' en denzelfden persoon te houden. Hierop voortredenerende, meende men dus, om zamenhang in die zaak te brengen, te mogen aannemen:

1°. Dat DUVERLY, niets zij dan eene verbastering van DUVERDYN.

2°. Dat DUVERDYN, niet de eigenlijke geslachtsnaam van de vrouw van LODEWYK I., maar van hem zelven zij, die zich daarna ELSEVIER had bijgenaamd.

3°. Dat de vrouw van LODEWYK I., zich in dit geval, maar toevallig van den voor- en toenaam van haren man zou hebben bediend.

Doch het zal niet noodig zijn, het gewrongene van deze wijze van verklaren in derzelver bijzonderheden na te gaan en aan te wijzen; en het zal genoeg zijn, om te herinneren, dat er reeds vóór dien tijd te *Antwerpen*, ja, gelijktijdig met LODEWYK I., te *Leijden*, zoo als reeds boven pag. 7—8 is aangewezen, behalve deszelfs kinderen, nog andere ELSEVIERS bekend stonden, waarvan deze HESTER kan aangenomen worden afkomstig te zijn geweest. Wat *Antwerpen* aangaat, ik ben door de welwillendheid van den Heer PIETERS te *Gent*, schrijver van de op pag. 37 genoemde «*Analyse* etc.», onderrigt geworden, dat er op den 22 Mei 1565, in de *Lieve Vrouwe Kerk* te *Antwerpen*, een huwelijk gesloten is tusschen zekeren JOOST de CLERCK en MARIA ELSEVIER, en dat in de registers van den Burg[s]. Stand te *Leuven*, van 1557 tot 1583, de met ELSEVIER, veel overeenkomende namen, HELSCHEVIERS en ELSCHEVIERS gevonden worden, doch waarbij geen spoor te vinden is, van LODEWYK I., of diens kinderen. Neemt men de gebeurtenissen van dien tijd, vooral in 1566, te *Antwerpen* voorgevallen, in aanmerking, en houdt men daarnaast, hetgeen (boven pag. 4, noot 1) van eenen OOSTERLING[1] gezegd is, dan zou men wel op de gedachte kunnen komen, om te vooronderstellen, dat de ELSEVIERS om het geloof uit *Antwerpen* of *Leuven* geweken, na veel zwervens (zoo als te *Antwerpen*, *Leuven*, *Wesel*, *Douai*), zich eindelijk te *Leijden* in 1580 hebben gevestigd.

Dat LODEWYK ELSEVIER, eene zuster zou gehad hebben, getrouwd met eenen PETRUS LOPES DE HARO, hoveling van Keizer KAREL V., die door dezen gelast werd deszelfs zuster ISABELLA van Oostenrijk naar Denemarken te geleiden, tijdens haar huwelijk met CHRISTIERN II., heeft mijns wetens, niemand geuit, dan ADRY. Maar wel heeft men bij herhaling beweerd, dat een

[1] Zie GROEN VAN PRINSTERER, *Archives de la Maison de Nassau*, tom. II. pag. 330, onder het opschrift: *Situation d'Anvers* en 1566.

zoon van dezen PETRUS LOPES, mede PETRUS genaamd, te *Leuven* op den 14 Januarij 1554 in de St. Jacobs-kerk, getrouwd was, met eene CATHARINA VAN DEN BERGHE, (volgens eene Latijnsche attestatie door den *vice-curé* PETER FABRI (DE SMET) afgegeven) en bij haar eene dochter BARBARA verwekte, die in 1591 te *Leijden* een huwelijk zou hebben aangegaan met MATTHYS ELSEVIER, zoon van LODEWYK I., zich ter staving dezer stelling van de volgende stukken bedienende:

a. Een getuigenis, ten behoeve van PETRUS LOPES, afgegeven te *Jerusalem* in den jare 1513.

b. Een *diploma* uitgereikt door Koning CHRISTIERN II., aan PETRUS LOPES in 1519.

c. een grafschrift van PETRUS LOPES in de Minnebroeders-kerk te *Leuven* van 1554.

Maar zonder de geloofwaardigheid van deze documenten (welke wij, als te voren nooit door den druk bekend gemaakt, uit het oorspronkelijke hier zullen mededeelen), eenigen twijfel te opperen, meenen wij toch te mogen *beweren*, dat zij kwalijk kunnen dienen, om er uit te bewijzen, hetgene men (als gezegd) uit dezelve heeft willen opmaken, en bepaaldelijk te *ontkennen*, hetgene men daaruit ten aanzien van een huwelijk van BARBARA met MATTHYS ELSEVIER in het midden heeft gebragt. Want oorkondelijk blijkt (vergel. boven pag. 10, noot 2), dat BARBARA's vader, *niet* PIETER, *maar* HONESTO LOPES DE HARO, en hare moeder, *niet* CATHARINA, *maar* MAYKE VAN DEN BERGHE heette. Opmerkelijk is het evenwel, dat onder de kinderen van HONESTO LOPES en MAYKE VAN DEN BERGHE, in 1581 te *Leijden*, een zoon mede PIETER genaamd, voorkomt, en dat SCHOTTUS in 1621, uit *Antwerpen* aan MEURSIUS verzocht, om de brieven aan hem geschreven, aan LOPES te zenden, die, gelijk hij zich uitdrukt, (hier te *Antwerpen*) woont, en tevens door hem gezegd wordt een bloedverwant der ELSEVIERS te zijn. (Zie Opera MEURSII. Ed. Lami, XI. col. 366).

a.

Getuigschrift van Petrus Lopes, van het heilige graf *enz.*, te hebben bezocht, *etc.* 1513.

Jhs.

In Nomine Domini Amen. Notum sit omnibus et singulis Presentes Inspecturis, quatenus hoc Anno salutis nostre millesimo quingentesimo tercio decimo vir Nobilis Petrus Lopes, natione Hispanus ciuitatem sanctam Jerusalem petiit locaque sancta dominice natiuitatis In Bethleem iuda Passionis et mortis in monte Caluario sancto Sepultureque gloriose Resurrectionis triumphalis ascensionis in celum aliaque loca sancta, in quibus dudum Saluator noster sua ineffabili clemencia salutem nostram operari dignatus est, que a modernis cristifidelibus Peregrinis ordinarie peragrantur deuotus personaliter visitauit et iteratis vicibus adorauit. Quem etiam supradictum Petrum singulari gracia et priuilegio Ego frater Franciscus Surianus ordinis minorum obseruantie Gardianus sacri montis Syon Rectorque atque gubernator prefati dominici sepulcri omnium que aliorum locorum terre sancte etsi immeritus auctoritate apostolica michi in hac parte cum plenitudine potestatis commissa militem sepedicti dominici sepulcri constitui et ordinaui et per presentes ordinatum et institutum denuncio, ipsum nichilominus munio omnibus gratiis indultis et priuilegiis quibus milites dicti dominici sepulcri soliti sunt gaudere et vti. In quorum omnium fidem indubiam et robur tutissimum Presentes jussimus fieri ac etiam muniri consueto sigillo sancti sepulcri Datum Jerosolimis in monte Syon cenaculo Christi sancto Anno quo supra mensis vero Augusti die quinta decima in festo Assumptionis virginis gloriose in celum.

(get.) Ego frater franciscus qui supra manu propria me subscripsi.

(Naar het origineel perkament charter, met wit, langwerpig, opgedrukt zegel.)

b.

Gunstbewijs door Koning Christiern van Denemarken, voor bewezene diensten, betuigd aan Petrus Lopes, 1519.

Christiernus Dei gratia Dacie Noruegie Sclauorum gottorumque Rex Electus in Regem Suecie Dux Slesuicien Holsatie Stormarie et Dytmercie Comes in Oldenburga et Delmenhorst vniuersis et singulis presentes nostras Regias inspecturis litteras salutem et fauorem. Consueuere reges et principes industrios quosque viros, precipue in re militari exercitos et prestantes honore prosequi et glorie titulis magis celebres posteritati commendare, quod institutum (quandoquidem ejusmodi affectata rerum probe gestarum memoria et gloria illicie sint calcarque ad virtutem vrgentissimum) nos nedum approbamus, verum etiam virtutum sectatoribus suffragium ubique pollicemur et premia, quo fit vt perspectam nobis assidue hoc difficili adversus rebelles subditos nostros Suecos bello dilecti nostri familiaris petri Lopes aurati equitis militarem fortitudinem strenuamque et fidelem in tutando nostro proprio corpore exhibitam operam posteris ostentari et perpetua memoria celebrari...... quamquam ipsius progenitores libera gaudentes nobilitate, auctas imagines et insignia, duos quippe deauratos lupos in planitie de lasuro stantes et pro tymbla vittatum pileatumque turche caput deferunt Nos tamen cognitam virtutem insigni aliquo monumento testari volentes, ipsum petrum lopes equitem auratum germanosque ejus fratres et eorum singulorum legittimos liberos minoresque in recta linea perpetuo succedentes corona una aurea super tymbla vittati turche capitis infimam ambiente partem condecorando illustrandoque donamus perpetuoque conspicuos esse volumus quemadmodum hac tabula *(in 't midden van het diploma, op goud-grond met blaauw tusschen het schrift in geschilderd)*, depictum facile liqueat intuenti Rogamus preterea vniuersos et singulos sanctissimos ac potentissimos Imperatores reges principes nec non illustres generosos magnificos nobiles Dominos Duces Marchiones Comites Barones milites equites atque quibuscunque aliis dignitatibus seu officiis eminentes, quatenus dictum petrum lopes auratum equitem germanosque ejus fratres commendatos habere volentes gratia fauore et officiis nostri intuitu prosequi dignemini Id enim facientes et virtutem condiguo premio afficietis et nos ad vicissitudinem gratorum

officiorum vestris quibuslibet impendendam benevolos devincietis In quorum majorem fidem sigillum nostrum presentibus jussimus appendi Datum et arce nostra Haffnensi septima mensis Junii anno nostre salutis millesimo quingentesimo decimonono.

(get.) Cristiernus Rex.

(Origineel perkament Charter, aan een' rood en geel, gevlochten, dubbelen staart, uithangend, en in eene witachtige specie zich nog bevindend rood zegel, in eene ijzeren doos bewaard. De linker zijde en bovenrand van het Charter is op goud met groen en blaauw allegorisch geillustreerd, doch de bovenrand gedeeltelijk weggesneden.)

---

c.

Grafschrift van Peter Lopes de Haro, in de Minnebroederskerk te Leuven, a°. 1554.

Hoc in solo corpus *Dni Petri Lopes de Haro* Natione Hispani quiescit, qui cum Dominici sepulchri, tum equestris et aurati ordinis miles creatus fuit annis hinc xxxi obiit die xx ianuarii anno MDLIIII cuius anima requiescat in pace.

Opgave uit de oude doop- en trouwregisters te Leuven.

St. PIERRE.

Né 11 Juin. 1557. Gregoire, fils d'Arnould Helscheviers.
» 22 Avril 1586. Marie, fille de Henri Helsceviers.
» 28 Mai 1576. Barbe, fille d'Arnould van Opstal et Jeanne son épouse.

St. GERTRUDE.

Marié. 14 Juillet 1560. Govard Elscheviers et Anne van Berchschen.
» 16 Juin 1566. Henri Elscheviers et Gertrude Kerckhove; témoin Govard Elscheviers.
» 10 Juillet 1566. Jean Tielemans et Catherine Elscheviers.
» 10 Janv. 1574. Henri Minne et Jeanne Elscheviers; témoin Jean Elscheviers.
» 15 Août 1579. André Elscheviers et Elisabeth van .....nacht.
» 9 Nov. 1583. Pierre Elscheviers et Anne van Dormael.
Né 27 Janv. 1565. Nicolas, fils de Guillaume Elscheviers.
» 15 Fév. 1576. Louis, fils de Godefroid Elscheviers et d'Anne son épouse.

St. QUENTIN.

Marié 11 Janv. 1579. Jean Helscheviers et Anne Hulgegaers.
» 8 Fév. 1579. Jean Helscheviers et Elisabeth Molemans.
Né. 9 Nov. 1576. Jean, fils de Nicolas Helscheviers et de Catherine son épouse.
» 5 Déc. 1577. Pierre, fils de Jean Helscheviers et de Barbe son épouse.

St. JACQUES.

Né. 8 Mai 1568. Jean, fils de Jean Helscheviers et d'Anne Mildegreve son épouse.
Décédée.... 1571. Marie Helschevier, épouse de Henri van Kieldoncq.

BIJLAGEN.

BIJLAGEN.

Bijlage 1.

Acte, betreffende de *inscriptiones* Smetii.

De volgende acte, geschreven door Aernt van Buchell, den bekenden *commentator* van het *Corpus Historiae Trajectinae*, is getrokken uit een' bundel zijner nog bestaande geschiedkundige *Adversaria*, en behoort daarin tot die stukken, welke hij in *margine* zegt, ter beschikking te hebben gehad van Frans Dousa, uit de achtergelatene papieren van deszelfs vader, den curateur der Hoogeschool, Jan van der Does.

« Alsoe tot kennisse vande ondergenoemde, Curateuren vande Universiteyt deser stat Leyden, wesende van wegen die geunieerde Provincien, in het Koningryk van Engelant, gecomen was, hoe dat onder de Heere van Ryhoven was berustende seeckeren bouck, seer net, konstich metter hant ende met capitale letteren, in groot Lombarts papier gescreven, oeck met veele ende verscheyden figuren verchiert, wesende genoch een scat ende thresoire generael van allen oudtheyden ofte antiquiteyten, geintituleert by naeme: *Inscriptiones antiquae, cum Graecae tum Latinae per Urbem Romam, diligenter collectae et ex aliis non modo Italiae sed et reliquarum totius fere Europae regionum locis studiose conquisitae fidelissimeque uti in ipsis marmoribus aut aereis tabulis legebantur, descriptae,* zynde tanderen tyden tot groote ende excessive costen vanden Heere Marcus Lauryn, Heere tot Watervliet, te samen getrocken ende byeen vergadert by Martinum Smetium, in syn leven dienaer des Godlicken woirts, ende dat tselve bouck den voorn. Ryhoven was afstaende; zoo hadden de voors. curateuren, opsicht hebbende op de vordernisse vande Bibliotheek ofte Librairie der voorsz. Universiteyt, den oirbair, 't vordeel ende de eere, die deselve te verwachten staet, indien den voorn. bouck mocht werden vuytgegeven ende aen den dach gebracht, 't welck sy dachten mitten aldereersten te doen doen, ende tot dien eynde met Christophorus Plantinus naerder te handelen, so vele gedaen, dat sy deur tusschenspraeke van enyghe per-

sonen mitten voorsz. RYHOVEN waren geaccordeert ende verdragen, dat hy den voorseyden bouck den curateurs voorn. in handen heeft gelevert, vermits aentellinge van een somme van 300 gulden van 40 groot, ende andere 100 gelycke gulden voor beloninghe van LOYS ELZEVIER, bouckvercooper, als diegene, die tusschen beyden gegaen ende 't voirsz. verdrach beneersticht hadde, mitsgaders voor eenige gedaene costen ende vereeringé, welcke penningen, bedragende tsamen die somme van 400 gulden, de voorsz. curateurs aldaer in wissel opgelicht ende tot betalinge voorseyt verstrect hadden; ende het so sy, dat de voorn. curateurs, om die voldoeninge vande voorsz. somme van 400 guldens deur ROEMER VISSCHER, coopman te Amsterdam, de voorn. wissel aengenomen ende voldaen hebbende, aengesproken syn, soe ist, dat dezelve geordonneert ende bevolen hebben, ordonneren ende bevelen mits desen, CLAES DIRCSZ VAN MONTFOORT, rentm^r. vande voorseyde Universiteyt, opt behagen ende onder het advoy vande Burgerm^{rs} der voorsz. stadt Leyden, aen handen vanden voorn. DE VISSCHER vuyt te keeren ende te verstrecken de voorsz. somme van 400 gulden, mit beloffte, dat hem 'tzelve in zyn vuytgeven zal werden geleden, zonder zwaricheyt, overbrengende tot desen behoirlycke quytancie. Aldus gedaen by den voorsz. curateurs, ende geteyckent opten 27 January 1586, *stilo novo*. »

Ik meen de geschiedenis van die verzameling, als tot mijn onderwerp niet regtstreeks in betrekking staande, als bekend te mogen veronderstellen. BAYLE, GRUTERUS en SIEGENBEEK (Gesch. der Leydsche Hoogeschool) hebben dezelve, onder anderen nog al breedvoerig geboekt. Wat de verdiensten van den Heer VAN WATERVLIET aangaat, men heeft nu laatstelijk weder getracht, dezelve op te halen. Maar het is JOANNES WOUWERIUS, die in eenen brief aan JO. MEURSIUS (*Opera. Ed. Lami*, XI. col. 270 sq.) dezelve naar waarde heeft doen uitkomen. Het niet zeer zeldzame boek, door LIPSIUS bezorgd, verscheen bij RAPHELINGIUS in 1587. Wegens het binden van zekere exemplaren van hetzelve, door LODEWYK ELSEVIER, bevatten de notulen der HH. Curatoren het navolgende:

« Verleent ordonanntie opden rentmeester, om den Pedel ELSEVIER, van 48 guldens, uyt saecke van binden van verscheydene boucken, voor ende ten behoeve vande Universiteyt, te weten, 15 *Inscriptiones* SMETII, om van wegen de Universiteyt te worden wech gesonden, 't stuck met de zyden banden ende 't vergult tot dry gulden, ende Marlorats in twee stucken, om in de bibliotheek bewaert te worden, tot dry gulden.»

Actum den 15 Maert 1588.

Bijlage 2.

Acte van afstand van Stalpert Augustynsz. als Pedel, en aanstelling van Lodewyk Elsevier in deszelfs plaats.

Alsoo Joost Stalpert Augustynsz., voorgaende Pedel vande Universiteyt der stadt Leyden, versocht heeft vanden voors. zynen dienst ontslagen te zyn, ende deselve sulcx aen handen van de Curateurs ende Burgemeesteren der voors. stadt Leyden vrywillichlyck weder heeft opgedragen ende overgegeven, omme daerinne voorsien te zyn, sulcx den meesten oirbaer vande voors. Universiteyt soude zyn, soo ist dat de voorn. Curateurs ende Burgemeesters, willende tot de vordernisse der voors. Universiteyts saecken als naer behooren voorsien, by provisie ende voor den tyt van een jaer eerstcomende, tot Pedel vande voors. Universiteyt gestelt ende gecommitteert hebben, stellen ende committeeren mits desen Louys d'Elsevier, bouckvercooper, omme denselven dienst, den voorgaende tyt geduerende, te bedienen, gade te slaen ende te bewaeren, ende dit op de gewoonelycke wedden, eeren, baten ende nutschappen, tot den voors. dienst staende ende behoorende, ende sulcx deselve by den voorgen. Stalpert genoten ende geheven zyn, omme welcke offitie wel ende te recht te bewaeren, den voorgen. Elsevier gehouden werdt te doen eenen behoorlycken eedt aen handen vande voorgen. Curateurs, ten overstaen van Burgermeesteren.

Aldus gedaen op het Raethuys der stadt Leyden, inde vergaderinge vande Curateurs ende de Burgermeesteren, opden 30 September 1586.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 3.

Ordonnantie tot betaling van het verschenene tractement van den Pedel Elsevier.

De Curateurs vande Universiteyt ende Burgemeesteren der stadt Leyden, ordonneren mits desen Claes Dircxz van Montvoort, Rentmeester vande voors. Universiteyt, uyt te keeren aen Louys d'Elsevier, provisioneel Pedel vande voors. Uni-

versiteyt, een som van 72 gulden van veertich grooten 't stuck, als zyne wedden voor het aenstaende jaer, innegaende op huyden, dat hy tot den voors. dienst provisionelycken is gestelt, ende dat op vier termynen vanden jaere, by gelycke gedeelten, ende sal hem gelijcke somme in zyn vuytgeven sonder swaricheyt geleden worden, mits tot desen overbrengende behoorlycke quytancie.

Aldus gedaen opden 30 September 1586.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 4.

Acte van gedanen eed als Pedel, door L. Elsevier, en verdere instructien.

Op huyden den 8 December 1586, compareerde op het Raedhuys der stadt Leyden Louys d'Elsevier, provisioneel Pedel vande Universiteyt der voors. stede, ende heeft aen handen van Jonckheer Johan van der Does, Heer tot Noortwyck, Curateur vande voors. Universiteyt, beneffens den eedt by hem op huyden gedaen, ende dien onvermindert specialick gesworen: dat hy neerstich ende zorchvuldelick zal opzicht nemen op het doen vande lessen der professoren, elck in syn respect, ende dat hy behoirlick anteyckenen zal de daegen, die dezelve ende elck van hen buyten de ordinaryze vacantien zullen naerlaten ende versuymen te lesen, met verclaringe van saecken, voor soo veele die hem kennelick sullen syn, ende dat hy hem int geen voors. is, ter goeder conscientien quyten sal, zonder yemant gonst off affgonst te dragen.

Zoe waerlick moet hem God helpen.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 5.

Acte, van hetgeen door L. Elsevier, als Pedel in acht genomen moest worden.

Op huyden den 8 December 1586, compareerde op het Raedthuys der stadt Leyden, Louys d'Elsevier, ende heeft aen handen van Joncheer Johan van der Does, Heer tot Noort-

wyck, Curateur van de Universiteyt, ten overstaen van Burgemeesteren der voors. stede verclaert ende gesworen: den Achtbaeren Heer Rector, metten Raedt ofte Senaet van de Universiteyt behoorlijcke eer ende reverentie te bewysen, deselve eerbiedentlycken te erkennen ende gehoorsaemen int volbrengen vant geen hem geboden sal worden, synen voors. ampt aengaende, te weten: de verdachtvaerdingen hem belast, getrouwelyck te doen, 't secreet ofte geheym van de camere der voors. Achtbaeren Rector, metten, raedt off senaet van de Universiteyt getrouwelyck by hem te bewaeren, zonder 't zelve yemant te kennen te geven off te ontdecken. Indien tot zyne kennisse mochte comen eenige saecken, streckende tot achterdeel vant lichaem ende gerechticheyt vande Universiteyt, daervan de Curateurs ende Borgermeesteren gesamentlicken, den voors. Achtbaeren Heere Rector in der tydt, tydelick te verwittigen ende voorts al te doen wat een goed, oprecht ende getrouw Pedel, eer ende eedshalve schuldich is te doen.

Zoe waerlick moet hem God helpen.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 6.

Verzoek van L. Elsevier aan de H. H. Curatoren, om zekere plaats, ter oprigting van zijnen winkel.

Aen myn E. Heeren de Curateurs van de Universiteyt ende de Burgermeesteren der stadt Leyden.

Gheeft met alder oytmoedt te kennen Uwer E. onderdanige dienaer Louys Elsevier, bouckvercooper ende Pedel van de Universiteyt deser stede, hoe dat hy suppliant den tyd van zes jaeren, hem binnen deser stede, ten geryeve van de Studenten der voors. Universiteyt, met bouckbinden ende bouckvercoopen, altoos gepoocht heeft te wonen omtrent de Universiteyt. Ende alsoo hy suppliant als nu te Meye uyt zynen winckel, staende op Rapenborch, over de Universiteyt, daer hy seekere jaeren heeft gewoond, ende ook uyt zyn neering ende welvaert zal moeten vertrecken in eene andere plaetse, achter de handt ende genoech uyt de wech staende, sulcx dat hy suppl^{t}. geenen bequaemen winckel zal mogen houden, noch en weet te stellen, daeraen hem grootelicx is geleegen.

Versouckt daeromme hy suppl^{t}. oytmoedelick, dat Uwer E. goede gelieven zy, met goeder gonste ende zonderlinge gratie,

hem suppliant tot wederseggen toe, te willen vergunnen een plaetse aen de Universiteyt, beneffens de wech omme aldaer te stellen een winckel in sulcker vougen, gelyck het CHRISTOFFEL PLANTYN, geleden vier jaeren, by U myn E. Heeren toegelaten ofte geaccordeert is geweest, ofte anders zoo cleyn offte groot, als myn E. Heeren tzelve bevinden zullen te behooren.

Leyden, den 24 April 1587. Dit doende etc.

Op dit verzoek stond geappostilleerd:

De Curateurs van de Universiteyt ende Burgerm^r. der stad Leyden, hebben den thoonder by provisie toegelaeten opte plaetse vande Universiteyt, comende aen Rapenborch, ter discretie ende ordonnantie van de Heeren Curateurs, eenen winckel te mogen doen stellen ende dezelve aldaer te mogen gebruycken tot haere kennelycke wederseggen toe, houdende belyfen daernae de plaetse weder te ontruymen, op pene van, dat 't getymmer mitterdaet zal comen te vervallen aen de Universiteyt.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 7.

Schikking tusschen de Heeren Curatoren en den Pedel ELSEVIER, wegens de continuatie van zyne woning.

Achtervolgende tgeen LOUYS ELSEVIER, Pedel van de Universiteyt, op den 8 Augustus 1595 voorleden, door de Curateurs ende Burgemeesteren aangesegt is, als dat men niet en verstaet dat hy zyne bewooninge, aen de Universiteyt soo veel gecost hebbende ([1]), voortaen als tot noch toe om niet

---

([1]) De gezegde notulen behelzen hieromtrent nog het volgende: «Op den 23 February 1590, is by Burgermeesteren geresolveerd, de schoorsteen in het pedelhuysje, die zeer roockt ende verlaten is, te helpen, om 40 gulden te laten maken, ende dat LOUYS de Pedel met den Meester zal accordeeren, in allen schyn of hyt zoude betalen, ende sulcks tot soo cleyne penning, als hy sal connen bedingen, maer dat hy daertoe verlatende, zal ordonneren op den Rentmeester MONTFOORT, dat van gelycke int selfde huys, daer het gelegenste sal worden gevonden, een pompe sal worden gesteld, omme daermede 't water te trecken uyt de barnput, die in de keuken is gevonden.

te gebruycken, soo hebben Curateurs ende Burgemeesteren, voornoemden Pedel in haere vergaderinge ontboden ende resolutelick verclaert, dat indien hy in de bewooninghe van des Universiteyts huysinge, die hy jegenwoirdelick heeft, wilde continueren, hy van Allerheyligen voorleden af, ten behoeve van de Universiteyt sal moeten te huyr geven naer beloop van 100 gulden int. jaer, ende dat voor den tyt van anderhalf jaer, eyndigende Mey anno 1597, in sulcken verstande, dat hy ten opsichte van syn pedelsampt ende in plaetse van huyshuyr genieten sall afslag van 25 gulden int jaer; des sullen Curateurs ende Burgermeesteren op de plaetse aldaer soodanige verdere getimmerten van werckluyden als andersints mogen doen maecken, als des oirbaer van de Universiteyt sal vereysschen, met naerdere verclaeringe, dat indien de voorn. Elsevier, liever heeft te vertrecken ende hem selfs van wooninghe te besorgen, tsy in eygen huysinghe off daer hem elders goet zal duncken te huyren, dat men hem tot laste vande Universiteyt met 25 gulden jaerlicx te baet sal comen, al tzyne keuse, twelck byden voorn. Pedel gehoort, verclaerde dat hy de Curateurs ende Burgermeesteren van haere goede aenbiedinghe bedanckt ende dat hy de huyr houden ende diensvolgens de huyrpenninghen betalen sal.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 8.

Verhaal aangaande den brand in het akademische gebouw te Leyden, in 1616.

Ende vooreerst alsoo op den 11e deser maend (November) 1616, op ten middag ten 1 uure afgebrand was de geheele academie, in voege daer van niets en was overgebleven, dan het staende muurwerck ende het *auditorium Philosophicum*, mits tzelve verwulft zynde, de vlammen daer niet en hadden connen comen, maer dog evenwel door het vallen van het buyten ende ander houtwerck daerop gestortet, hier en daer 't verwulft meede was doorgebroken, ende daerenboven oock noch gepreserveerd was de binten die onlangs nieuw geleit waren *in auditorio Theologico* met des senaetscamer, uitgesondert het dack boven, ten groote deelen ontraponeert was, soo is vooreerst goed gevonden, dat ten eynde de publycque lessen niet en zouden ophouden, men den dienst ende studien van

de studenten dien onvermindert mogten worden gevonden, als dat in 's Prinsenhoff de salen ende camers sullen worden toegemaeckt, omme aldaer de lessen te doen ende dat tot dien eynde alle de boeken die nog overig zouden mogen zyn, derwaerts zullen worden gebragt, ende leerstoelen gerepareert ende Professoren vermaent hen derwaerts met ten eersten te willen transporteren, opdat de jonge luyden in haeren voortgang niet en worden verachterd.

Ende opdat alle verdere schade zoo doenlyk is, mogten worden verhoed, soe hebben hen de voorseide heeren Curateurs. ende Burgemeesteren gevonden inde voors. academie ende order gestelt dat hetgeen nog eenigsins mogte bewaerd worden, twaere dan voor inwacteren off andersints, zoude geschieden, zynde met eenen gegaen naer de Bibliotheek ende hebben gezien dat aldaer was staende een schoorsteen, mitsgaders int zelve huysken vier gestoockt werde neffens de mueren van de Bibliotheek, ende dat voorts rondom deselve waeren staende turfhokken, met groot pericule van schier morgen, daerdoor eenig ongeluck van brand mogte gecauseerd worden; derhalve Burgemeesteren versocht zynde order te stellen, dat de voors. turfhokken mogten worden weggenomen, twelck Burgemeesteren aengenomen hebben te doen.

Verder alzoo de brand zich het eerst hadde geopenbaert ter plaetse, daer de pedellen gewoon syn, turf ende hout te liggen, ende daertoe niemant toegang en heeft dan diegeenen die sulcx by hen luyden word bevolen, ende de voors. pedellen door hare winckelknechts ofte jongens van dien zelfden dage daeruyt turf hadde gehaeld, en soo men achtede de smoorpot ende besem daer se t'vier meede aengeveegd hadden, aldaer weder gebracht hadden by den turf, tacken ende snippers van papier, daermede de voorsz. turfplaetsen besettet was.

Ende derhalve de Curateurs en Burgermeesteren niet en meende dat zy zich voor de heeren Staten zouden connen verantwoorden, indien zy in soodanige slordigheid, sorgeloosheid en quade toesigt, geene straffe zoude decerneren of eenig exempel statueren, byzonder zoo noodich soude wesen, aen de Heeren Staten te versoeken subsidie tot herbouwing van de voorsz. Academie, soo hebben de voors. Curateurs ende Burgemeesteren geresolveert, daerop te ontbieden den heere Rectors ende Assesseurs om met Haer E. deze zaeke te verhandelen, dan verstaende dat deselve aldaer alrede gecomen waeren om aen de vergaedering vande heeren Curateurs iets aen te dienen, soo heeft men goed gevonden, deselve te hooren op off ter aventuren, zy luyden zelfs yetwes desen

aengaende zoude moveren; maer zoo haer E. anders niet en hadden gedaen dan t beclag van den brand ende recommandatie van de herbouwinge der Academie, soo is hen luyden voorgehouden off sy daerop niet en hadden gedelibereert, waerop by hen geantwoort zynde dat, neen; is hen aengezeit dat de heeren Curateurs ende Burgemeesters meynden dat men wat behoorde geinformeert te syn van deze saecke ende daer zy sulcks ontboden hadden eenige die se verstonden dat van dese toecompste wat wisten te zeggen, dewelcke men in haerluyder presentie mede wilde hooren, welcken vervolgens binnen geroepen zynde, PIETER JANSZ. VAN OUTSHOORN, Boode met de Roede deser stede, heeft verclaerd, dat hy in des Senaets Camer hadde zitten lezen, terwyl twee jongens het vier hadden opgenomen, ende dat hy weggaende, noch bezem, noch smoorpot op den haard hadde zien staen.

Nog gecompareerd zynde een soldaet van des Universiteyts ende Stadsnagtwacht, heeft verclaert, dat de roock gaende uyt ter plaetse, daer de turf lag, hy met nog drie of vier anderen de deur met geweld hadden helpen oploopen, ende open zynde, dat alles sulcs in het vier stonde, daer qualick was binnen te comen; doch hem verstout hadde, om te zien of hy de takkenbosschen hadde connen naer zich trekken, ende alstoen gezien hadde, dat de smoorpot of ketel stonde in 't cleyne schoorsteentge tusschen de brandende tacken ende turf.

Van gelyke ontboden zynde een Cooperslager, ten einde deselve eens zoude visiteren, die smoorketel, die welcke geseit worde by de pedellen gehaeld te wezen van de Senaets Camer, daer se de jongens hadden laten staen, ende daer geen brand in was geweest, zoo heeft de voorz. Cooperslager verclaerdt, dat de ketel in den brand gestaen hadde, aenwyzende, waer die was van het vier gegloeyd, douwende ook met zyn duim een put ofte hol in denzelven ketel, daer ze bleeft staen, het welck hy zeide, dat niet en zoude geschieden, in andere ketels in den brand niet geweest zynde, maer dat de holligheid terstond weder tegen den duim zouden aanspringen, als hy opter daet ook bezocht, ende bewees met des stads smoorketel, tot dien eynde daerby gebragt, maer die knechts vande pedellen persisteerden de een, dat hy de smoorpot hadde laten staen in des Senaetscamer, als hy 't vier daerin geleid hadde, ende andere dat hy de smoorpot van daer hadde gehaald, soo zyn de Heeren, Rectors ende Assesseurs verzocht, 't geen zy gehoord en gezien hadden, te willen rapporteeren aen den Senaet ende daerop formeeren haer advys: 22 Nov. 1616.

Welck advys den Heeren Curateurs en Burgerm. gedochten,

dat niet en zoude geven eenige straffe of statueren eenig Exempel, voor het toecomende, seggende, dat daerby de redenen waerom, ende mitsdien begeerende aen de voorz. Rector ende Assesseurs, dat zy 't zelfde eens nader wilden resumeeren, ende zoo den voors. Rector ende Assesseurs verzochten te weten, waertoe de Heeren Curateurs ende Burgermeesteren inclineerden, is hen geseit, dat de Curateurs ende Burgermeesteren, meynden dat de Pedellen (Louys ende Mathys Elsevier) beyden wel verdiend hadden te worden gedeporteerd, ende andere in hare plaetse gesteld, waermede de voorz. Rector ende Assesseurs oorloft genomen hebbende, zyn des anderen daags weder gecompareerd, als den 23 Nov. 1616, en hebben schriftelyk overgeleverd, 't geen volgt etc.

Waerop by de Curateurs ende Burgermeesteren met en beneffens den Heer Rector ende Assesseurs geresolveerd is, Mathys Elsevier van zyne dienst te verlaten, ende nopens Louys Elsevier als nog te houden in bedenking, en is dienvolgens 't zelve den voorn. Mathys aengezeid, ende hem gelast den tabbard, pedelstok ende anders wat hy van de Universiteyt mogt onder zich hebben over te leveren, 't welck gedaen is.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 9.

Rekwest van Matthys Elsevier, om door zijn' schoonzoon in de bediening van het Pedelschap te mogen worden bijgestaan.

Mathys Elsevier, Bodel vande Universiteyt, geeft eerbiedelyk te kennen, dat hy, tot hoogen ouderdom komende, gaerne bynoodt in zyne plaetse, tot bedieninghe van het Bodelschap soude gebruycken Pieter Caron, syn schoonzoon, ende dat de Senaet vande voorseide Universiteyt 't zelve verstaende, heeft verklaert daertegen niet te hebben, versouckende de voorn. Elsevier ootmoedelyck, dat het den Curateuren vande Universiteyt ende Burgermeesteren der stadt Leyden gelieve sulcx toe te staen.

In welck versoeck by den Heeren Curateurs ende Burgermeesteren voornoemd, naer deliberatie, van goede ende gunstige insigten, by desen provisionelyck werdt geconsenteert.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 10.

Rekwest van Matthys Elsevier, om tegemoetkoming ten tijde van de pest te *Leijden*.

Op den 11 Augustus 1636 gelesen zynde seecker Requeste van Mathys Elsevier, ende Simonsz. van Swieten, Bodellen van de Universiteyt, by dewelcke zy luyden klaeghen, dat de Studenten, overmits de peste, die soo schrickelyk binnen de stad Leyden heeft gegrasseert uyt de voorseide Universiteyt zyn gevlucht geweest, ende dat daerdoor, zy Bodellen voornoemd, in 't ontfanghen van de placcas, ende andere haerer emolumenten grootelicx zyn beschadigd geworden, versoeckende in effecte daervoor eenige vergoedinge, werdt den supplianten tot dien eynde toegevoecht elck de somma van *f* 50.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 11.

Rekwest omtrent het huwelijk van Gillis Elsevier.

Dat Gillis Elsevier, op ten eersten July 1600 aen Burgermeesters requeste is gepresenteerd, daerby te kennen gevende, dat hy hem, met eene Franchyna Henrixd[r]., weduwe van Steven Bellaert tot Rotterdam, ten fyne van mit ten anderen in den huwelyken state te treden, hadde laten aenteyckenen, is tot bewys van dien, attestatie genomen van François Lausborgh, predicant tot Rotterdam, welcke attestatie de voors. Gillis verthonende aen M[r]. Lucas Trelcat, *de jonge*, predicant alhier, vraegende by deselfde attestatie, hoe hy hem verder in de voorseide saecke hadde te gedragen, daerop de voors. M[r]. Lucas hem ten antwoord gevende, dat hem genoeg van saecke was blyckende, ende dat hy de bevorderinge van dien, wel soude doen, invoege dat hy de saecke daerby gelaten hebbende, is zynen naam qualicken te bouck gebracht, en in plaetse van Gillis Elsevier, gestelt Gillis Olivier, by erreur den bouckhouder, waerdoor voorts ten oorsaeke by hem op het Raedhuys niet en hadde laten aenteyckenen, zyn geboden zyn doen ophouwen, 't welck alsoo by syne schulde niet en was geschiet, en zyn vrinden hier uyt verscheydene plaetsen ter feeste waren gecomen, en sulcx veele costen gevende: versocht dat het 3[e] gebot zyn voortgang hebbe mogte, daerop diensvolge is geappostilleert aldus:

Die van 't Geregte van het misverstand, 't welck in desen tusschen beyden gevallen is, onderregt zynde, consenteeren voor zoo veel in hen is, dat voortgevaren zal werden tot uytroepinge van het 3e gebot, in sulcker verstande, dat 't selve doende behoorlycke en naardere verclaeringe van zyn toonderspersoon zal werden gedaen, te weten dat zyn naam is niet GILLIS OLIVIER, gelyck die voorgaende geboden zyn uitgeroepen, maer GILLIS ELSEVIER.

(Uit het Register, boven n°. 4.)

Bijlage 12.

Verzoek van LODEWYK II., om recognitie voor gedane dienst.

Verzocht zynde by LOWYS ELSEVIER, zoon van LOWYS ELSEVIER, Pedel, ten einde Curateurs en Burgermeesteren zoude willen gracieuselick bedenken, dat hy den Heer Rector ende Senaat van de Universiteyt als Pedel prompt hadde bediend, den tyd van het vierendeel jaers, dat PIETER BAILLY, Pedel, was gesuspendeerd geweest. Is verstaen, dat denzelveu zal worden toegevoegd, gelyck gagie als den voorn. BAILLY over het voorz. vierendeel jaers zoude hebben genoten, ende dat hem sulcx ter somma van *f* 21 zal verleend worden. Act. 9 Feb. 1598.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 13.

Acte van aanstelling voor ISAAC ELSEVIER, als Akademiedrukker.

Op den 9 Febr. 1620. Is geresolveerd JAN PAETS, boucdrucker den dienst als drucker van de Universiteyt op te zeggen, ende is verstaen, dat men dien aengaende zal handelen met ISAAC ELSEVIER (zoon van MATHYS) op zoodanige conditien als goed gevonden zal worden, ende dat JACOB MARCUSZ. zal drukken de *Theses* van het Colegie Theologiae, en 't geen daeraen dependeert.

En verder.

Tot ordinarys drucker van de Universiteyt is aengenomen IZAÄCK ELSEVIER, soon van MATHYS ELSEVIER, ende op zoodanige ordre ende instructie als ter naester byeencompste van de Curateurs hem zal worden voorgehouden, waervoor hem

toegelegt is tot UEd. den jaerlixen som van *f* 50. Dat Jacob Marcusz. drucken zal de theses van 't colegie Theologie, waervan hy zal werden betaelt, sonder daerboven eenige wedden off gagie te ontfangen, gelyck hem 't zelve sulcx by gemelde Heeren Curateurs is aengesegt.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 14.

Instructie voor Isaac Elsevier, als Akademiedrukker.

8 Mei 1620. De Curateurs van de Universiteyt ende Burgermeesters der stadt Leyden, hebben tot *ordinaris* ende *gezworen* drucker van de voors. Universiteyt aengenomen, ende nemen aen mitsdezen, Isaac Elsevier, *boucdrucker* binnen de voors. stede, ende dat onder de naevolgende Conditien ende Voorwaerden. Als eerst dat de voors. Isaac Elsevier zal gehouden wezen voor de professoren gereet te houden, een ofte anderhalve perse, ende dat hy daermede gehouden zal zyn te drucken alle cleyne tractaetgens ofte stuxkens, die de Professoren sullen willen lesen, daervan in tyts veradverteert wesende. Ende belangende de groote stucken ofte tractaten, dat hy gehouden zal zyn te drucken, 't geene by eenich van de Professoren sal worden uytgegeven, ende by den Curateurs ende Senaet verstaen sal werden, dat by hem gedruckt behoort te werden. Indien yets versocht wert te drucken daerinne figuren comen, dat hem deselve sullen worden geleverd, zonder dat hy ter saecke van de voors. figuren yets sal hebben te betaelen, dat in allen geval hem de volle copie van 't geen de voors. Professoren gedruckt begeren sal in handen gesteld worden; dat hy aldereest zal moghen affdrucken off by der handt nemen 't geene hem eerst ten vollen sal geleverd werden, dat de voors. Elsevier hem zal moeten voorsien van goede Correcteurs, dat op alle 't geen by hem gedruckt sal werden, hy sal stellen 't zelve gedruckt te zyn door Isaac Elsevier, *ordinaris gezworen drucker van de Universiteyt tot Leyden in Holland*, ende niet gedoogen, dat hetzelve 't zy hier ter stede off elders door hem off door andere sal werden verandert directelick of indirectelick, dat hy van alle boeken, die hy drucken sal, de bibliotheek sal leveren een exemplaer, dat hy alle boecken, die de Curateurs, Professoren ende andere notabele lidmaten van de Universiteyt door hem sullen willen ontbieden van Franckfort, tot

zyne costen ende pericule sal doen overbrengen, mits daervan genietende soo veel als anderen boeckdruckers off boeckvercoopers alhier ter saecke van 't overbrengen van diergelycke boecken in redelyckheit wordt toegevoegd. Dat hy hem eyntlick sal reguleren, naer de placaten der Ed. Mo. Heeren Staten van Hollandt ende West-Vriesland, off van de Ho. Mo. Heeren Staten-Generael der Vereenigde Nederlanden op 't stuck van drucken alreede geëmaneert ofte als noch hiernaemaels geduyrende zynen voorseiden dienst te publiceren. Dat hy om alle 't geene voorts: is te presteren zal doen den behoorlicken eedt. Des voor alle 't selve de voors. Isaac Elsevier jaerlicx tot laste van de Universiteyt genieten sal de somma van *f* 50. van 40 grooten 't stuck, die hem ter ordonnantie van de voors. Curateurs ende Burgermeesters zullen verstreckt worden, waervan het eerste jaer heeft begonnen te loopen, sedert den 8 Febr. 1620.

Ende dat alles tot kennelick wederseggen van beyden zyden. Aldus gedaen by den voors. Curateurs ende Burgermeesters den 8 Mey 1620.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 15.

Verzoek van Isaac Elsevier, aangaande zijne drukkerij.

Aen de E. E. Heeren Curateuren van d'Universiteyt ende de Burgermeesteren der stadt Leyden.

Geeft mit schuldige eerbiedinge te kennen Isaac Elsevier, ordinaris geswooren drucker van d'Universiteyt voornt., U. E. E. Heeren Dienstwilligen, hoe dat hy supplt. wel genegen soude zyn, tot meerder accomadatie ende dienst van d'Universiteyt, mitsgaders de Heeren Professoren ende Lidtmaten van dien, hem mitter woon te begeven in syn vaders huysinge op Rapenburch, naest de poort off ingange van d'Universiteyt voors. by soo verre deselve huysinge ruym ende Capabel genoech ware, om een druckerye aldaer te kunnen stellen, T'is nu sulx, dat tusschen den ingange vande voors. Universiteyt ende syn voors. vaders huysinge comende is een verlooren houck, meer tot oncieringe (onder reverentie gesproocken) streckende, als om tot eenighen dienst gebruyct te werden, alwaer in de lengte bequamel. syn winckel ende druckerye achter den anderen soude kunnen werden gestelt, waer

by d'Universiteyt geensints conde syn verhindert, maer ter contrarie strecken soude tot cieraet vande selve, ende inzonderheyt tot grooten dienst ende gerieff van de Professoren ende Studenten, die by vertouven principal. in coudt off regenachtich weder altoos haer toeganck in de voors. winckel soude mogen nemen, alwaer oock de Theses gevuchlicker soude kunnen werden gedistribueert, als oock voor desen placht te geschieden, gelyck hy suppel[t]. niet en twyffelt ofte eenige van de Heeren sullen daer noch versche memorie van hebben. Behalven, dat de voors. Universiteyt (die van sochtens tot savunts openstaet), daerdoor grootelicx bevryt ende oock geweert soude kunnen werden, de moetwil ende dertelheyt, die de jongens mit kolven, kaetsen ende anders dagelyx aldaer syn gebruyckende, hierby comen, dat het vier, licht, 't welck nu niet sonder eenich peryckel ten huyse van zyn vader Mathys Elsevier wert gehaelt, als dan bequamel. ende mit minder peryckel soude kunnen gehaelt ende geberght werden ten huyse van hem suppel., wendt derhalven hy suppl. hem tot U. E. E. Heeren, mit aller eerbiedinge, versouckende, dat U. E. E. gelieve (insicht nemende op 't gene voors. is) te consenteren ende te accorderen, dat hy suppl. op syn eygen costen, een eynde weechs in de lengte, ter plaetse voors. een bequame gaelderye sal mogen doen maken ende timmeren, ende dat ter ordonnantie van U. E. E. off yemant anders by U E. E. daer toe te committeren, omme deselve als vooren tot syn winckel ende druckerye te mogen gebruycken, ende dit alleenl. tot kennelyck wederseggen van U. E. E., en sonder daer over eenich recht off eygendom aen gront te pretenderen. 'T welck doende *etc.*

Waerop is geresolveert 't geen dese volgende acte medebrengt.

D. E. Curateurs vande Universiteyt ende Borgem[n]. der stadt Leyden geleth op de redenen vande requeste aen heur E. E. gepresenteert by Isaac Elsevier, ordinaris gesworen drucker der voors. Universiteyt, hebben denselven Isaac Elsevier naer genomene inspectie vande gelegenh[t]. der plaetse in de voors. requeste geroert, geconsenteert ende gegunt gelyck se gunnen ende consenteren by desen, dat hy tusschen den inganck door de poorte van de Universiteyt ende tusschen de huysinge van syn vader jegenwoordich aldaer staende, neffens ende langhs henen aen de sydelmuyr van deselve huysinge, mitsgaders vande huysinge van M[r]. Jacob Letingh, Rectoir vande Triviale schoole der voors. stede daer achter aen comen ende sal mogen bouwen offte doen timmeren, seeckere logie of galerie, volgens de forme daer van op 't papier gebracht, ende den Curateurs, mitsg[s]. Borgem[n]. voorn[t]. verthoont, de-

welcke sal strecken, in de lengte vande muyr voor van de voors. poorte tot achter tegen de muyr van des Universiteyts kruythoff toe, ende in de breete wesen van veertien voeten, daer inne begrepen de muyre van 't nieuw gebouw, om in 't selve gebouw te maken syn winckel ende druckerye, sonder dat de verdere plaetse van voors. Universiteyt daer door eenichsints onvry off onnut sal mogen gemaeckt werden, 't zy by den lettersetters off druckers gesellen off andere van des voorn. Elseviers volck, als dewelcke heuren uyt- ende inganck sullen moeten nemen door de voors. jegenwoordige huysinge van des voors. Isaac Elseviers vader, blyvende alsoo de andere deure van 't nieu gebou, die alleen op te voors. vordere ledige plaetse sal responderen ten gebruycke ofte gerieve vande Professeuren, studenten ende diergelycke persoonen, die de voors. winckel ende druckerye sullen frequenteren; van gelycken sal oock door dit nieuw werck soo weynich als doenlick is onvry moghen gemaeckt werden de voors. kruythoff, in vougen dat de lichten, die boven de hoochte van voors. muyr van den kruythoff noutsaeckelick in 't voors. nieuw gebouw souden moghen coomen, aldaer staende ende niet opgaende gemaeckt sullen moeten werden. All 't welck alleenlyck sal duyren tot kennelyck wederseggen vande voors. Curateurs ende Burgemeesteren, dewelcken tot allen tyde het voorschreve te maecken gebouw aen heur E. E. ten behouve van de voorschreve Universiteyt sullen mogen nemen, ter taxatie van meesters timmerluyden ende metselaers binnen de voors. stede, hen des verstaende, mits den voorn. Isaac Elsevier off eygenaer van 't selve gebouw een jaer te vooren daer van waerschouwende, die in sulcken gevalle gehouden sal syn, affstant te doen. Ende werdt oock den gront van 't voors. gebouw gereserveert aen de voorschreve Universiteyt, sonder dat de voors. Isaac Elsevier off die zyn actie met consent vande Curateurs ende Burgem^{n}. voorn^{t}. soude mogen verkryghen, eenich recht van eygendom off ander in 't minste totten voors. gront sal moghen pretenderen, voor welck voors. geconsenteert benefitie, de voorn. Isaac Elsevier off die syn recht met consent als vooren soude moghen verckryghen, sal gehouden wesen tot eene recognitie jaerlicx aende Rentmeester der voors. Universiteyt ten proffyte van deselve te betaelen, de somma van achttien guldens. Actum ten vergaderinge van de Curateurs ende Burgem^{n}. voorn^{t}. op den x^{e} February, anno xvi^{c} een ende twintich.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 16.

Resolutien der E. A. H. H. Curatoren, omtrent Eusebius Meisnerus, Corrector der akad.-drukkerij.

Den 21 Nov. 1629. Naer Lectuur van de Requeste van Eusebius Meisnerus, Corrector van des Universiteyts druckery, is denzelven om redenen in de voorzeide Requeste gededuceert, uyt christelycke mededoogentheyt toegelegt de somma van *f* 50, tot onderhoud in zynen armoed.

Den 21 Mey 1652. Is verstaen dat de Requeste van Eusebius Meisnerus, gewesen Corrector in de druckery der Elseviers, in de *Latynsche taele overgeleverd*, om in zynen tegenwoordigen nood gesubsidieert te syn, soude worden terug gegeven, ende suppliant aengesegt, by aldien hy aen dit Collegie yetwas hadde te versoecken, dat hy 't selve in de Nederduytsche taele soude moeten stellen offte laten stellen. En verder. —

Naer lectuur van de Requeste van Eusebius Meisnerus by dewelcke hy versoeckt den jonge luyden ende anderen sulcx begeerende, in de *Latynsche*, *Grieksche* of in de beginselen van de *Hebreusche* taele, met domistyque onderwysinge ende directie behulpzaam te mogen syn, of tot yetwas anders, dat deze Academie eenigsints dienstlick mogte wesen, synen arbeyt te besteden, wordt goet gevonden, de suppliant in plaetse van Pieter Vincents van Heemskerck, nu overleden, te surrogeeren, ende Professor ende Studenten vande astonomie te bedienen voor de wedde van *f* 40 jaerlicx, by aldien de suppliant omtrent de voorseide Academie woont ende aldaer met ter woon blyft.

Bijlage 17.

Rekwest van Isaac Elsevier, op den 8 Februarij 1626 ingediend.

Aen de Edele Erentfeste Hoochgeleerde ende Zeer Voorsienige Heeren, myne Heeren de Curateurs van de d'Universiteyt van Leyden, mitsgaders de Achtbaren Heeren Burgermeesters der stadt Leyden.

Verthoont met behoorl. eerbiedinge, Isaac Elsevier, gesworen drucker van de Universiteyt, hoe dat hy hem selven groo-

telicx verpligt vindt aen Uwe E. E., ende overmits deselve belieft heeft, hem die gunste, eere ende weldaet te doen, ende hem aengenomen hebben gehadt tot ordinaris ende gesworen drucker van de voors. Universiteyt, in welcken dienst hy altyd naer zyn vermogen 't beste gedaen heeft, om hem te quiten tot contentement ende naer behooren, gelyck hy als noch gaerne daerinne soude hebben soo langer soo meer gecontinueert, ten waere dat de neringe van de druckerye door de oorlogsche beroerte in Duytschland ende andere plaetse soo gantschelyck waren vervallen, dat hy genootsaeckt is, daer uyt te scheyden, ende druckerye heeft moeten aen zyne vrienden, zynde boekvercoopers die deselve over sulcx beter conden staende houden, transporteeren ende hem selve tot *eene andere styl* (neering) te begeven, hetwelck hy verthoonder ootmoedelick versoeckt, dat Uwe E. E. believen hem in 't goede af te nemen, Uwer E. E. niet te min ten hoochsten bedanckende voor de groote weldaden, eere ende gunste, hem in desen in eenige jaeren bewesen, ende hem selven altyt verplicht houdende, om deselve tot alle tyden danckbaer te erkennen ende naer zyn gering vermogen met alle ootmoediche ende schuldige dienstbaerheyt te verschuldigen. 'T welck doende enz.

(Uit het Register, boven n°, 6,)

Bijlage 18.

Rekwest van Bonaventura en Abraham Elsevier den 8 Februarij 1626 ingediend.

Aen de E. E. Heeren Curateurs van de Universiteyt ende Burgermeesters der stad Leyden.

Verthoonen met behoorlicke reverentie ende eerbiedinge, Bonaventura Elsevier ende Abraham Elsevier, boeckvercoocoopers binnen deser stede, dat Isaac Elsevier, haerluyder *neve* ende *broeder* respective, tot noch toe geweest zynde ordinaris ende gesworen boeckdrucker deser Universiteyt, te rade geworden is, hem tot een ander styl off neering te begeven, ende mitsdien aen haer supplianten overgedrachen off vercoft heeft zyne geheele druckerye met den gevolge van dien, ende daermede onder de Orientaelsche druckery, by hem van de wedue van zaliger D°. Thomas Erpenius in coope aengestaen,

van meninge zynde nopende 't voorseide ampt, by hem tot noch toe van UEE. bedient, een eerlyck afscheydt van UEE. te nemen. Ende alsoo zy supplianten wel genegen zouden wesen, haer in plaetse van den voorseiden haren *Broeder* ende *Neve* respectieve, tot ordinaris ende gesworene druckers deser Universiteyt, met goed believe van UEE. te laten gebruycken, soo is 't, dat zy supplianten haer keeren tot UEE. versoeckende ootmoedelyck dat UEE. believen haer supplianten tot ordinaris ende gesworen boeckdruckers deser Universiteyt aen te nemen, onder al sulcke jaerlicxe gagie als UEE. naer derselver sonderlinge discretie bevinden sullen te behooren, des zy supplianten te vreden zyn, geduyrende denselven haeren dienst de voors. Orientaelsche druckerye binnen deser stede te houden ende gebruycken, ende voorts de voorseide druckerye niet te verminderen, maer eer ende meer te verbeteren, tot eere ende reputatie deser Universiteyt. 'T welck doende, etc.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 19.

Aanstelling van Bonaventura en Abraham Elsevier, als Akademiedrukkers op den 9 Mei 1626.

Ende daerop hebben de Heeren Curateurs ende Burgermeesters den voorn. Bonaventura en Abraham Elsevier, by provisie ende tot kennelick wederseggen aengenomen, gelyck haer E. E. deselve aennemen by desen, in plaetse van den voorn. Isaac Elsevier, tot ordinaris en gezworen druckers van de voors. Universiteyt, op te wedde van *f* 100 jaerlicks, ende op deselfde conditien waerop de voorn. Isaac Elsevier is aengenomen geweest, de welcke in deese werden gehouden voor gehaelt ende noodich om naer gecomen te werden, ende sonderling die conditie volgens dewelcke de voorn. druckers sullen gehouden wesen van alle boecken die zy luyden drucken sullen, 't zy voor hen selven off voor anderen, wie het soude mogen wesen, één exemplaer te leveren aen de publycke bibliotheque van de Universiteyt, sonder daervoor eenige vergoedinge te moghen eysschen, daerby gevoucht dese conditien, alsdat de voorn. druckers sullen trachten te drucken op goet papier, ter eere van de voors. Universiteyt ende druckerye, ende daer beneffens dat de *Orientaelsche druckerye*, gecomen van wylen den Professor Erpenius, sal bly-

van binnen de stad *Leyden*, ten dienste van de voorseide Universiteyt, hebben wyders de gemelde heeren Curateuren ende Burgermeesters geconsenteert, dat de voorn. BONAVENTURA ende ABRAHAM ELSEVIER sullen moghen overnemen de *loge ofte galerye, in dewelcke deselve* ISAAC *zyne druckerye* ende *winckel* heeft gehouden, ende dat op te zelve voorwaerden ende recognitie, als die by de Universiteyt aen de voorn. ISAAC ELSEVIER is vergunt, volgens de acte daervan hiervoren *fol.* 93, *verso ende* 94 *etc. verso* geregistreert. Ende is mede geresolveert dat de voorn. BONAVENTURA ende ABRAHAM ELSEVIER tot naercominghe van 't geene voors. is, sullen doen den behoorlycken eedt aen handen van Burgerm. voornoemd, die daertoe by desen werden versocht ende geauthoriseert.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 20.

Augmentatie van de wedde, voor de drukkers van de Universiteit, 9 Feb. 1628.

Is gelesen eene requeste van BONAVENTURA ende ABRAHAM ELSEVIER, om augmentatie van de wedde, dat hen als ordinaris druckers van de Universiteyt was toegestaen, ende om redenen in de voors. requeste gededuceert, mitsgaders andere goede consideratien, favorabelick verstaen, dat de supplianten, in plactse van de vorighe jaerlicksche *hondert* Guldens, voortaen tot wedden sullen genieten de somma van *twee hondert* guldens jaerlicx, mits dat zy luyden de condities van haere aenneminge precysselick sullen naercomen.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 21.

Resolutie op het rekwest van de Akademiedrukkers, 20 Juny 1630.

Is gelesen seeckere requeste van BONAVENTURA ende ABRAHAM ELSEVIER, bouckdruckers der Universiteyt, te kennen ge-

vende, dat zy werden aengesproocken om de betalinge van de huyre van seeckere korensolders, dewelcke van weghen de stadt Leyden, met granen syn beleyt, in plaetse van de solders, boven in de Academie, die met der voorn. druckersboecken ende papieren belegt waren. Wyders, dat zy luyden *mette conditien haerer aenneminge, meer als de voorgaende druckers vande Universiteyt syn bemoeit*, ende derhalve vertrouwende, dat by de Heeren van dit collegie, soodanige ordre sal werden gestelt, dat zy supplianten onbeschadicht mogen continueren tot dienste ende eere van de voors. Universiteyt, waerop de heeren Burgermeesters der stadt Leyden syn versocht, om dese saecke sulcx te bemiddelen ten beste, dat de gemelte stadt contentement gegeven, ende supplianten klachteloos gestelt moghten werden.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 22.

Klagten van de drukkers, omtrent hunne drukkerij, 9 Aug. 1631.

Is mede in de vergaderinge gecomen Bonaventura Elsevier, soo voor hem selven, als van weghen Abraham Elsevier, beiden gesworen druckers van de Universiteyt, klagende over den grooten last, van hare druckerye, ende sonderlinghe van het onderhoud van den Corrector van de Orientaelsche boecken, die zy luyden drucken, ende derhalve versoeckende een redelick subsidie; waerop vooreerst goed gevonden is dat de Secretaris van dit Collegie desen aengaende sal spreken met den Professor Golius, om van denselven te verstaen, off ten respecte van den voors. last, de wedde van de voors. druckers wel soude behooren wat verbetert te werden, ende dat by den voors. Secretaris, van syn wedervaren, sal werden gedaen rapport aen dit collegie, om 't selve rapport op 't voorseide versouck alsdan te werden gedisponeert naer behooren.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 23.

Het tractement der drukkers verhoogd, 18 Nov. 1631.

Wert ook gelesen de schriftelyke memorie van Bonaventura ende Abraham Elsevier, ordinaris gesworen druckers der Universiteyt, tenderende tot verbetering haerer tegenwoordige wedden, ende daerop verstaen ende geresolveert, dat het voorseide wedde zal werden verhoocht met *f* 100 jaerlicx, sulcx dat de voorseide druckers, in plaetse van de voorgaende *twee hondert* gulden, genieten sullen *f* 300 jaerlicx, ende dat deze verhooging sal begonnen hebben te loopen met den 8ª dezer loopende maend November 1631.

(Uit het Register, boven nº. 6.)

Bijlage 24.

Betaling der rekening aan de Akademiedrukkers op den 16 Aug. 1649.

Dewyl hy Bonaventura ende Abraham Elsevier als gesworen druckers vande Universiteyt aangehouden wert, om de betalinge te hebben van seeckere harer reeckeninge, beloopende ter somme van *zeven hondert ende twee en twintig* guldens, over de *Theses* ende eenige andere dingen, die zy luyden tot laste vande voors. Universiteyt hadden gedruckt, ende daervan de ordonnantie van betalinge alreede onderteyckent wesende op den 8ᵉ February vanden loopende jaere, om seeckere consideratie was ingehouden, soo is, na deliberatie verstaen ende geresolveert by desen, dat de voors. ordonnantie ten fine van betalinge sal werden uytgegeven, maer dat voortaen alle de Theses, dewelcke tot laste vande meergemelde Universiteyt behoorden te komen, sullen werden gedruckt *by den geenen, die dat voor de minste belooninge sal willen aennemen, ende dat tot dien eynde ten overstaen van den Heeren deser vergadering, inschryvinge van verscheydene druckers ende bouckverkoopers daertoe te insinuëren,* sal werden gedaen, ende dat oversulcx in de naeste byeenkomste der welgemelte Heeren, mede sal werden gelet off het tractement van den voorn. gesworen druckers der Universiteyt, *niet en behoort te werden vermindert.*

(Uit het Register, boven nº. 6.)

Bijlage 25.

Afschaffing van het tractement der Akademiedrukkers op den 14 Feb. 1650.

Is wyders verstaen ende geresolveert, dat om de lasten van het tractement van *f* 300 jaerlicx, by Bonaventura ende Abraham Elsevier, als gesworen druckers van de voors. Universiteyt, tot noch toe genoten, voortaen sal cesseren of ophouden, gelyck hetzelve tractement afgeschaft wert by desen, ende dat de druckers hiervan sullen werden gewaerschouwt.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 26.

Het contract met de Drukkers gesloten, na te zien, 8 Februarij 1651.

Naer lecture van de requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, als druckers van dese Universiteyt, by de welcke zy luyden, om verscheydene redenen daerinne gededuceert, versoucken dat *niet alleenlick* hun voorgaende tractement van *f* 300 jaerlicx, dat sedert eenigen tyd herwaerts is verstaen te moeten cesseren, mach werden gecontinueert, maer oock naer gelegenheyt geäugmenteert. Wert verstaen dat de supplianten het contract ende reciproque verbintenisse in haere voors. requeste geallegueert, sullen hebben over te leggen, om deselve gesien ende geëxamineert wesende, alsdan op 't voorseide versouck nader gelet ende gedisponeert te werden, gelyck men bevinden zal te behooren.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 27.

De Orientaalsche drukkerij aan te houden, 6 Aug. 1651.

Synde geresumeert ende *wederom* gelesen de requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, druckers van dese Universiteyt, by dewelcke sy luyden, om redenen *wytluftich* in

deselve requeste verhaelt, versouckende niet alleen continuatie van haer tractement van *f* 300 jaerlicx, maer oock augmentatie van 't selve tractement; wert goet gevonden dat opgesocht sullen werden de vorige resolutien van dese vergaderinge, omtrent het voors. subject genomen, om te sien off *daerby* den voorn. supplianten aengeraden wert de Orientaelsche druckerye aen te houden, ten eynde alsdan nader op 't voors. versouck mach werden gedisponeert, gelyck als men bevinden sal te behooren.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 28.

Bepaling aangaande het tractement der drukkers, 8 November 1651.

Is ter gemelde vergadering wederom voortgebracht het schriftelick versouck by Bonaventura ende Abraham Elsevier, druckers vande voors. Universiteyt gedaen, om te hebben continuatie van haer tractement van *f* 300 jaerlicx, by haer eenige jaeren langh genoten, ende nu eenigen tyd geleden by deze vergaderinge opgehouden, waerop is goetgevonden de dispositie op 't selve versouc tot de naeste byeencompste uyt te stellen, ende dat by apostille op de requeste van de voors. druckers te verclaeren, soo zy luyden 't selve mogten versoucken.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 29.

Verdere bepaling wegens het tractement der Drukkers, 9 Februarij 1652.

Geresumeert zynde de Requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, druckers van de Universiteyt alhier, tendeerende, niet alleen om te hebben continuatie van haer voorgaende tractement van *f* 300 jaerlicx, maer oock eenige augmentatie van dien, wert goed gevonden dat de *Secretaris* van dit Collegie, de *Retro-acta* van deese saecke opgesocht hebbende, daerover met den Heere Raedpensionaris Pauw, als gewesen mede Curateur van de voors. Universiteyt sal spreken, ende van syne bevindinge, mitsgaders wedervaeren, aen 't gemelde Collegie rapport doen.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 30.

Het rekwest van de Drukkers op te houden, 15 Mei 1652.

Synde geëxhibeert de requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, druckers van de Universiteyt, versouckende continuatie ende augmentatie van haer tractement van *f* 300 jaerlicx; wert goedgevonden deselve requeste te reserveren tot eene compleete vergaderinge, om alsdan daerop gedisponeert te werden, gelyck als men bevinden sal te behooren.

Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 31.

Het rekwest van de Drukkers uitgesteld, 8 Aug. 1652.

Wederom voortgebracht zynde de requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, als druckers van de Universiteyt, tenderende om te hebben continuatie ende augmentatie van het tractement van *drie honderd* guldens, jaerlicx by hen luyden, in de voorseide qualiteit, voor desen genoten; is verstaen, dat dese requeste nochmaels sal werden gelesen in deze vergaderinge, soo wanneer deselve compleet sal wesen, ende dat alsdan daerop sal werden gedisponeert, gelyck men bevinden sal te behooren.

Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 32.

De drukkers te spreken wegens hun tractement, 16 Aug. 1652.

Naer de resumptie van de Requeste van Bonaventura ende Abraham Elsevier, druckers van dese Universiteyt, tendeerende om te hebben continuatie ende augmentatie van haer tractement van drie honderd guldens jaerlicx, wert goedgevonden, dat de Secretaris van dese vergadering, met den voorn. Bonaventura sal spreken, om uyt denselven te verstaen met hoedanich jaerlicx tractement hy voortaen contentement zoude ne-

men, ende dat den Secretaris voornoemd, van syn wedervaren, ter naeste vergadering rapport sal doen, om alsdan daerop genomen te werden soodanige resolutie als men bevinden sal te behooren.

(Uit het Register, boven n°, 6,)

Bijlage 33.

De drukkers van de Akademie weigeren de Orientaalsche drukkerij op de voorgestelde conditiën aan te nemen, 9 Februarij 1653.

Geresumeert wesende het versouck van de kinderen ende erfgenamen van Bonaventura ende Abraham Elsevier, die in haer leven waeren gesworen druckers van de Universiteyt, om te hebben continuatie ende augmentatie van het tractement, by den voors. druckers genoten, ende daerop mitsgaders op de onderhoudinge van de Orientaelsche druckerye, gehoort Johannis ende Daniel Elsevier, de welcke verklaerden den last van de voors. druckery op de gepresenteerde conditien ende ende tractement niet te kunnen aennemen; syn deselve Elsevier daer over gedemitteert geworden, ende is de sake voorts daerby gelaten.

(Uit het Register, boven n°, 6,)

Bijlage 34.

Memorie omtrent de Orientaalsche drukkerij, 10 Junij 1653.

De schriftelycke memorie by den professor Golius ingestelt, ende hier naer volgende, gelesen synde, wert voor goet geoordeelt, om door den Secretaris van dese vergaderinge, der kinderen ende erfgenamen van Bonaventura ende Abraham Elsevier ter handen gesteld te werden, ten eynde sy luyden hare meyninge daerop alhier willen komen verklaren.

Memorie van eenige poincten aengaende de Orientaelsche druckerye, om dezelve te behouden, ende te doen gebruycken ten meesten dienst ende luyster van de Universiteyt.

Dat zoo wel de Orientaelsche afgegoten letters, als de matricen ende de poinsons ofte stempels van dien, niet en sullen moghen verkoft, nochte ontvreemt werden buyten dese Universiteyt. Dat, soo wanneer de Elsevicrs, als bouckdruckers, ende eygenaers synde van de voors. druckerye, geen boucken op de persse sullen hebben, die tot de studien van de Orientaelsche tale behooren, sullen aennemen ende onder de persse brengen, hetgeene tot deselve materie dienende, in een bequame afgeschreve copie sal mogen aengeboden werden, te weten sulcx, dat alvoorens, soo 't noodich waere, by de Senaet van de Universiteyt gesien synde, mochte geoordeelt werden van importantie te wesen, ende nae alle apparentie wel getrocken te sullen werden, doch met dese limitatie, dat hetselve niet en sal komen te excederen de somme van 80 ofte 60 vellen int jaer, ende dat den druckers sal vrystaen, hetgeene voorts is te presteren, soo wel met te drucken twee ofte drie verscheyde boucken ofte meerder distincte tractaten, als een doorgaende werck ofte enckel volumen.

Ende byaldien, desniettegenstaende, de voors. bouckdruckers mogten bekommert ofte scrupuleus wesen, dat haer optie sal gegeven werden van twee off drie verscheyde materien ofte autheuren, om daer uyt te mogen verkiesen, hetgeene in desen sullen meest te dienen tharen profijte.

Dat oock tot dien eynde haer geoorloft wesen sal, uit de manuscripten van Bibliotheque der Universiteyt, selfs eenige boucken te eligeren, die bequaem ende waerdich mochten zyn, int licht gebracht te werden, byaldien sy daer toe een capabel persoon mochten vinden, die genegen ware, uyt de voors. manuscripten, alhier binnen de Universiteyt, een copie af te schryven ende tot de editie te appropriëren.

Dat soo verre een bequaem persoon alhier te bekomen ware, om de proeven van 't gene in de Orientaelsche talen sal gedruckt werden, te corrigeren ofte helpen corrigeren, die sich daertoe soude willen laten gebruycken, ende dat voor een civylen prys ende op redelicke conditien, sy bouckdruckers denselven daertoe oock aennemen ende employeren sullen tot haren kosten, ingevallen den autheur ofte directeur van de editie te doen, sulcx mochte begeren.

Waerop ende op de ordinare druckerye van de voors. Universiteyt, de voors kinderen ende erfgenamen Elseviers sich

verscheydelick verklaart hebben, sonder dat nochtans de Heeren van dese vergaderinge, dien aengaende met henlayden syn over een gekomen, soo syn eyntlick de Heeren Burgemeesters van de stadt Leyden versocht geworden, om met den kinderen ende erfgenamen voornoemt, in nader gespreck te komen, ende deselve te disponeeren tot aenhoudinge van de Orientaelsche druckerye, voor den tyt van *vyff of ses jaren*, op de oude conditien, ende byaldien deselve kinderen ende erfgenamen daertoe niet en mochten wesen te disponeeren, soo syn nu voor alsdan, de Heeren VAN WIMMENUM en de Burgemeesters voorn^t. by desen versocht ende geauthoriseert, om met eenich ander *considerabel* drucker te tracteren, ten eynde hy de voors. Orientaelsche druckerye, by aldien deselve quame verkoft te werden, soude hebben te koopen ende gebruycken tot luister van dese Universiteyt, ende oock om met den selven drucker te handelen aengaende de conditien van de voors. ordinaire druckerye van de gemelte Universiteyt, ende van haer wedervaeren desen allen aengaende, ter naester vergaderinge alhier rapport te doen.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 35.

Aanstelling van JOHAN en DANIEL ELSEVIER als Akademiedrukkers 26 Aug. 1653.

Syn wyders geresumeert geworden de schriftelicke conditien op dewelcke BONAVENTURA ende ABRAHAM ELSEVIER tot ordinaire ende gesworen druckers van dese Universiteyt op den 9 February van den jare 1626 syn aengenomen geweest, ende daerby ook gelesen de schriftelicke consideratien by JAN ende DANIEL ELSEVIER, op de voorschreven conditien gestelt; ende naer dat deselve JAN en DANIEL sich dien aengaende noch particulierlicker hadden verklaert, soo is, naer deliberatie daerover gehouden, eyntlick goetgevonden, de voorn. JAN ende DANIEL ELSEVIER mede tot ordinaris druckers van de gemelte Universiteyt aen te nemen op de volgende conditien.

De Curateurs vander Universiteyt binnen de stadt Leyden ende Burgemeesters van de selve stadt, hebben tot ordinare druckers van deselve Universiteyt aengenomen ende nemen aen midts desen, JAN ende DANIEL ELSEVIER, bouckverkoopers binnen de voors. stede, ende dat onder de navolgende conditien

ende voorwaerden. (Zie deselve hiervoren bij ISAAC ELSEVIER).

Des sullen voorn. JAN ende DANIEL ELSEVIER, voor alle tgene voors. is, tot een wedde of tractement genieten, jaerlicx eene somme van drie hondert guldens, van veertich grooten tstuck, die hen ter ordonnantie vanden Curateuren ende Burgemeesters voors., zullen werden verstreckt geduyrende den tyt van thien achter een volgende jaren, geduyrende welcken tydt sy luyden oock sullen mogen gebruycken de solders boven de Academie, gelyck hare respective vaders hebben gedaen. Ende sullen de voornoemde druckers, mitsgaders haren meesterknecht, oock hebben vrydom van imposten ende exchysen op de consumtie van wynen ende bieren, gelyck andere ledematen van der Universiteyt zyn genietende. Eyntlick hebben deselve Curateurs ende Burgemeesters noch geconsenteert ende toegestaen, dat meergenoemde JAN ende DANIEL ELSEVIER zullen mogen geduerende den voors. tydt gebruycken, de logie ofte galerye op de plaets van de Academie staende, in dewelcke haerluyder voors. vaders, hare druckerye ende winckel hebben gehouden, ende dat op deselve conditien ofte voorwaerden ende recognitie, als die by de Universiteyt, aan *nu wylen* ISAAC ELSEVIER op den x February van den jare 1621 is vergunt geweest. Aldus gedaen by den Curateuren van der Universiteyt ende Burgermeesteren van de stadt Leyden, in hare extra ordinaires vergaderinge, gehouden binnen deselve stadt op den 26 Augusti 1653.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 36.

Betaling der rekening aan JOHAN en DANIEL ELSEVIER, 24 Feb. 1655.

Ende by occasie van de *exorbiterende rekeninghe*, van JAN ende DANIEL ELSEVIER, als druckers van de Universiteyt, wert geresolveert henluyden de voors. rekeninghe voor dese mael noch te betaelen, maer voortaen geen *theses* meer tot laste vande voors. Universiteyt te laten drucken, dan alleenlyck voor *Alumnen*, ende dat tot dien eynde, op het eerste bladt vande *theses*, voor den voors. Alumnen te drucken, sal worden gestelt, ondert wapen vande academie, *Sumptibus Academiae;* dat oock voortaen geene *invitationes* meer, om de publycqne pro-

motien te cohonesteren, tot kosten vande Universiteyt, en zullen mogen gedruckt werden, ende dat de voorn. druckers hiervan zullen werden gewaerschout.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 37.

De drukkerij van JOHAN ELSEVIER te vergrooten, 18 September 1658.

Naer dat ten versoucke van JAN ELSEVIER, des universiteyts drucker, de gelegentheyt vande voorgenomene vergrootinge van een gedeelte van zyne druckerye, staende op de gront van d'academie, was geinspecteert by den Heeren van KORTEHOUFF, PAEDTS, ende GROENENDYCK, zoo hebben deselve Heeren geordonneert ende den voorn. drucker aengeseyt, dat hyt voorgenomene gebouw niet verder sytwaerts sal mogen uytgeset werden, als het nu staet, maer dat het oostwaert op de voors. gront van d'academie, soo verre sal mogen uytgeset werden, dat den winckelhaeck sal rooijen op de oostzyde van het looden gootken van de lange logie der voors. druckerye.

(Uit het Register, boven n°. 6.)

Bijlage 38.

Winkel van JOHAN ELSEVIER, over te nemen, 1 April 1659.

Opte requeste van CAROLUS GESTECOREN, versouckende consent om de winckel van JOHAN ELSEVIER, gebout op de grond van d'Universiteyt, te mogen overnemen, mits betaelende aen den rentmeester van de Universiteyt, de jaerlicxe recognitie, daerop de voors. ELSEVIER het gebruyck van den voorn[d]. gront is toegestaen. Wort goetgevonden de *retro-acta* van de concessie aen de ELSEVIERS gedaen, op te soucken, ende daervan te dienen in de naeste vergaderinge, om alsdan opt voors. versouck te disponeren, sulcx als bevonden sal worden te behooren.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 39.

Aanstelling van de weduwe van JOHAN ELSEVIER, als Akademiedrukster, den 12 Nov. 1661.

Is gelesen de requeste van EVA VAN ALPHEN, weduwe van JOHAN ELSEVIER, in zyn leven drucker van de Universiteyt, versouckende dat het de vergaderinge believe, haer met het voors. ampt van haren zaligen man te beneficiëren, ende onder den titel van *weduwe ende erfgenamen van wylen den voorn.* JOHAN ELSEVIER aen te nemen tot ordinaris druckster vande voors. Universiteyt, met aenbiedinge van bereyt te zyn, om te voldoen, na te komen ende te presteren de conditien ende voorwaerden, aen haer voors. zalige man voorgeschreven. Welcke voors. verzouck aende voors. EVA VAN ALPHEN by desen wert toegestaen ende geaccordeert, ende dat op het wedden ende de gagie, vóór desen by den voors. JOHAN ELSEVIER genoten, ter somme van *drie hondert* guldens jaerlicx, mits dat zy EVA VAN ALPHEN, daer voor sal gehouden blyven, af te drucken de wercken by den voors. haren man zal[r]. wel belooft, ende oversulcx begonst, maer echter tot noch toe niet voltrocken, ende insonderheyt onder conditie, van dat het nodich werck van de*Athenæ*. *Batav*[e]. eenmael sal moeten worden geëyndicht.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 40.

Klagten van den Senaat omtrent ABRAHAM ELSEVIER, als gewezen Akademiedrukker, 8 Aug. 1712.

De Heer Professor NOOD, Secretaris van de Senatus Academicus, inde kamer van de H.H. Curateuren ende Burgemeesteren synde binnen gestaen, heeft aen deselve uyt naem ende van wegen de gemelde Senaet voorgedraegen, dat men dickmaels was klagtig gevallen over de excessen, dewelke by de druckers van de Universiteyt, in der tyt begaen waren, soo ten regarde van het slecht papier ende letters, als de augmentatie vande prys, dewelcke voor het drucken van

Theses moeste betaelt worden, hetgeene occasie gegeven had, dat veele Studenten sich hadden laten promoveren tot Utrecht ende op andere nabygelegene Academien, versoekende dat daerinne by occasie van de vacature van de voors. druckersampt van dese Universiteyt, door het overlyden van M[r]. Abraham Elsevier mogte worden voorsien, ende dat door de Heeren Curateuren ende Burgemeesteren hiertoe mogten worden gedespiciëert, een persoon die kennis heeft vant drucken, ende alles op een resonabele prys, breder blyckende uyt de memorie, dewelke welgemelde Heer Nood, ten dien eynde heeft opgelevert, alhier van woort tot woort geinsereert.

De Rector Magnificus en Senaet der Universiteyt, konnen niet af syn, van by gelegentheyt van het versterf van den Heer Abraham Elsevier, Academiedrucker, aen de WelEd. Groot Agtb. Heeren Curateuren ende Burgemeesteren, op het ernstigste te herinneren ende weder voor te dragen, het *ongeryff, nadeel* en *onciersel*, hetwelcke de Universiteyt veele jaaren herwaerts geleden heeft door de quade bestuiringe der academische druckerye, als wordende daarin gebruyckt seer veel *oude* ende *verdorvene* letteren, seer *slegte papieren*, *groote exactien* omtrent den prys daarvan, en dese en geene kleyne toevallen, sonder *eenich corrector* der proeven en sonder die spoet, die meenigmalen omtrent de *inäugurale* en andere disputen noode verëyst, waardoor dan niet alleen de disputen der professoren, die ryckelyck genoeg van haar WelEd. Groot Agtb. worden betaelt, haar luyster verliezen, maar de studenten ook wel hare *inäugurale disputen* by andere hebben moeten laten herdrukken, en veeltyts naer Utrecht en elders haar begeven, om daar te worden gepromoveert; sonder dat de goede resolutien en reglementen, benefens voorledene bestraffingen en beloften, hieromtrent eenich redres hebben konnen uytwercken. Zynde de Senaat daardoor *des klagers moede geworden*. Dewyle nu de Academiedruckerye is komen te vaceeren; soo meent de Rector en Senaat, onder reverentie en correctie, dat het misschien niet ondienstig soude syn, dat volgens de oude constitutien, de Academiedrucker alleen regt hadde tot het drucken van die dingen, die door de Heeren Curateuren ende Burgemeesteren worden betaelt, en dat voorts de Studenten hare disputen mogten laten drucken, of ten minsten hare papieren koopen, ter plaetse dat het haar behaagden, en zy ten meesten besten mogten syn gedient, dogh indien het haar WelEd. Groot Agtb. anders mogte oordeelen te behooren, en dat weder een drucker met deselve voorregten, als Abraham Elsevier soude worden aengestelt, soo soude het versouck van den Rector der Senaat syn:

1°. Dat immers een man met dit ampt mogte worden gebenificeert die zich de druckerye en boekhandel wel verstande, en soo door zyn staet, als bedryf, konde geoordeelt worden, genereuselyck en betamelyck daervan syn werk te sullen maken, dat alle bovengemelte verval verbetert, ende luyster deser Academische druckerye herstelt mogte werden.

2°. Dat de wetten, omtrent allerhande bequame letteren, goede papieren, den prys daarvan, benevens de correctie en vereyste expeditie, reets gemaect, mogten werden vernieuwt, of sodanig verbetert en geampliceert, als den dienst vande Akademie vereyst.

3°. Dat eyndelyck, daar by soodanigo *poene* tegen den Academiedrucker mogte worde gestelt, indien hy zich niet na de wetten, volgens verwagtinge gedroegh, die de bequaemste mogten syn, om hem wel in syn pligt te houden, en die van de vaerdigste en gemackelyckste uytvoeringe, konden worden geoordeelt te sullen weesen.

Waerop gedelibereert synde, is goetgevonden en verstaan, dat alvoorens, op de voors. memorie ende het druckersampt te disponeren, de *Retro-acta* sullen worden nagesien, specialyk, om te weten, wat prys gestelt is tot het drucken der Theses. Ende is de Secretaris versogt en gelast, om tegen de eerste vergaderinge, dewelcke gehouden sal werden, toekomende Saturdag over agt dagen, die wesen sal den 20 deser loopende maand, aen de vergaderinge van alles informatie te geven.

(Uit het Register, boven n°. 6).

Bijlage 41.

Borgtogt van Joost Elsevier.

Joost Elsevier, aan Abraham Blommert, die somma van 105 gulden, als reste van verschoten penningen, by hem voor my, als een medeborge voor Gerrit de Roy betaald ende verschoten, te betalen Paesschen, nu eerst comende, anno 1611; versoeckende etc.

(Reg. n°. 9, van willige Condemnatien, a°. 1610).

Bijlage 42.

Acte, waaruit blijkt dat Joost Elvier vier kinderen gehad heeft.

Compareerde den 25 April 1657, etc. de E. Heeren Louys Elsevier, ende Andreas Hellerus, als man ende voocht van Maria Elsevier, in die qualité voor hem selven, ende als mombers ende voochden van de onmundige kinderen van zaliger Pieter Elsevier; ende noch den voorn. Louys Elsevier, met Sr. Frederick Beerninck als vader, ende tsamen voochden van de kinderen van Barbara Elsevier, bij Heer Frederick Beerninck, aen deselve verweckt, tsamen erfgenamen van Margareta van der Woert, in haer leeven Wedue van Joost Elsevier, haerl. moeder ende grootmoeder, ende verclaerden sy comparanten, in haere respective qualiteyten, geconstitueert ende machtich gemaect te hebben, als sy doen by deesen, den voorn. Frederick Beerninck, om mede uit haren naem en van harentwegen te vorderen, innen ende ontfangen, de effecten ende inschulden des boedels van de voors. Margareta van der Woert, tsy capitaelen, renten, actien ende schulden, als vooren die tusschen haer erfgenamen noch gemeen ende onverdeelt gelaten mogten syn, geen daervan uitgesondert, ende waer die uitstaende syn, alle met minne ende vrientschap ist doenlyck; ist nooth, by wegen van Justitie, de debiteurs tot betalinge ende verseeckeringe te constringeeren; tot dien eynde, oock een ofte meer procureurs *ad lites* te substitueren, de penningen te ontfangen, daervan quytantie te passeeren, oock mette debiteurs te liquideren ende voorts te doen, wat nodich wesen sal, belovende tselve van weerde te houden, onder het verbant als naer rechten. Consenteerende hiervan acte. Aldus gedaen te Utrecht ter presentie van Justinus Beerninck, ende Johan Tobias Rosbach, getuygen hiertoe versocht.

(Eigenhandig geteekend),	JUSTUS BEERNINCK,
LOUYS ELZEVIER.	JOHANNES TOBIAS ROSBACH.
ANDREAS HELLERUS.	J. HOUTMAN, *Notaris.*

(Reg. n°. 9, Protocol van den Notaris J. Houtman).

Bijlage 43.

Acte, waaruit blijkt dat, PIETER ELSEVIER, zoon van JOOST ELSEVIER, koopman te Amsterdam geweest is.

De Heer FREDERICK BEERNINCK, coopman van laeckenen, aen de Besembrug, als vader van zyne onmundige kinderen, nagelaten by wylen BARBARA ELSEVIER, zyne overledene huysvrouw, om mombers te presenteeren over deselve zyne onmundige kinderen, ten regarde van de erffenisse, haerluyden aengecomen, door 't overlyden van MARGARETA VAN DER WOERT, wed° van wylen JOOST ELSEVIER, derselver grootmoeder, van 's moeders zyde, is gecompareert, en exhibeerde acte van seclusie, by haer overleden man en haer op de 14 April 1642 voor de Notaris VAN WAEY en seeckere getuygen gepasseert, continerende deselve, dat sy tot mombers stelt, LOWIES ELSEVIER haer soon, en GYSBERT VAN DER WOERT, Schepen in der tyt, en Raedt in de Vroetschap deser stadt, nevens de lancx levenden van hun comparanten, met macht van assumptie, surrogatie en substitutie respective, voorts seclusie van de E. H. Gecommitteerden, ter saecke van de momberschappen deser en alle anderen, presenteerde comparant ingevolge van de voorseide acte, PIETER ELSEVIER, *coopman* te Amsterdam, *oom* van 's moeders zyde, en ANDREAS HELLERUS, behuwd oom van 's vaders zyde, die alhier present synde, nevens LOWIES ELSEVIER, haer soon, ende accepteerden het voorseide momberschap in conformité vant geen voors. is. Actum den 24 April 1657.

(Uit het Register der Besoinges van de Weeskamer, te Utrecht).

Bijlage 44.

Dispositie der Vroedschap van Utrecht, waarbij aan M^r. PIETER ELSEVIER consent gegeven wordt, om ongebondene boeken te mogen verkoopen.

Op de requeste van PIETER ELSEVIER, versoeckende consent, omme alhier syne coopmanschap, bestaende meest in *onge-*

bonden boecken, te mogen exerceeren, heeft de vroedschap, gehoort het berigt van de Heeren gecommitteerden, die het tegenberigt van die van den Gilde hadden geëxamineert, den suppliant, volgens desselfs gedaene presentatie, geconsenteert alleenlick *ongebonden boecken* te mogen verhandelen ofte vercoopen, sonder dat deselve vermogen sal, eenige *gebondene boecken* te vercoopen of te slyten, ofte oock eenige *ongebonden boecken* ten synen huise, *in te binden* of te *doen inbinden*, directelick ofte indirectelick, alles op poene van *honderd gulden*, by hem suppliant, in cas van Contraventie, ider reyse ten behoeve van de Officier, het Gild en den aanbrenger, ieder een derde part, te verbeuren; verstaende, dat van desselfs *ongebonden boecken*, geen erfhuis sal mogen worden gehouden, als by syn overlyden. Ordonnerende die van den voorn. Gilde, denselven in haer Gild, als boeckvercooper aen te nemen, mits betalende de *Leges* daertoe staende. Actum 3 Juny 1667.

De Vroedschap, gesien de naerdere requeste van Pieter Elsevier, ende het berigt van de Dekens ende Gildebroeders van het Boeckvercoopers- en Boeckbinders Gilde, daertegen overgelevert, verstaet by ampliatie, van het appoinct van den 3 Juny 1667, dat hy Elsevier, alleen volgens hetselvige appoinct, *ongebonden boecken*, sal mogen coopen ende vercoopen, oock op de venduen voor den Rade sal worden versocht, ende daerom als noch syn Boeckbinders gereetschap en *ingebonden boecken*, boven die tot syn nodich gebruyck, sal hebben uyt syn huise quyt te maken, binnen 14 dagen, na insinuatie, op poene als in den voorz. appoinct. Actum 22 Julij 1667.

(Uit het Register, n°. 8).

Bijlage 45.

Aanstelling van Pieter Elsevier, als Raad, Schepen en Tresorier der Stad Utrecht.

De Heer Eerste Borgermeester Strick, als bedienende het Schoutampt, de Vroedschap geconvoceert hebbende, heeft gecommuniceert de naervolgende twee missieven van Zijne Hoogheid; ende eerst de eene, daerby de Heer Jacob van Dinter, wordt aangesteld tot Borgerm^r. dezer Stad; waerop Zijn Ed. den Eed gedaen hebbende aen handen van den Heer Eerste Borgerm^r., in qualiteyt voors. sessie heeft genomen. Ende

daerna de andere, daerby de Heeren VAN VOORST ende ELSEVIER, worden aengesteld tot Raden in de Vroedschep. Ende heeft de Heer VAN VOORST den eed afgelegd, hebbende als voren mede sessie genomen; synde de Heer ELSEVIER buyten de stad. Actum den 17 Dec. 1677.

By missive van Z. Hoogheid, is by de aanstelling van de Leden van den Raad, tot Schepen der Stad Utrecht benoemd, de Heer Mr. PIETER ELSEVIER. Actum 17 October 1678.

Voorts is vercoren tot Tresorier, in plaetse van den Heer Oud-Burgermr. STRICK, de Heer Mr. PIETER ELSEVIER, ende tot Cameraar gecontinueert, Mr. JOHAN VAN BAERLE, ende hebben haer Ed. den eed gedaen ende Borge gesteld, als de Heer Tresorier ELSEVIER, de Heeren JONATHAN VAN LUCHTENBURG, Secretaris van Haer Ed. Mo. ende GYSBERT VAN BENTHEM. Actum 20 Nov. 1678.

(Uit het Register, no. 8).

Bijlage 46.

Ontslag van Mr. PIETER ELSEVIER uit de Vroedschap, den 1 October 1684.

By missive van Z. H. is onder meer andere personen, dienstig geacht, den Heer PIETER ELSEVIER, uit de Vroedschap te ontslaen.

(Uit het Register, no. 8).

Bijlage 47.

Acte waaruit blijkt dat LODEWYK, zoon van JOOST ELSEVIER, koopman te Amsterdam geweest is.

Den 25 January 1660, hebbe ik GERRIT HOUTMAN, Notaris publicq, 's Hoffs van Utrecht, my neffens ANTHONIS HOUTMAN ende ADRIAEN GERRITS, borgers binnen Utrecht, getuygen, ten versoecke van de E. Heeren JOHANNES DE BRUYN, professor alhier binnen Utrecht, ende LOUYS ELSEVIER, *coopman* tot Amsterdam, als *schoonbroeder* ende *oom* respective, van JUSTUS BEERNINCK, soon van den Heer FREDERICK BEERNINCK, in syn leven coopman van laeckenen, borger binnen Utrecht, als by

den voorn. Frederick Beerninck gestelt ende gecommitteerd tot de administratie van de goederen van de voors. Justus Beerninck, in conformité van de Codicille by den voors. synen vader den 20 Mey 1657 voor my Notaris gepasseert, gevonden by denselven Justus Beerninck, etc.

(Uit het Register, N°. 9, protocol van den Notaris Houtman).

Bijlage 48.

Acte waaruit blijkt, dat Lodewyk, zoon van Joost Elsevier, in compagnieschap was, met Daniel, zoon van Bonaventura Elsevier.

Den 20 Mey 1660, compareerde de eersamen Daniel Elsevier, coopman tot Amsterdam, voor hem selven, en hem vervangende en sterckmakende voor den Heere Louys Elsevier, syn *neve*, die met hem in *compagnie* is, met voors. coophandeling, ende verclaerde geconstitueert en volmachtig gemaakt te hebben, als hy doet by desen, den Heer Frederick Beerninck, (den jonge), coopman van laeckenen, borger binnen Utrecht, syn schoonbroeder, om uit synen naem en van synentwege, ten behoeve van hem constituant en syn compagnon, te vorderen, innen en ontfangen, al desulcke achterwegen en uitstaende penningen als henlieden, van verscheidene personen, soo tot Arnhem, Nymegen, Zutphen, Doesburg, en alle andere steden van Gelderland, Overyssel, of te andere bovengelegene steden, te vorderen hebben, etc.

(Uit het Register N°. 9, protocol van den Notaris G. Houtman.)

Bijlage 49.

Daniel, als voogd, over het onmondige kind van zijnen broeder, Willem Elsevier, aangesteld.

Den 29 November 1671, deed Juffr. Barbara Beerninck, wedue van den Heer Mr. Wilhelmus Elsevier, *canonnik* alhier, ter Mombercamer vertoonen, extract uyt seeckere acte

voor Willem van Vredenborch, notaris, en sekere getuygen tot Leyden, by de voors. Mr. Wilhelmus Elsevier, nevens syn broeders en susters gepasseert, waerby hy expresselyck secluserende de Momberscamers en alle andere, tot Mombers over hare natelatene onmundige erfgenamen, gestelt hebben diegeenen die haerl. vader saliger (Bonaventura) by syn testament hadde genomineert, ende oversulcx Daniel Elsevier, *boeckvercooper* tot Amsterdam, broeder van den meer gemelden Mr. Wilhelmus Elsevier, dewelcke by seeckere acte van 5 Nov. 1671 voor Adriaan Lock, Notaris en seeckere getuygen te Amsterdam gepasseert, ende alsmede hierby overgelegd, verclaerdt heeft de voors. momberschap over het onmundige kint van de meergemelden Mr. Wilhelmus Elsevier, aen voorn. Barbara Beerninck verwekt te accepteeren.

(Uit het Register der Weeskamer te Utrecht.)

Bijlage 50.

Acte, waaruit blijkt dat Lodewyk Elsevier, (zoon van Joost Elvier) in Februarij 1670 te Amsterdam, nog in leven was.

Compareerden den 1 February 1676 etc. Joffrou Elisabeth Beerninck, wede. ende boedelhoudster van wylen Sr. Justus Beerninck, in syn leven, coopman binnen Weesell, mitsgaders moeder ende momberse van haere kinderen, by denselven haeren man geprocreert; geassisteert met den E. Heere Frederick Beerninck, coopman en borger binnen *Utrecht*, *oom* ende mede momber harer kinderen, als haren gecoren voocht, ende verclarende tsamen in qualite voors. geconstitueert ende volmagtig gemaakt te hebben, als sy doen by deese, Adriaen Houtman, mede notaris voor 't Hof, om uyt haers constituante naeme ende in qualite voors. eerstdaegs, soo haest doenlyck, ten behoeve van de constituante ende haere kinderen, van de Ed. Heere Daniel Elsevier, coopman binnen Amsterdam, als executeur van de testamente van Sr. Louis Elsevier, desselfs *oom saliger*, te ontvangen, soodanige Capitael van 2600 Carol. guldens, als de voorn. Heere Frederick Beerninck, *in February* 1670, door ordre van de Constituante, aen hem Daniel Elsevier heeft gezonden, om aen gemelden Louis Elsevier te behandigen, by ontfangst, quitantie in forma te passeeren, ende daerby mede te beken-

aen, van het voors. capitael van 2600 gulden, met alle de verloopen off vervallen interesten van dien, voldaen ende betaelt te zyn. Oock te belooven, soo eenige obligatie ofte geschrift van het voors. Capitael, by den Heere Louis Elsevier mogte syn gepasseert, gevonden werden ofte voorscheyn comende, die gecasseert aen hem Sr. Daniel Elsevier over te leveren, houdende die als gecasseert en geroyeert by deese. Noch mede te beloven als de Comparanten doen by desen, denselven Heer Daniel Elsevier ende den boedel van den gemelden Louis Elsevier tallen tyden, voor alle namaninge te bevryden, cost, schadeloos ende ongemolesteert te houden. Voorts te doen dat noodig weesen en vereysschen sal. Beloovende al hetselve van waerde te houden onder verbant als naar regte.

Aldus gedaen te Utrecht, ter presentie van Joris Breedt, Nicolaes Godron, Johannis Gysbertz en Hendrick Janssens als getuygen.

(Eigenhandig get.) ELISABETH BEERNINCK.

G. HOUTMAN, *Notaris.*

(Uit het Register n°. 9, protocol van den Notaris G. Houtman).

